

RAKKESTAD KOMMUNE

FORMANNSKAPET

MØTEINNKALLING

FORMANNSKAPET		
Møtedato/sted: 01.12.2011	Gjensidige, Storgt 13	kl: 09.30

SAKLISTE:

Godkjenning av protokoll

52/11

BUDSJETT 2012 - HANDLINGS- OG ØKONOMIPLAN 2012-2015

53/11

INFORMASJONSSIKKERHET I RAKKESTAD KOMMUNE - REVISJON AV SIKKERHETSHÅNDBOKEN

Saksdokumentene følger vedlagt.

De representanter som ikke kan møte p.g.a. lovlig forfall må omgående melde fra om dette til servicekontoret, tlf. 69225500. **Vararepresentanter møter kun etter nærmere innkalling herfra.**

Rakkestad, den 24.11.2011

Ellen Solbrække (s)
Ordfører

RAKKESTAD KOMMUNE

FORMANNSKAPET

Saksbehandler Stine Kihl

Arkiv nr. 151

Utvalg	Saknr	Møtedato
FORMANNSKAPET	50/11	16.11.2011
FORMANNSKAPET	52/11	01.12.2011
ARBEIDSMILJØUTVALGET	8/11	23.11.2011
OPPVEKSTUTVALGET	1/11	23.11.2011
KOMMUNESTYRET	/	
OMSORGSUTVALGET	1/11	22.11.2011
TEKNIKK- OG MILJØUTVALGET	2/11	22.11.2011
UNGDOMSRADET	3/11	21.11.2011
FUNKSJONSHEMMEDES RÅD	2/11	21.11.2011
ELDRERÅDET	5/11	21.11.2011

Utvalgssak 52/11

Saknr 11/2100

Løpenr 14135/11

52-11 BUDSJETT 2012 - HANDLINGS- OG ØKONOMIPLAN 2012-2015

Rådmannens forslag til vedtak:

1. Med hjemmel i kommunelovens §§ 44 og 45 vedtas Rakkestad kommunes budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015 med netto utgiftsrammer fordelt på de enkelte rammeområdene, slik det fremkommer i budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015 side 59 og 60 (Budsjett skjema 1B) og side 68 og 69 (Økonomiplan: Per rammeområde og totalt for perioden 2012-2015) – totalt kr 346.929.274,- for 2012.
2. Rådmannen gis fullmakter iht. bokstav D i dokumentet budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015 side 75.
3. De kommunale gebyrer, egenbetalinger og avgifter fastsettes i samsvar med budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015 side 78 til og med side 95 (Vedlegg 1: Priser for kommunale varer og tjenester, samt vedlegg 1a og 1b).
4. Det kommunale skattøre fastsettes til 11,6 prosent.
5. Investeringsbudsjett for 2012 og 2012-2015 (inkl. finansiering), vedtas slik det fremgår av budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015 side 54 (Investeringsbudsjettet – sammendrag) og side 61 og 62 (Budsjett skjema 2B) – totalt kr 87.525.000 i 2012 til investeringer i anleggsmidler.
6. Det godkjennes låneopptak på kr 59.229.000 til finansiering av investeringer og startlån i 2012 – se side 77 i budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015.

FORMANNSKAPETs behandling 16.11.2011:

Formannskapet tok rådmannens forslag til foreløpig orientering, og ønsker å realitetsbehandle de enkelte tiltak i budsjettet på møtet 1.12.11.

Saken utsettes.

UNGDOMSRÅDETS behandling:

Utvalgsleders forslag til uttalelse:

Utvalgsleders forslag til uttalelse er i samsvar med rådmannens forslag til vedtak.

Ungdomsrådet vil imidlertid komme med følgende bemerkning:

Ungdomsrådet stiller spørsmålstegn ved nødvendigheten av ny gymnastikksal ved Bergenhus skole. Etter at gangveien til Rakkestadhallen ble etablert og tatt i bruk, er ikke avstanden større enn at også Bergenhus skole bør kunne bruke hallen til kroppøving.

UNGDOMSRÅDETS uttalelse:

Ungdomsrådets uttalelse er i samsvar med rådmannens forslag til vedtak med følgende bemerkning:

- a. Vedrørende nødvendigheten av ny gymnastikksal ved Bergenhus skole

FUNKSJONSHEMMEDES RÅDs behandling:

Utvalgsleders forslag til uttalelse:

Utvalgsleders forslag til uttalelse er i samsvar med rådmannens forslag til vedtak.

Funksjonshemmedes råd vil imidlertid komme med følgende bemerkninger:

Rådet fremhever som særlig positivt i budsjettforslaget:

- At eldre utviklingshemmede mennesker skal få et mer verdig tilbud gjennom bemanning/tjenester i bolig på dagtid.
- At personer som trenger boveiledning skal få dette bl.a gjennom bemannet bolig/"gruppeboligprosjekt".

Rådet etterlyser tiltak for:

- **Ferietur for funksjonshemmede** - Rådet vil be om at tilskudd til ledsager på ferietur for funksjonshemmede gjeninntas i budsjettet, og at det jobbes videre med ordningen.
- **Feriefond for funksjonshemmede** - Rådet etterlyser svar og konklusjon til det videre arbeid med etablering av feriefond for funksjonshemmede, jfr. Protokoll møte 09.05.2011.
- **Tiltaket økt avlønning for støttekontaktoppdrag SKAL** prioriteres.
- **Os kirke** - Rådet etterlyser konkrete tiltak i budsjettet for tilgang/tilgjengelighet for funksjonshemmede til Os kirke og toilettene der.

- **Folkehelse – gang- og sykkelstier** – Rådet etterlyser tiltak for systematisk etablering av mest mulig sammenhengende nett av gang- og sykkelstier for blant annet fremkommelighet og trygg folkehelse.

Alle rehabiliterings-, plan- og byggeprosjekter – Rådet tar det som en selvfølge at alle planer, rehabiliterings- og byggeprosjekter i kommunen, ivaretar kravet til universell utforming.

FUNKSJONSHEMMEDES RÅDs uttalelse:

Funksjonshemmedes råds uttalelse er i samsvar med rådmannens forslag til vedtak med følgende bemerkninger:

Rådet etterlyser tiltak for:

- **Ferietur for funksjonshemmede** - Rådet vil be om at tilskudd til ledsager på ferietur for funksjonshemmede gjeninntas i budsjettet, og at det jobbes videre med ordningen.
- **Feriefond for funksjonshemmede** - Rådet etterlyser svar og konklusjon til det videre arbeid med etablering av feriefond for funksjonshemmede, jfr. Protokoll møte 09.05.2011.
- **Tiltaket økt avlønning for støttekontaktoppdrag SKAL** prioriteres.
- **Os kirke** - Rådet etterlyser konkrete tiltak i budsjettet for tilgang/tilgjengelighet for funksjonshemmede til Os kirke og toilettene der.
- **Folkehelse – gang- og sykkelstier** – Rådet etterlyser tiltak for systematisk etablering av mest mulig sammenhengende nett av gang- og sykkelstier for blant annet fremkommelighet og trygg folkehelse.

Alle rehabiliterings-, plan- og byggeprosjekter – Rådet tar det som en selvfølge at alle planer, rehabiliterings- og byggeprosjekter i kommunen, ivaretar kravet til universell utforming.

ELDRERÅDETS behandling:

Utvalgsleders forslag til uttalelse:

Utvalgsleders forslag til uttalelse er i samsvar med rådmannens forslag til vedtak.

Eldrerådet vil imidlertid komme med følgende bemerkninger:

Vedrørende framkommelighet i Rakkestad sentrum

- 1) Eldrerådet ser det som svært viktig at kommunen prioriterer snømåking og strøing på fortau og gang/sykkelvei når det er behov for dette. Eldrerådet viser til samhandlingsreformens intensjoner i forhold til forebyggende arbeid.
- 2) Fortau eventuelt gang/sykkelvei langs Mjørudgata bør opparbeides da det langs denne veien er mye tungtrafikk og mange personbiler med høy hastighet. Tiltaket er viktig for alle aldersgrupper.

Vedrørende Skautun / Familiesenter

Eldrerådet forutsetter at fysio/ergoterapitilbudet ved Skautun ikke forringes for eldre og rehabiliteringspasienter i forbindelse med oppbygging av tjenester ved Familiesenteret.

Vedrørende legetjenesten

Eldrerådet ser positivt på at legehjemmel økes.

Vedrørende eiendomsskatt

I forbindelse med beregning av pålagt eiendomsskatt, henstiller Eldrerådet kommunestyret i Rakkestad til å se på ulike muligheter for å skjerme de eldre som har liten betalingsevne.

For øvrig stiller eldrerådet seg bak utvalgsleders uttalelse til Budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015 – en uttalelse som er i samsvar med rådmannens forslag til vedtak.

ELDRERÅDETS uttalelse:

Eldrerådets uttalelse er i samsvar med rådmannens forslag til vedtak med følgende bemerkninger:

- b. Vedrørende framkommelighet i Rakkestad sentrum
- c. Vedrørende Skautun / Familiesenter
- d. Vedrørende legetjenesten
- e. Vedrørende eiendomsskatt

OMSORGSUTVALGETs behandling:

Utvalgsleders forslag til uttalelse:

Utvalgsleders forslag til uttalelse er i samsvar med rådmannens forslag til vedtak.

Kommunalsjef Anne Sofie Andersen redegjorde for budsjett, økonomi- og handlingsplan med spesielt fokus på helse- og omsorgstjenester.

Uttalelse fra Eldrerådet og Funksjonshemmedes råd til budsjett 2012 og Handlings- og økonomiplan 2012 – 2015 (møtedato 21.11.11) ble lagt fram på møtedagen. Uttalelsene ble tatt til etterretning.

Utvalget sa seg enig i utvalgsleders forslag.

OMSORGSUTVALGETs uttalelse:

1. Med hjemmel i kommunelovens §§ 44 og 45 vedtas Rakkestad kommunes budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015 med netto utgiftsrammer fordelt på de enkelte rammeområdene, slik det fremkommer i budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015 side 59 og 60 (Budsjettskjema 1B) og side 68 og 69 (Økonomiplan: Per rammeområde og totalt for perioden 2012-2015) – totalt kr 346.929.274,- for 2012.
2. Rådmannen gis fullmakter iht. bokstav D i dokumentet budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015 side 75.

3. De kommunale gebyrer, egenbetalinger og avgifter fastsettes i samsvar med budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015 side 78 til og med side 95 (Vedlegg 1: Priser for kommunale varer og tjenester, samt vedlegg 1a og 1b).
4. Det kommunale skattøre fastsettes til 11,6 prosent.
5. Investeringsbudsjett for 2012 og 2012-2015 (inkl. finansiering), vedtas slik det fremgår av budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015 side 54 (Investeringsbudsjettet – sammendrag) og side 61 og 62 (Budsjettskjema 2B) – totalt kr 87.525.000 i 2012 til investeringer i anleggsmidler.
6. Det godkjennes låneopptak på kr 59.229.000 til finansiering av investeringer og startlån i 2012 – se side 77 i budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015.

OPPVEKSTUTVALGETs behandling:

Utvalgsleders forslag til uttalelse:

Utvalgsleders forslag til uttalelse i saken ble delt ut i møtet. Det inneholdt 5 tilleggspunkter i tillegg til rådmannens forslag.

1. Reduksjon i støtten til lag og foreninger (kr. 250 000) strykes.
2. Det bevilges kr. 130 000 til NY Giv-prosjektet på Rakkestad ungdomsskole.
3. Det bevilges kr. 150 000 ekstra til Rakkestad kulturskole for å muliggjøre oppstart av undervisningstilbud i dans, drama og evt billedkunst fra neste skoleår.
4. Tiltakene finansieres ved å redusere overføring til disposisjonsfondet tilsvarende (kr. 530 000).
5. Arbeidet med å utrede nye lokaler for kulturskolen startes opp i løpet av 2012.

Uttalelse fra Ungdomsrådet til budsjett 2012 og økonomiplan 2012 – 2015 (møtedato 21.11.11) ble lagt fram på møtedagen. Ungdomsrådets uttalelse ble referert i møtet.

Et enstemmig oppvekstutvalg støttet utvalgsleders forslag til uttalelse (med de 5 tilleggspunktene).

OPPVEKSTUTVALGETs uttalelse:

1. Med hjemmel i kommunelovens §§ 44 og 45 vedtas Rakkestad kommunes budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015 med netto utgiftsrammer fordelt på de enkelte rammeområdene, slik det fremkommer i budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015 side 59 og 60 (Budsjettskjema 1B) og side 68 og 69 (Økonomiplan: Per rammeområde og totalt for perioden 2012-2015) – totalt kr 346.929.274,- for 2012.
2. Rådmannen gis fullmakter iht. bokstav D i dokumentet budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015 side 75.
3. De kommunale gebyrer, egenbetalinger og avgifter fastsettes i samsvar med budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015 side 78 til og med side 95 (Vedlegg 1: Priser for kommunale varer og tjenester, samt vedlegg 1a og 1b).
4. Det kommunale skattøre fastsettes til 11,6 prosent.
5. Investeringsbudsjett for 2012 og 2012-2015 (inkl. finansiering), vedtas slik det fremgår av budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015 side 54 (Investeringsbudsjettet – sammendrag) og side 61 og 62 (Budsjettskjema 2B) – totalt kr 87.525.000 i 2012 til investeringer i anleggsmidler.

6. Det godkjennes låneopptak på kr 59.229.000 til finansiering av investeringer og startlån i 2012 – se side 77 i budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015.

Det ønskes følgende tillegg:

- Reduksjon i støtten til lag og foreninger (kr. 250 000) strykes.
- Det bevilges kr. 130 000 til NY Giv-prosjektet på Rakkestad ungdomsskole.
- Det bevilges kr. 150 000 ekstra til Rakkestad kulturskole for å muliggjøre oppstart av undervisningstilbud i dans, drama og evt billedkunst fra neste skoleår.
- Tiltakene finansieres ved å redusere overføring til disposisjonsfondet tilsvarende (kr. 530 000).
- Arbeidet med å utrede nye lokaler for kulturskolen startes opp i løpet av 2012.

Protokolltilførsel fra Høyres to representanter:

Høyre ønsker å styrke etter- og videreutdanningen av lærere i grunnskolen i Rakkestad kommune med kr. 500 000 i 2012 og ber om at formannskapet finner rom for dette i sin videre behandling av saken.

TEKNIKK- OG MILJØUTVALGETs behandling:

Utvalgsleders forslag til uttalelse:

Utvalgsleders forslag til uttalelse er i samsvar med rådmannens forslag til vedtak.

Utvalgsleders forslag til uttalelse enstemmig vedtatt.

TEKNIKK- OG MILJØUTVALGETS uttalelse:

1. Med hjemmel i kommunelovens §§ 44 og 45 vedtas Rakkestad kommunes budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015 med netto utgiftsrammer fordelt på de enkelte rammeområdene, slik det fremkommer i budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015 side 59 og 60 (Budsjettskjema 1B) og side 68 og 69 (Økonomiplan: Per rammeområde og totalt for perioden 2012-2015) – totalt kr 346.929.274,- for 2012.
2. Rådmannen gis fullmakter iht. bokstav D i dokumentet budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015 side 75.
3. De kommunale gebyrer, egenbetalinger og avgifter fastsettes i samsvar med budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015 side 78 til og med side 95 (Vedlegg 1: Priser for kommunale varer og tjenester, samt vedlegg 1a og 1b).
4. Det kommunale skattøre fastsettes til 11,6 prosent.
5. Investeringsbudsjett for 2012 og 2012-2015 (inkl. finansiering), vedtas slik det fremgår av budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015 side 54 (Investeringsbudsjettet – sammendrag) og side 61 og 62 (Budsjettskjema 2B) – totalt kr 87.525.000 i 2012 til investeringer i anleggsmidler.
6. Det godkjennes låneopptak på kr 59.229.000 til finansiering av investeringer og startlån i 2012 – se side 77 i budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015.

Saksopplysninger:

Vedlegg:

1. Rådmannens innstilling til budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015
2. Rakkestad kirkelige fellesråds budsjetttramme for 2012

Bakgrunn for saken:

Rakkestad kommunes budsjett 2012 med forslag til gebyrer, egenbetalinger og avgifter for budsjettåret, samt økonomiplan 2012-2015.

Kommunens ansvar for saken:

Behandlingsmåten for økonomiplan og årsbudsjett, går fram av Kommunelovens kapittel 8, §§ 44, 45, 46 og 47. Kommunestyret skal en gang i året vedta en rullerende økonomiplan. Økonomiplanen skal omfatte minst de fire neste budsjettår. Planen skal omfatte hele kommunens virksomhet og gi en realistisk oversikt over sannsynlige inntekter, forventede utgifter og prioriterte oppgaver i planperioden.

Kommunestyret vedtar selv økonomiplan og årsbudsjett og endringer i disse. Vedtaket treffes på grunnlag av innstilling fra formannskapet.

Innstillingen til økonomiplan og årsbudsjett, med de forslag til vedtak som foreligger, skal legges ut til alminnelig ettersyn i minst 14 dager før den behandles i kommunestyret.

Oppvekstutvalget, omsorgsutvalget, teknikk- og miljøutvalget, arbeidsmiljøutvalget og bruker- og interesseutvalg skal uttale seg til budsjett- og økonomiplanframlegget, før det blir vedtatt av kommunestyret.

Administrasjonens vurdering:

Administrasjonens vurdering er redegjort for i dokumentet "Rådmannens innstilling til budsjett 2012 og økonomiplan 2012-2015".

RAKKESTAD KOMMUNE

FORMANNSKAPET

Saksbehandler Kåre Kristiansen

Arkiv nr. X57

Utvalg	Saknr	Møtedato
ARBEIDSMILJØUTVALGET	9/11	23.11.2011
FORMANNSKAPET	53/11	01.12.2011
KOMMUNESTYRET	/	

Utvalgssak 53/11

Saknr 11/2248

Løpenr 14414/11

53-11 INFORMASJONSSIKKERHET I RAKKESTAD KOMMUNE - REVISJON AV SIKKERHETSHÅNDBOKEN

Rådmannens forslag til vedtak:

Kommunestyret vedtar "Sikkerhetshåndbok for informasjonssikkerheten" i Rakkestad kommune.

ARBEIDSMILJØUTVALGETs behandling:

Rådmannens forslag til vedtak enstemmig vedtatt

ARBEIDSMILJØUTVALGETs innstilling til formannskapet:

Kommunestyret vedtar "Sikkerhetshåndbok for informasjonssikkerheten" i Rakkestad kommune.

Saksopplysninger:

Vedlegg: Sikkerhetshåndbok med vedlegg (1-9)

Bakgrunn for saken:

Rakkestad kommune hadde sommeren 2011 en gjennomgang av sikkerhetsrutinene og etterfølgende oppdatering av sikkerhetshåndboken. Iflg Personopplysningsloven m/forskrifter skal slike revisjoner/kontroller gjennomføres jevnlig og skal omfatte alle enheter som behandler personopplysninger i kommunen.

Gjennomgangen og revisjonen er foretatt av Institutt for Datasikkerhet v/Torbjørn Skjølstad. Forrige revisjon var i 2008. Revisjonen viste at Rakkestad kommune har et høyt sikkerhetsnivå som i all hovedsak tilfredsstillende de viktigste sikkerhetskravene i lovverket.

Innholdet i sikkerhetshåndboken fastlegger Rakkestad kommunes krav til beskyttelse av informasjon som samles inn, lagres, bearbeides, overføres og formidles så vel manuelt som digitalt.

Innholdet i håndboken utgjør et felles rammeverk for det praktiske arbeid med informasjonssikkerhet i kommunen og skal benyttes:

- *for at de respektive tjenestesteder i kommunen skal kunne oppnå et nødvendig og riktig sikkerhetsnivå i sin daglige drift*
- *for å skape en felles sikkerhetskultur gjennom nødvendig opplæring og økt forståelse av behovet for informasjonssikkerhet*
- *for å etterleve kravene til informasjonssikkerhet i Personopplysningsloven og Helseregisterloven og annet relevant lovverk*
- *som grunnlag ved meldinger og som vedlegg til eventuelle senere konsesjonssøknader til Datatilsynet*

Kommunens ansvar for saken:

Kommunen er underlagt krav til informasjonssikkerhet i Personopplysningsloven og i Helseregisterloven m/forskrifter, og er i tillegg underlagt krav om profesjonsbestemt taushetsplikt bl.a. etter Forvaltningsloven og Helseopplysningsloven. All behandling av personopplysninger skal være i samsvar med disse krav og lover. Når det gjelder dokumentbehandling er også bestemmelser i Kommuneloven og Offentlighetsloven relevante.

Ved behandling av sensitive personopplysninger skal kravet til konfidensialitet ikke vike til fordel for kravet til tilgjengelighet.

Andre opplysninger:

Enhetsleder servicekontoret har vært utnevnt til sikkerhetskoordinator, denne oppgaven overtas nå av IT-enheten . Personvernombudrollen har en viktig rolle med kommunens utfordringer i å etterleve lovens krav og å bygge videre på de gode rutinene som allerede finnes for å møte stadig flere utfordringer forbundet med informasjonssikkerhet.

K o n s e k v e n s v u r d e r i n g e r :

Økonomi:

Sikkerheshåndboken har ingen økonomiske konsekvenser for Rakkestad kommune ut over ordinær drift.

Arbeidsmiljøloven (for saker som skal behandles i AMU)

Den utarbeidede sikkerheshåndboken er en del av et internkontrollsystem og skal behandles av AMU i.h.t. AML § 24 e.

Administrasjonens vurdering:

Informasjonssikkerhet er et lederansvar og Rakkestad kommune ønsker å fremstå som en seriøs aktør og en kommune som tar informasjonssikkerhet på alvor. Kommunen har de siste årene foretatt betydelig sikringstiltak, både elektronisk og fysisk.

Forslag til Sikkerhetshåndbok ble utarbeidet av Institutt for Datasikkerhet høsten 2011 og er etter dette bearbeidet internt i administrasjonen. Sikkerhetshåndboken er et verktøy og arbeidsredskap for å oppnå så god informasjonssikkerhet som mulig i kommunen. Det er den enkelte lederes ansvar å informere, og å sørge for at de ansatte har god nok kjennskap til å etterleve de råd og pålegg som følger av håndboken, og at beskrevne, nødvendige tiltak blir iverksatt og fulgt opp. Kommunens Sikkerhetskoordinator vil være viktige støttespillere i dette arbeidet.

Formålet med tiltakene i sikkerhetshåndboken er å formalisere en sikkerhet for at Rakkestad kommune behandler personopplysninger i tråd med lovverket og at innbyggerne i Rakkestad skal ha trygghet for at informasjon som blir gitt kommunen ikke kommer på avveie.

Hvorfor informasjonssikkerhet i Rakkestad kommune

Truslene mot informasjonssikkerheten kan ha sitt opphav internt i kommunen (medarbeidere/utstyr/rutiner) eller skyldes eksterne faktorer. De eksterne truslene vil øke som følge av økt bruk av nettverkstjenester, men de interne truslene bør fortsatt vies størst oppmerksomhet fordi manglende sikkerhetsforståelse internt kan utgjøre en større trussel enn omgivelsene.

Konsekvenser ved dårlig eller utilfredsstillende informasjonssikkerhet i kommunen

- Dersom IT-systemene blir utilgjengelige over tid (f.eks mer enn en dag) pga feil på nettverk, strømproblemer, tekniske problemer med utstyr, feil i datasystemene, brann etc, vil viktige arbeids- og beslutningsrutiner kunne stoppe opp.
- Eventuelle feil på tilgjengelig informasjon via kommunens systemer vil kunne svekke beslutningskvaliteten og bidra til spredning av feilaktig informasjon.
- Upålitelig informasjonsbehandling som følge av for dårlig tilgangskontroll, rutinefeil, driftsstans, at viktig/sensitiv informasjon kommer på avveie osv. kan medføre erstatningsansvar og dessuten skade brukernes og omgivelsenes tiltro til kommunen.

Rakkestad kommune

Rådmannens innstilling til budsjett 2012 og økonomiplan 2012 - 2015

Saksnr. 11/2398
Dato: 03.11.2011

Journalnr. xxx/11   Arkiv 151

A decorative graphic at the bottom of the page consisting of a yellow wavy line that spans across the width, and two yellow wheat stalks on the right side.

RAKKESTAD
mangfold og samhold

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDENDE KOMMENTARER	1
2. EIENDOMSSKATT	7
3. GENERELL STATISTIKK	9
3.1 FOLKETALL.....	9
3.2 BEFOLKNINGSSAMMENSETNING	9
3.3 LEVEKÅR.....	10
3.4 BOSETTING	12
3.5 ARBEIDSPASSER OG NÆRINGSVIRKSOMHET	13
3.6 SAMFERDSEL OG MILJØ.....	14
4. SAMHANDLINGSREFORMEN – PLANER	16
5. KOMMUNALØKONOMISK STATISTIKK	17
6. UTVIKLING OG BEREDSKAP	18
7. KOMMUNIKASJON OG SERVICE	21
8. ØKONOMI	23
9. NAV	25
10. SKOLE	27
11. BARNEHAGE	31
12. KULTUR	33
13. FAMILIESENTER	35
14. SKAUTUN REHABILITERINGS- OG OMSORGSENTER	38
15. HJEMBASERTE TJENESTER	41
16. BO- OG AKTIVITETSTJENESTER (BOAK)	44
17. TEKNIKK, MILJØ OG LANDBRUK	46
18. ANNET	49
19. FOLKEHELSE	51
20. DRIFTS- OG INVESTERINGSTILTAK OPPSUMMERT	52
20.1 DRIFTSBUDSJETTET – SAMMENDRAG NYE TILTAK	52
20.2 INVESTERINGSBUDSJETT - SAMMENDRAG	54
OBLIGATORISKE OVERSIKTER – BUDSJETTSKJEMAER	56
BUDSJETTSKJEMA 1A - BUDSJETTFORUTSETNINGER.....	57
BUDSJETTSKJEMA 1B – FORDELING DRIFT	59
BUDSJETTSKJEMA 2A – INVESTERINGER.....	61
BUDSJETTSKJEMA 2B – INVESTERINGER	61
ØKONOMISK OVERSIKT DRIFT	63
ØKONOMISK OVERSIKT INVESTERING	64
ANDRE OVERSIKTER	65
SELVKOSTBEREGNING VANN, AVLØP, SLAM, RENOVASJON OG FEIING.....	66
ØKONOMIPLAN: PER RAMMEOMRÅDE OG TOTALT FOR PERIODEN 2012-2015	68
KONSEKVENJUSTERT BUDSJETT	70
PLANOVERSIKT - GJELDENE PLANER PR. OKTOBER 2011	73

RÅDMANNENS INNSTILLING	75
VEDLEGG 1: PRISER FOR KOMMUNALE VARER OG TJENESTER.....	78
VEDLEGG 1A: BETALINGSREGULATIV FOR PLANSAKER, UTSLIPPSAKER OG BYGGESAKER M.M I RAKKESTAD KOMMUNE, ØSTFOLD.....	86
VEDLEGG 1B: BETALINGSREGULATIV ETTER MATRIKKELLOVEN - 2010	92

1. Innledende kommentarer

Status,

Rådmannen legger budsjett 2012 og økonomiplan 2012 – 2015 fram til behandling i formannskap og kommunestyre.

Jevnt over har Rakkestad kommunes økonomi alltid gått rundt, men for tre – fire år siden bygde det seg opp en urovekkende ulikevekt mellom utgifter og inntekter. Større tiltak ble satt i verk, og etter hvert var det på nytt bærekraft i virksomheten. Brutto overskudd ble på 14,4 millioner kroner i 2009 og 11,1 millioner kroner i 2010, mens netto driftsresultat – det egentlige mål på tilstanden i kommuneøkonomien – var på 9,7 millioner kroner i 2009 og 8,4 millioner kroner i 2010. I en kommunesektor som til tider sliter i tunge motbakker, ser rådmannen på resultatene som akseptable.

Baksiden av medaljen – redusert forvaltningskapasitet og svakere tjenesteytelser – er det redegjort for flere ganger. Det har i en lang periode vært blant de helt store dilemmaer. Politisk nivå er godt kjent med denne problemstillingen.

Rakkestad kommune gjorde i siste budsjett- og økonomiplanbehandling (2011 og 2011 – 2014) nye prioriteringer, og etablerte med det på sett og vis et trendskifte i sin virksomhet. Tilbud av tjenester holdt ikke tritt med forventninger og etterspørsel etter de samme goder – idet egentlig hele settet av kommunens velferdsytelser var for svakt fundamentert. Det økonomiske opplegget tar konsekvensen av disse kjensgjerningene, og legger opp til en stor og epokegjørende aktivitetsvekst fram til 2015. Sluttsummen er styrket service til brukere, befolkning og lokalsamfunn.

Rådmannen trekker fram:

- 1 – Skautun rehabiliterings- og omsorgssenter, hjembaserte tjenester, familiesenter og bo- og aktivitetstjenester sine budsjetter blir fra 2009 – 2012 økt med totalt kr. 20 000 000.

Antall nye årsverk er på ca. 34.

Like fullt er det framdeles utfordringer og uløste oppgaver i disse seksjonene – noe dette budsjett- og økonomiplanframlegget til fulle underbygger.

- 2 – NAV Rakkestad er tilført ressurser i millionklassen til løsning av ulike oppgaver. Dette allokterer seg blant annet i tre – fire nye årsverk.

Rådmannen ser for øvrig klare tegn på at – mens kommunen satser på og bygger ut sine NAV-tjenester – så enten stagnerer eller går den statlige innsatsen på feltet tilbake. Det gir en direkte og indirekte en oppgave- og ansvarsoverføring fra staten til kommunene.

- 3 – I teknikk-, miljø- og landbruksseksjonen er særlig forvaltningskapasitet (plan og byggesak) og renholdstjenester bygget opp i de siste årene.

Fortsatt er ressursene til flere formål knappe og marginale – det gjelder for eksempel for vedlikehold av veier, bygg og andre anlegg. Best kommer det til uttrykk ved at til og med de faste utgifter er utilstrekkelig finansiert.

- 4 – Skolens budsjetttrammer er også styrket i den siste tiden, men det dreier seg bare i mindre grad om standardhevinger – forbedringer av etablert drift – ute i enhetene.

I betydelig monn relaterer veksten seg mot nye, ressurskrevende elever og tiltak. Det gir ikke nødvendigvis større kvalitet i skolen som helhet.

Seksjonen er høyere prioritert i 2012 – 2015.

Rådmannen påpeker igjen at kommunen i dag ikke har et drifts- og inntektsgrunnlag for disse påplussingene. De blir dekket av disposisjonsfondet i 2011 – på forutsetning om å reetablere et bærekraftig økonomisk opplegg for Rakkestad kommune fra 2012. Det er bakgrunnen for rådmannens forslag og kommunestyrets vedtak om å utrede eiendomsskatt 1.1.11 – 30.6.12 – for så å innføre ordningen i kommunen som helhet fra 2012 hvis det er nødvendig.

Som tidligere meldt om, er disposisjonsfondet nå langt på vei anvendt. Framover er det med andre ord knapt noen buffer mot sviktende inntekter og økende utgifter, og det vil heller ikke lenger levere noen bidrag til finansiering av investeringer eller tiltak i driftregnskapet. Dette er en ny situasjon.

Rådmannen ser på Rakkestad kommune som mindre stabil og solid enn tidligere. Betalingsevnen blir også – i alle fall i en periode – svakere.

I 2000 – 2010 investerte Rakkestad kommune tungt – 350 – 400 millioner kroner – i spesielt skolebygg, sykehjem og ulike kommunaltekniske anlegg. Bare i en kortere periode – 1999 – 2003 – var fri egenkapital/fonds disponibel som finansieringskilde i noen vesentlig grad. Av den grunn ble størstedelen av kapitalbehovet til de nye tiltak skaffet til veie med opptak av lån.

Investeringsfondene er i dag så godt som brukt opp.

Rakkestad kommune har høy langsiktig gjeld – 434,7 millioner kroner pr. 31.12.10 – i forhold til brutto driftsinntekter – 196,7 prosent – og som andel pr. innbygger – kr. 51 116. Dette binder i neste omgang opp store årlige ressurser til dekning av renter og avdrag av disse forpliktelsene, og gjør det administrative og politiske økonomiske handlingsrommet tilsvarende mindre.

I 2012 og 2012 – 2015 planlegger Rakkestad kommune å styrke sin drift – spesielt innen skole- og helse- og omsorgsfeltet – kraftig, og dessuten er flere relativt store investerings-tiltak satt på dagsordenen. Selv om problemer og svakheter er til stede, er plattform og utgangspunkt for framtida ikke helsvart. Det er tilnærmet budsjettbalanse, 20 – 25 prosent av aktivitetsveksten er allerede dekket inn og det ser for rådmannen ut til å være stor enighet om økonomiske virkemidler og prioriteringer i perioden. Dilemmaene knytter seg først og fremst til de nye, store låneopptak som tvinger seg fram til finansiering av utbyggingsoppgavene. Årlige renter og avdrag av disse forpliktelsene er betydelig. Resurser blir bundet opp – noe som reduserer handlefriheten og truer budsjettlikevekten på nytt. Sånn sett er det økonomiske opplegget ikke på noe vis enkelt og risikofritt.

Rakkestad kommune må på den annen side fylle sin funksjon som kommune og samfunnsaktør – enten det dreier om å sette seg i førersetet i samfunnsutviklingen, opptre som lokalt forvaltningsorgan eller svare på brukernes forventninger og statens krav til dens tjenesteytelser. Da holder det ikke med en status quo stilling, men også om endringsberedskap, omstilling og endog store drifts- og investeringstiltak.

Dette er basis på budsjett- og økonomiplanperioden. Utviklingen i 2012 og 2012 – 2015, bestemmes deretter av om kommunen treffer med sine prioriteringer og dimensjonerer sin virksomhet noenlunde korrekt.

Budsjett 2012 og økonomiplan 2012 – 2015,

Drift,

Rakkestad kommune la på mange måter sine strategier for driften i de nærmeste årene (2014 – 2015) i gjeldende budsjett og økonomiplan (2011 og 2011 – 2014), og sånn sett er større deler av opplegget for 2012 og 2012 – 2015 en videreføring eller en konsekvensjustering av tidligere fattede vedtak. Spesielt gjelder det for Skautun rehabiliterings- og omsorgssenter og hjembaserte tjenester – som er tilført stillingshjemler og andre ressurser i samsvar med disse forutsetningene. Seksjonene har nå ganske andre driftsvilkår enn i 2008 og 2009.

Utbygging og utvikling av tjenestene fortsetter utover i perioden.

Rådmannen prioriterer familiesenter høyt i dette framlegget. Det blir bevilget ca. 1,2 millioner kroner til "bemannet bolig" i 2012 – i den hensikt å etablere et "totaltilbud" (tjenesteytelser tilknyttet bolig) til brukere som trenger det og drar effekt av det. I de siste årene – ikke minst i 2011 – har behovet for tiltaket vokst seg sterkere.

Finansiering tenkes skaffet til veie ved omprioritering av eksisterende ressurser og friske midler – jf. ovenfor. "Bemannet bolig" blir lagt fram for politisk nivå innen 1.3.12.

Rådmannen styrker for øvrig helsesøster- og jordmortjenesten (samhandlingsmidler). Det er foretatt kvantumsendinger innen hjelpemiddelformidlingen.

Realveksten i familiesenter er på opp mot 2 millioner kroner fra 2011 til 2012.

Bo- og aktivitetstjenester er korrigert for endringer i brukerbildet – noe som har en årsvirkning på ca. kr. 650 000.

Rådmannen hever lærertettheten i skolen med to årsverk fra 1.8.12, og ytterligere et årsverk fra 1.8.13. Det gir en pedagogdekning på snittet for Østfoldkommunene fra kommende skoleår (2012). Tallene blir forhåpentlig enda noe bedre i 2013. Avhengig av den økonomiske utviklingen, står en videre prioritering av grunnskolen høyt på dagsordenen utover i økonomiplanperioden.

Det statlige programmet – valgfag i ungdomsskolen – er tatt inn i budsjettet fra høsten av.

For øvrig er også det økonomiske opplegget i skolen og skolefritidsordningen justert for brukerendringer.

Rakkestad kommune har for tiden full barnehagedekning, og i løpet av året er også samhandlingen mellom og rollene til private og kommunale barnehager avklart og stabilisert. Sånn sett er ikke barnehage i dag et hett budsjetttema. Med den markedslignende situasjon som hersker på feltet, kan det fort forandre seg.

Rådmann og administrasjon følger utviklingen.

Innen kulturseksjonen er musikkskole (økt rektorhjemmel, 1.8.12) og bygdebok (økt forfatterhjemmel, 1.1.12) prioritert.

Rådmannen går inn for gradvis å bygge opp teknikk-, miljø- og landbruksseksjonens driftsmidler i 2012 – 2015. I første omgang gir det ressurser til å dekke inn faste utgifter på en forsvarlig og anstendig måte, men etter hvert etablerer det også rom for standardhevinger innen for eksempel renhold og vedlikehold av bygg, veier og andre anlegg.

Nye bevilgninger er på i overkant av kr. 500 000 i 2012, men øker til 2,2 millioner kroner pr. år i 2015.

Fondsfinansierte tiltak (renhold, bygg, veier m.m.) er ikke videreført fra 2011 – 2012 – rett og slett fordi disposisjonsfondet er anvendt.

Investeringer,

Rådmannen foreslår store investeringer til neste år og for økonomiplanperioden totalt – kr. 87 525 000 i 2012 og kr. 289 975 000 for 2012 – 2015. Det er ikke å legge skjul på at det gir dilemmaer. Den økonomiske og finansielle stillingen plassert i bunnen, burde kommunen ha tatt seg en investeringspause på seks – åtte år og heller brukt ressurser på å nedbetale gjeld og styrke egenkapitalen. Effekten – bedre likviditet og en helt annen stabilitet og soliditet – hadde vært verdifull å hente ut.

Sånn som framtida tegner seg, er det ikke noe alternativ. Utfordringen er heller å ta tilstrekkelig – ikke for hardt – i. Etterspørsel etter tjenesteytelser og annet kommunalt engasjement, fordrer at Rakkestad kommune gjør store tiltak også på bygg- og anleggssiden. Konkret gjelder det:

Rakkestad ungdomskole, Kirkeng skole, Os skole, Bergenus skole, gymnastikksal, Skautun rehabiliterings- og omsorgssenter, Hjembaserte tjenester, omsorgsboliger m.m,	Rakkestad familiesenter, Rakkestad familiesenter, bemannet bolig, Rakkestad sentrum, infrastruktur, Kommunale veier og bygg, påkostninger, Vann- og avløpsinvesteringer,
---	--

Investeringene er nærmere omtalt under den enkelte avdeling og seksjon senere i framlegget.

Rådmannen ser på finansiering av prosjektene som vanskelig. Rakkestad kommune mangler egenkapital til dette formål. Investeringsfondene ble brukt på de store tiltakene – Bergenus skole, Skautun sykehjem og påkostninger på veiene – som ble gjennomført i 2000 – 2010. Det var salget av en tredjedel av aksjene i Rakkestad Energi AS – ca. 45 millioner kroner (1999) – som hadde gitt kommunen disse ressursene.

Fra rådmannens side avhenger investeringsaktivitet/-nivå av at Rakkestad kommune realiserer boliger og andre aktiva, og anvender salgsinntektene som egenkapital i finansieringen av ulike prosjekter i 2012 – 2015. Omfanget bør være ca. 15 prosent av kapitalbehovet – 70 – 75 millioner kroner for perioden under ett.

Innen utgangen av februar n.å. blir enkeltsak om temaet lagt fram for politisk nivå. Trolig er det nødvendig å engasjere eksterne krefter i et slikt oppdrag.

Langsiktig gjeld øker til nye nivåer med slike investeringer – hvilket forverrer den finansielle stillingen og binder opp enda større årlige ressurser til dekning av renter og avdrag på disse forpliktelsene. Det begrenser handlingsrommet, og gir mindre penger til samfunnsutvikling, myndighetsutøvelse og tjenesteytelser. Folkevalgt nivå må ta med seg dette bakteppet når det skal gjøre sine vurderinger.

Langsiktig gjeld pr. 31.12.12: Kr. 513 514 000. Pr. innbygger: Kr. 67 267.

Langsiktig gjeld pr. 31.12.15: Kr. 596 576 000. Pr. innbygger: Kr. 78 147.

Dette er høye tall.

Konklusjon,

Rakkestad kommune gjør viktige prioriteringer, og tar en rekke tunge tak på drifts- og investeringssiden i 2012 og 2012 – 2015. Dilemmaene er til stede, og de er det redegjort for flere ganger tidligere i framstillingen. De går ikke gjennom på nytt i dette avsnittet.

Utfordringene relaterer seg alltid til å finansiere økt aktivitet.

Både rådmann og det folkevalgte miljø sin primærmålsetting er at drift og –driftsutvikling er noenlunde i takt med inntekter og inntektsvekst. Så langt har det fungert, men i de siste ti årene har oppgaver og utgifter i stigende grad spist opp alt kommunalt handlingsrom. Staten har ikke fullt ut kompensert kostnader ved ulike reformer. Senest gjelder det for barnehageforliket i 2003 – 2010.

I dag holder Rakkestad kommune og flere andre kommuner knapt tritt med utviklingen i sin egen virksomhet. Økende forventninger, rettigheter og krav til ytelser og tjenester setter budsjettbalansen i fare mange steder. En prøve kommuner mer og mer ikke består. Når dessuten den demografiske utviklingen i befolkningen forverrer seg og nye reformer står for døren, tvinger omfattende tiltak og endog omlegginger og store kutt i virksomheten seg fram.

Rakkestad kommune befinner seg på dette stadium nå.

Fra 2010 – 2015 blir skole, helse og omsorg og teknikk, miljø og landbruk bygget kraftig opp. Samlet sett dreier det seg om minst 30 millioner kroner pr. år på slutten av perioden. I stor grad er disponeringene allerede satt ut i livet – slik at det som gjenstår å beslutte er på hvilken måte tiltakene skal finansieres.

Rådmannen viser i denne sammenheng til budsjett 2011 og økonomiplan 2011 – 2014.

Fra rådmannens side står det klart at kommunens drift – utenom de rene tjenesteytende seksjoner og enheter – ikke har en "slakk" eller omfang – hvoretter det utgjør noe alternativ til å øke inntektene. For det første er det snakk om en liten del av økonomien, videre blir den

hele tiden sett på med kritiske øyne og til slutt må også denne delen av organisasjonen være av en viss kvalitet og størrelse for at kommunen som helhet skal framstå som bærekraftig og robust.

Rådmannen vurderer at ledelse og administrasjon i kommunen er på et passende nivå. Ifølge Statistisk sentralbyrås kostrastatistikk er ressursbruken – målt som relativ andel av totale årsverk – i underkant av gjennomsnittet for kommunegruppe 10 og landet. Det underbygger denne konklusjonen.

Samtidig er utgifter pr. innbygger til ledelse og administrasjon høyere enn i kommune-gruppen og landet. Dette peker i den andre retningen.

Årsakene til avvikene er flere. Interne evalueringer ga også både rapporteringstekniske og faktiske funn. Tiltak er satt i verk for å rette opp situasjonen. I mars n.å. legges fram nye oversikter (2011-tall) over så vel årsverk som utgifter til styring, ledelse og administrasjon i kommunene.

Salg av eiendeler – boliger og andre aktiva – leverer ikke noe direkte bidrag til driften verken på kort eller lang sikt. Snarere tvert om. Både Rakkestad Kommunale Skoger og Rakkestad Energi AS går godt rundt. Samlede utbytter var på 5 millioner kroner i 2011. Det utgjør ca. 5 prosent av verdiene på virksomhetene.

Avhendelse av foretakene, innebærer at disse inntektene blir borte.

Hvis disposisjonen derimot er motivert av å skaffe til veie egenkapital til investeringer, stiller spørsmålet seg annerledes. I så fall erstatter salgssummen et tilsvarende låneopptak – noe som gir lavere finans-/kapitalutgifter og større kommunalt handlingsrom. Den andre delen av regnestykket er at utbytter bortfaller, men – dersom netto driftseffekter like fullt er positiv – kan det være en fornuftig måte å innrette seg på.

For øvrig vises til kommentarer om strategi for finansiering av investeringer ovenfor.

Rådmannen leverer et budsjett- og økonomiplanutkast med balanse mellom utgifter og inntekter. Det bygger på at Rakkestad kommune etablerer eiendomsskatt for kommunen som en helhet fra 2012. Med hensyn til dette tema vises til punktet "Eiendomsskatt" nedenfor.

Også samhandlingsreformen er omtalt i eget punkt i framlegget.

Rakkestad, 31.10.11,

Alf Thode Skog,
rådmann

2. Eiendomsskatt

Rakkestad kommune fant for et års tid siden at drifts- og inntektsgrunnlaget ikke holdt for de oppgaver den stod overfor innen skole, helse og omsorg og på investeringssiden. Med hjelp av disposisjonsfondet, er det budsjett- og regnskapsmessig balanse ut 2011. Deretter oppstår det – uten korrektive tiltak – en stor og voksende økonomisk ulikevekt. Den truer kommunens stabilitet og soliditet også på kortere sikt (2012).

Rakkestad kommune forholdt seg ikke passiv til denne utviklingen.

Rådmannen fikk mandat til å utrede eiendomsskatt 1.1.11 – 30.6.12 – slik at ordningen kan innføres i kommunen som helhet fra 2012 hvis det er nødvendig. Det er også opplegget. For næringsseiendommer følges det opp med en sak når takseringen er utført. Folkevalgt nivå blir orientert om konkurransemessige utslag av tiltaket – slik at det blir kjent med og kan behandle sakskomplekset i nærings- og samfunnspolitisk perspektiv.

Status for utredningsprosjektet er som følger:

- 1 – Norkart Geoservice AS laget på forsommeren en matrikkelanalyse for kommunen.

Standard på eiendomsopplysningene og –registeret var omtrent som i gjennomsnittet av landets kommuner. Det trengtes kvalitetshevende tiltak på dette materialet/grunnlaget.

- 2 – Norkart Geoservice AS gjorde også en analyse av potensialet av eiendomsskatt for kommunen.

Avhengig av nivå på og modeller for utskrivning, ligger inntektene i intervallet 8 – 28 millioner kroner.

- 3 – Rakkestad kommune og Norkart Geoservice AS gjennomfører i øyeblikket kvalitetshevende tiltak på eiendomsregisteret. Dette avsluttes i desember 2011.

Den reviderte eller oppdaterte matrikkelen er basisen for først å besiktige eiendommer, og deretter skrive ut eiendomsskatt på disse eiendommene. Dette finner sted i første og andre kvartal av 2012.

- 4 – For verker og bruk og næringsseiendommer gjøres en særskilt eller klassisk taksering.

- 5 – Eiendomsskatt blir – dersom ordningen gjennomføres – utskrevet i juni 2012. Da legges skattelister ut.

Ifølge lovgivningen, har kommunestyret følgende myndighet i sammenheng med tiltaket:

- 1 – Vedtak om innføring av eiendomsskatt – gjennomføring av alminnelig taksering.

- 2 – Vedta området for utskrivning av eiendomsskatt – hele eller deler av kommunen.

- 3 – Vedta eiendomsskattevedtekter – ikke rammer og retningslinjer for ordningen.

- 4 – Velge medlemmer til skattenemndene – sakkyndig nemnd og sakkyndig ankenemnd.
- 5 – Vedta mulig bruk av reduksjonsfaktor (10 år).
- 6 – Vedta mulig bunnfradrag (årlig).
- 7 – Vedtak om fritak for eiendomsskatt i samsvar med lovens § 7 (årlig).
- 8 – Vedta skattesatser – 2 – 7 promille – eventuelt differensierte satser.

Øvrige oppgaver er lagt til skattenemndene.

Rakkestad kommunestyre vedtok før sommerferien eiendomsskattevedtekter, og opprettet i det samme møtet sakkyndig nemnd og sakkyndig ankenemnd for tiltaket. Disse har i oppgave å utligne eiendomskatten innenfor fullmakter fastsatt i vedtektene.

Sakkyndig nemnd og sakkyndig ankenemnd starter opp sin virksomhet i uke 43/11.

Rådmannen påpeker at beregningsgrunnlaget for eiendomsskatt ikke er entydig, men som den brede grunnregel er det markeds- eller omsetningsverdien på eiendommen som utgjør basisen. For boliger kan ymse mekanismer – eksempelvis bunnfradrag – tas i bruk for å differensiere skatten og redusere de uønskede utslag av den. Det har likevel komplekse og kompliserende virkninger – som at det er uoversiktlig, lite treffsikkert mot målgruppene og heller ikke lett å håndtere fra år til år når ordningen har trådt i kraft.

Følgelig anbefales ikke bunnfradrag etablert.

Fra rådmannen side legges det opp til en enklere modell – først med en forsiktig (likevel reell) markeds-/omsetningsverdi og deretter med en saklig differensiering av markeds-/omsetningsverdiene mellom ulike deler av kommunen. Det blir anbefalt av Kommunenes sentralforbund og flere kommuner som har ordningen – idet det totalt sett gir de mest rettferdige resultatene.

Rådmannen tror at et slikt differensieringstiltak fungerer bedre enn en bunnfradragsinnretning.

For næringseiendommer og verker og bruk, er det langt mer direkte regulær markedsverdi som blir bestemmende for eiendomsskatten.

Det første året utgjør eiendomsskatten 2 promille av beregningsgrunnlaget. Deretter kan den hvert år økes til den beløper seg til 7 promille av omsetningsverdien. Rådmannen ser ikke bort fra at skattesatsen om fire – fem år ligger et sted i intervallet 4 – 5,5 promille.

Rakkestad kommune bruker kr. 750 000 – kr. 1 000 000 i 2011 på å forberede eiendomsskatt. I 2012 medgår ytterligere kr. 2 500 000 – pluss – minus 10 prosent.

I 2012 er det budsjettert med 10,6 millioner kroner i eiendomsskatteinntekter.

3. Generell statistikk

3.1 Folketall

Pr. 31.12.09 var kommunens folketall 7 517. Det utviklet seg i tidsrommet 1999 – 2009 som følger:

År	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999
Folketall	7 517	7 496	7 515	7 428	7 366	7 284	7 232	7 217	7 159	7 158	7 076
Netto flytting	30	-10	121	57	78	44	20	83	21	87	-23
Fødte - døde	-9	-8	-32	4	4	8	5	-24	-20	-5	19
Vekst (prosent)	0,28	-0,25	1,17	0,84	1,12	0,71	0,21	0,81	0,01	0,01	-0,05

Fra 1999 – 2009 vokste antallet innbyggere med 441 – 6,23 prosent. Det gir et gjennomsnitt på 0,62 prosent for hvert år i perioden – varierende fra en økning på 1,17 prosent fra 2006 – 2007 til en reduksjon på 0,25 prosent fra 2007 – 2008.

Stigningen stammer i sin helhet fra netto innflytting – totalt 508 personer. For tidsrommet som helhet er det et fødselsunderskudd på 58 personer.

3.2 Befolknings sammensetning

Med hensyn til befolknings sammensetning er tallene:

År	2009		2007		2005		2003		2001		1999	
	Person	Andel	Person	Andel	Person	Andel	Person	Andel	Person	Andel	Person	Andel
0 - 5 år	494	6,57	527	7,01	550	7,47	531	7,34	518	7,24	479	6,77
6 - 12 år	697	9,27	698	9,29	652	8,85	650	8,99	649	9,07	628	8,88
13 - 15 år	291	3,87	278	3,70	304	4,13	289	4,00	269	3,76	278	3,93
16 - 19 år	388	5,16	404	5,38	374	5,08	350	4,84	370	5,17	396	5,60
20 - 66 år	4 564	60,72	4 507	59,97	4 381	59,48	4 313	59,64	4 209	58,79	4 137	58,47
67 - 79 år	696	9,26	710	9,45	723	9,82	738	10,20	788	11,01	817	11,55
80 - 89 år	329	4,38	325	4,32	324	4,40	308	4,26	310	4,33	299	4,23
90 år >	58	0,77	66	0,88	58	0,79	53	0,73	46	0,64	42	0,59
Sum	7 517	100,00	7 515	100,00	7 366	100,00	7 232	100,00	7 159	100,00	7 076	100,00

* Andel i prosent.

Sammenlignet med landet, er det ikke store demografiske forskjeller.

Dog avviker Rakkestad kommune noe fra normalfordelingen for befolknings sammensetningen i landets kommuner. Det er flere i aldergruppene 67 år og eldre, og færre i intervallene 20 år og yngre. Skjevheten har oppstått over tid – blant annet fordi yngre mennesker flytter ut for å ta arbeid og utdanning, mens de i langt mindre grad vender tilbake til hjemkommunen som voksne. Dette er et nasjonalt mønster.

Innbyggere 20 – 66 år øker – både som faktiske og relative størrelser.

Andelen av befolkningen med innvandrerbakgrunn er 7,7 prosent – ca. 580 innbyggere (1,2 prosent med vestlig bakgrunn og 6,5 prosent med ikke vestlig bakgrunn). Det er i underkant av så vel Østfold- som landsgjennomsnittet:

	Rakkestad	Østfold	Norge
Total andel personer med innvandrerbakgrunn	7,7	9,6	9,6
Andel med vestlig bakgrunn	1,2	2,1	2,4
Andel med ikke vestlig bakgrunn	6,5	7,5	7,2

* prosent.

3.3 Levekår

Statistisk Sentralbyrås levekårsindeks er et uttrykk for de sosiale vanskeligheter og utfordringer en kommune står overfor (1 er beste og 10 er svakeste verdi):

Indikator	2000	2008
Sosialhjelp	5,0	8,0
Dødelighet	8,0	9,0
Uføretrygd	9,0	10,0
Attføringspenger	3,0	4,0
Arbeidsledige	6,0	7,0
Overgangsstønad	5,0	4,0
Lav utdanning	9,0	10,0
Indeks	5,4	7,0

Rakkestad kommune scorer svært lavt på utdanning, uføretrygd, dødelighet og sosialhjelp, og oppnår med det en plassering på nederste halvdel av "kommunetabellen" i fylket. På sin side ligger Østfold svakt an i landsmålestokk.

Samme fakta blir uttrykt i annen statistikk (SSB):

Andel innbyggere med høyere utdanning i Rakkestad kommune, Østfold fylke og Norge:

	Rakkestad	Østfold	Norge
Andel av befolkningen med høyere utdanning	14,3	20,0	25,5
Menn	11,3	18,6	23,7
Kvinner	17,3	21,3	27,3

* Prosent

Andel uførhet, sosialhjelpsmottakere og barnevernstiltak:

	Rakkestad	Østfold	Norge
Andel uførepensjonister	13,9	13,5	10,2
Andel sosialhjelpsmottakere	4,2	4,7	3,9
Andel barn med barnevernstiltak	6,5	4,6	3,9

* Prosent

Tallene bekrefter "Levekårsindeksens" resultat.

Nøkkeltall for barnehage og grunnskole (SSB) er på samme tidspunkt:

	Rakkestad	Østfold	Norge
Barnehagedekning 1 - 2 år	67,5	71,1	77,1
Barnehagedekning 3 - 5 år	97,4	94,3	96,2
Gruppestørrelse 1 - 7 årstrinn	13,9	13,8	13,2
Gruppestørrelse 8 - 10 årstrinn	16,3	15,6	14,8
Andel av elever med spesialundervisning	6,3	6,1	7,6

Prosent og faktiske tall.

Tabellen gir et sammensatt bilde. Helhetsinntrykket er at Rakkestad kommune ikke bruker mer enn fylkes- og landsgjennomsnittet verken på grunnskole eller barnehage. Heller tvert i mot.

For øvrig henger lav dekning av barnehager 1 – 2 år sammen med uttak av kontantstøtte – som i Rakkestad kommune er omkring 50 prosent større enn for landet som en helhet.

Tendensen er den samme for kulturformål – som også direkte og indirekte påvirker befolkningens livskvalitet og levekår:

Kultursektorens andel av netto budsjett:

	Rakkestad	Østfold	Norge
Andel av netto budsjett	3,2	3,6	4,2

* Prosent.

I 2009 lå kommunen lavt sammenlignet med gjennomsnittet for kommunene i landet. På sin side kom Østfoldkommunene svakt ut relatert mot landet som en helhet.

For Rakkestad kommunes del forandrer nok bildet seg en del fra 2010 – idet Rakkestadhallen ble tatt i bruk ved årsskiftet 2009 – 2010.

Oversikten viser andel innbyggere over 80 år med institusjonsplass eller hjemmetjenester:

	Rakkestad	Østfold	Norge
Andel 80 år og eldre med institusjonsplass	11,9	11,7	14,6
Andel eneroms plasser i institusjon	85,5	89,0	93,7
Andel 80 år og eldre med hjemmetjenester	37,8	36,8	37,0

* Prosent.

Rakkestad kommune disponerer relativt sett få institusjonsplasser – hvilket langt på vei skyldes den strategi kommunen fulgte ved gjennomføringen av "Handlingsplan for eldreomsorg 1998 – 2002". Det ble prioritert å bygge ut omsorgsboliger (døgkontinuerlig omsorg og pleie) framfor sykehjemsplasser.

Sammenlignet med Østfold og landet, er dekningen av kommunale leiligheter og boliger god (33 pr. 1 000 innbyggere i Rakkestad kommune mot 21 pr. 1 000 innbyggere for landet).

Totalbildet er levekårsproblemer og –utfordringer moderat over jevne Østfoldtall og godt i overkant av det som er landstørrelsene. Det påkaller oppmerksomhet og prioritering i blant annet kommuneplanen.

3.4 Bosetting

Rakkestad kommune er en typisk landkommune – der 58 prosent av befolkningen – ca. 4 360 personer – bor i tettbygde strøk. Andelen er økende. Tilsvarende tall for Østfold og landet er 83 og 77 prosent.

Rakkestad Sentrum er kommunesenter og omfatter om lag 4 000 innbyggere. Det er en arena for kommunal og annen offentlig virksomhet og for privat handels- og serviceaktivitet. I alle hovedtrekk dekker tilbudene befolkningens og lokalsamfunnets etterspørsel etter de daglige varer og tjenester.

Rakkestad Sentrum gjennomgår for tiden en langt på vei markedsstyrt strukturomlegging – kjennetegnet av at handels- og servicebedrifter legger ned virksomhet som følge av både intern og ekstern konkurranse eller flytter aktivitet til Stortorget og Bergenhuskrysset. I kommuneplanperioden representerer det en problemstilling for Rakkestad kommune.

Størstedelen av befolkningen bor i ene- og flermannsboliger i boligområdene rundt sentrum, men i den senere tid – spesielt etter årtusenskiftet – er flere leilighetskomplekser i og omkring Storgata etablert.

Fortetting av sentrum og realisering av regulerte felt i sentrumsnære områder, tilfredsstiller behovene for boligarealer i Rakkestad Sentrum i planperioden (basert på faktisk vekst den senere tiden og forutsetninger for vekst framover – jf. arealdelen med tilhørende materiell).

Folketallet i Rakkestad Sentrum øker sterkere enn for kommunen som en helhet.

Degernes Sentrum er et lokalsenter og har ca. 300 innbyggere. Det tilbyr innbyggerne grunnleggende kommunale tjenesteytelser og privat handels- og servicevirksomhet.

Befolkningen bor i overveiende grad i eneboliger.

Folketallet i Degernes Sentrum er stabilt.

Utenfor tettbygd er befolkningsutviklingen negativ – noe som Rakkestad kommune hittil har reparert på og også framover vil kompensere for blant annet ved i en viss utstrekning å tillate boligbygging utenfor regulerte felt. For landkommuner er det en nødvendig og treffsikker ordning.

Eksisterende boligområde i Degernes Sentrum er utbygget. Areal til nytt felt er prioritert i kommuneplanen (jf. arealdelen med tilhørende dokumenter).

3.5 Arbeidsplasser og næringsvirksomhet

Lokal arbeids- og næringsvirksomhet

Tabellene viser:

1 - Andelen sysselsatte i prosent av befolkningen:

	Rakkestad	Østfold	Norge
Totalt	72	68	72
Menn	77	72	75
Kvinner	66	64	68

Rakkestad kommune har en deltakelse i arbeidslivet som er høyere enn gjennomsnittet i Østfold og på nivå med landet som en helhet. Det gjelder både for kvinner og menn.

Tallene forklarer hvorfor arbeidsledigheten i kommunen er lavere enn i fylket totalt. Indirekte hjelper det også på at uføregraden i befolkningen er høy. Dette er ikke fullt så positivt.

2 - Sysselsatte fordelt på næringer og på privat og offentlig sektor:

	Rakkestad	Østfold	Norge
Primær	11,4	2,6	3,2
Sekundær	32,3	25,7	20,7
Tertiær	55,5	71,2	75,7
Offentlig forvaltning	22,6	28,6	28,7
Privat sektor og offentlige foretak	77,4	71,4	71,3

* Prosent.

Tallene illustrerer med all mulig tydelighet at Rakkestad kommune er et landbrukssamfunn.

Tradisjonell industri- og næringsvirksomhet er langt større enn i Østfold og Norge. De største bedriftene er Nortura og Sentralvaskeriet – til sammen ca. 400 arbeidsplasser – men det er også mange andre mindre og mellomstore produksjonsforetak på stedet. I sum gir det et samfunn dominert av primær- og sekundærnæringer. Derav også utslagene på sentrale levekårsindikatorer – jf. framstillingen foran.

Utover kommunens virksomhet, er det lite annen offentlig aktivitet i Rakkestad kommune. Ikke videregående skoletilbud og sparsomt med statlige etableringer.

3 - Inn- og utpendling:

Rakkestad kommune hadde pr. 1. januar 2008 en netto utpendling på 592 personer – slik at det altså på det tidspunktet var 592 flere mennesker som pendlet til et arbeidssted utenfor kommunen enn det var personer fra andre kommuner som pendlet inn til et arbeidssted i Rakkestad.

Denne størrelsen er stabil. Situasjonen blir gjerne sånn for kommuner som Rakkestad – beliggende nært mindre og større byområder – Fredrikstad/Sarpsborg, Halden og Askim/Mysen og dessuten innen rekkevidde av Oslo.

Rakkestad kommune inngår i Østfold, Akershus og Oslo som arbeids- og bostedsregion.

4 - Andel arbeidsledige av total arbeidsstokk (mai 2010):

	Rakkestad	Østfold	Norge
Helt arbeidsledige	2,6	3,4	2,8

* prosent

Arbeidsdeltakelsen er på nivå med landet og arbeidsledigheten er under både fylkes- og landstallene.

5 - Andel uførepensjonister:

	Rakkestad	Østfold	Norge
Andel uførepensjonister	13,9	13,5	10,2

* Prosent.

Rakkestad kommune har en høy andel uførepensjonister – 13,9 prosent av befolkningen. Tilsvarende tall for Østfold er 13,5 prosent og landet 10,2 prosent. Avvikene er store, og bidrar som sådan tungt til å forklare kommunens leveårsutfordringer.

Næringsarealer

Mjørud og Rudskogen Næringsområder er kommunens viktigste og største næringsområder. Førstnevnte er i dag på det nærmeste fullt utbygget, og også i Rudskogen Næringsområde er kapasiteten godt utnyttet. Dog kan noe areal skaffes til veie ved fortetting og omdisponering – både i Rakkestad Sentrum og de aktuelle næringsområder.

Uansett blir det i Rakkestad Sentrum i planperioden knapphet på arealer til næringsformål – planens vekstforutsetninger lagt til grunn. Rudskogen Næringsområde er primært et regionalt næringsområde for motor og arealkrevende aktivitet, og utgjør som sådan ikke noe alternativ for sentrumsnær virksomhet. Disse behov må derfor dekkes ved arealprioriteringer innenfor sentrumsområdet – på de lokale, regionale og sentrale premisser som i slike tilfelle gjelder.

3.6 Samferdsel og miljø

Riks- og fylkesveier

Rakkestad kommune ligger midt i Østfold. Flere kommunikasjonsårer løper gjennom og forbinder Rakkestadsamfunnet med Sarpsborg-/Fredrikstad-, Indre Østfold- og Haldenregionen:

Rv. 111 – Rakkestad – Sarpsborg, Fredrikstad (E 6),
 Rv. 22 – Rakkestad – Mysen (E 18),
 Fv. 22 – Rakkestad – Halden,
 Fv. 124 – Rakkestad – Askim (E 18),
 Fv. 124 – Rakkestad – Aremark, Halden.

Rv. 22 og rv. 111 er hovedveiforbindelse mellom de ytre og indre deler av fylket, og har som sådan regional betydning og status. Standard og kapasitet på anlegget bestemmer i en viss utstrekning utvikling og retning på Østfold fylke.

I dag blir ikke befolkningens, næringslivets og Østfoldsamfunnets forventninger på området oppfylt.

Offentlig transport

Kollektive transporttilbud – buss og spesielt tog – er svakt utbygget. Verken for arbeidsreisende eller andre trafikanter er tjenestene tilfredsstillende. Det gjelder både mot Nedre Glommaregionen (Sarpsborg og Fredrikstad), Indre Østfoldregionen og Osloområdet.

Kommunale veier

Kommunale veier i og utenfor sentrumsområdene er livsnerven for internttransport og – trafikk – som selvstendig nett og som forbindelsesveier mellom fylkes- og riksveiene. Sammenlignet med Østfold og landet, er dette nettet relativt kostbart og omfattende i Rakkestad kommune:

Lengde (km.) kommunal vei og gate pr. 1 000 innbyggere:

	Rakkestad	Østfold	Norge
Lengde (per km.)	13,0	6,5	7,9
Utgifter (per km.)	45 724	113 227	116 626

Selv korrigert for veilengde, bruker kommunen mindre pr. kilometer vei enn gjennomsnittet for landet og fylket.

Trafikk, kapasitet og standard er varierende. Over noen år er utbedringer og investeringer gjennomført, for å øke funksjonalitet og kvalitet på anleggene. Fortsatt står tiltak på dagsordenen.

Gang- og sykkelveier

Rakkestad kommune ser på gang-, sykkel- og turveier som viktige for internttransport, trafiksikkerhet, mosjon, fritidsaktivitet og folkehelse. Dette nettet er bygget ut i de siste ti – femten årene, men fortsatt er det ikke tilfredsstillende.

Statistikken viser:

Gang- og sykkelstier pr. 10 000 innbyggere:

	Rakkestad	Østfold	Norge
Gang- og sykkelstier (km.)	25	25	36

Gang- og sykkelstier i kommunen er ikke systematisk etablert som et mest mulig sammenhengende nett.

Miljø

Størstedelen av Rakkestad kommunes befolkning er knyttet til de offentlige vann- og avløpsanleggene, mens renovasjonsordningen omfatter så godt som hele lokalsamfunnet.

Saneringsplan for avløp ble vedtatt i 1995, og er senere fulgt opp med drifts- og investeringsressurser for å opprettholde og forbedre det miljømessige og tekniske nivået på kommunens nett.

Hovedplan for vann er under revisjon, og blir lagt fram til politisk godkjenning i 2011.

I Rakkestad kommune bor ca. 42 prosent av befolkningen – ca. 3 150 mennesker – utenfor sentrumsområdene. Mange er ikke knyttet til det offentlige vann- og avløpsnettet – hvilket innebærer store forurensningsproblemer. Som følge av EUs vanndirektiv, ble kommunedelplan vannmiljø fastsatt i 2007. Innen 2017 vil samtlige avløp være sanert og nye godkjente løsninger etablert. De første tiltakene har frist til 2012 med å være avsluttet.

4. Samhandlingsreformen – planer

I juni 2009 – stortingsmelding nr. 47 (2008 – 2009) – la regjeringen Samhandlingsreformen fram. Senere ga Stortinget sin tilslutning til hovedlinjene i den. Regjeringen har deretter fulgt opp med en operasjonalisering av ordningen – forslag til nytt lovverk, nye økonomiske virkemidler og stortingsmelding om nasjonal helse- og omsorgsplan (2011 – 2015). Blant de mest sentrale tiltak er:

- Økt innsats på folkehelsearbeid og forebygging i helse- og omsorgstjenesten.
- Lovpålagt samarbeidsavtale mellom kommuner og regionale helseforetak.
- Kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten.
- Kommunalt betalingsansvar for utskrivningsklare pasienter.
- Ny kommunal plikt til å tilby døgnopphold til pasienter med behov for øyeblikkelig hjelp.

Samhandlingsreformen blir realisert over tid fra 1. januar 2012. Første implementeringsfase følger Nasjonal helse- og omsorgsplan (2011 - 2015). Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester konkretiserer de rettslige redskaper i reformen, og erstatter og harmoniserer dagens lovverk. De økonomiske virkemidler på sin side er ment å støtte opp om målene for en ønsket arbeidsfordeling mellom stat og kommuner – herunder gode pasientforløp og løsninger på det laveste effektive omsorgsnivå.

I det hele tatt er det økonomiske opplegget utformet slik at det gir spesialisthelsetjenesten og kommunene intensiver til å samarbeide.

Samtidig skal det satses mer på det helsefremmende arbeid – i helse- og omsorgstjenesten og rettet mot arbeidsliv, barnehage og skole. Via folkehelseloven får kommunen et tydelig ansvar for befolkningens helse. Det innebærer for det første å skaffe seg oversikt over helsetilstanden til innbyggerne – for deretter å fastsette mål og strategier for å møte folkehelseutfordringene og til slutt iverksette nødvendige tiltak.

For Rakkestad kommune er overføringene til samhandlingsreformen kr. 9 239 000 i 2012. Selv om de inngår i inntektssystemet (frie inntekter), er de stipulert ut fra å skulle dekke kommunens medfinansieringsansvar for spesialisthelsetjenesten og forpliktelser til å ta imot utskrivningsklare pasienter fra sykehusene fra første dag. Noe ytterligere potensial oppfatter rådmannen ikke at det ligger i disse ressursene.

Med disse premisser på plass, er oppgaven å utforme og etablere kommunens modell og tiltak for realisering av samhandlingsreformen lokalt. Det gjelder det økonomiske så vel som det faglige og tjenestemessige. Rådmannen tenker å bruke tidsrommet 1.11.11 – 31.12.12 på prosessene – slik at folkevalgt nivå – omsorgsutvalget, formannskapet og kommunestyret – kan behandle en strategiplan på feltet i februar 2012.

Samarbeidet Rakkestad – Sarpsborg kommuner er et element i dette opplegget.

5. Kommunaløkonomisk statistikk

Frie inntekter:

Frie inntekter	2012	2013	2014	2015
Skatt, inntektsutjevnenende tilskudd og rammeoverføringer	366 151	383 476	401 426	420 021
Rente- og avdragskompensasjon	2 964	3 089	3 141	2 984
Integreringstilskudd	3 385	2 216	1 036	616
Eiendomsskatt	10 600	21 200	26 500	29 150
Sum frie inntekter	383 100	409 981	432 103	452 771

Alle tall i 1000 kroner

Skatt, inntektsutjevnenende tilskudd og rammeoverføringer er forutsatt å øke med 3,6 prosent årlig, pluss økte frie inntekter utover lønns- og prisvekst med 4 mill. kroner per år for blant annet å takle demografiendringer.

Integreringstilskudd er beregnet i forhold til null inntak i økonomiplanperioden.

Finansutgifter og– inntekter:

Finansutgifter- og inntekter	2012	2013	2014	2015
Renteutgifter	17 210	18 774	19 595	20 513
Renteinntekter	2 900	3 150	3 400	3 650
Netto renteutgifter	14 310	15 624	16 195	16 863
Avdrag på lån	13 809	14 471	15 251	15 908
Netto rente- og avdragsutgifter	28 119	30 095	31 446	32 771

Alle tall i 1000 kroner

Langsiktig gjeld:

Langsiktig gjeld	2012	2013	2014	2015
Langsiktig gjeld	513 514	547 965	578 974	596 576
Budsjettert gjennomsnittlig rente	3,35 %	3,43 %	3,38 %	3,44 %

Alle tall i 1000 kroner

Rakkestad kommune har bundet opp en stor andel av lånene i fastrente avtaler – ca. 74 prosent. Lånene er bundet opp i intervallet 3,1 prosent til 5,32 prosent – inkludert rentebytteavtaler.

Fond:

Fond - anslag	2012	2013	2014	2015
Disposisjonsfond	11 950	19 111	25 470	25 903
Bundne driftsfond	12 035	11 092	9 951	9 856
Ubundne kapitalfond	0	0	0	0
Bundne kapitalfond	1 750	0	0	0

6. Utvikling og beredskap

Økonomi:

Budsjett	2012	2013	2014	2015
Brutto budsjett	20 927	21 787	22 539	23 319
Netto budsjett	18 356	19 176	19 887	20 624
<i>Driftsutgifter:</i>				
Lønn	7 826	8 205	8 534	8 875
Sosiale utgifter	2 003	2 104	2 189	2 277
Varer og tjenester som inngår i egen tjenesteproduksjon	3 763	3 870	3 947	4 026
Varer og tjenester som erstatter egen tjenesteproduksjon	6 979	7 252	7 513	7 783
Overføringer	356	357	357	358
Sum driftsutgifter	20 927	21 787	22 539	23 319

Tall i helse tusen.

Antall ansatte	29,00			
Antall årsverk	10,58	10,69	10,69	10,69

Nøkkeltall

Nøkkeltall	Rakkestad 2010	Gj.sn. gr. 10	Gj.sn. Østfold	Landet u/Oslo	Eidsberg	Trøgstad
Årsverk leger per 10 000 innbyggere	8,10	9,50	9,50	9,50	6,20	11,20
Legetimer per uke per beboer i sykehjem	0,24	0,28	0,43	0,36	0,26	0,37
Årsverk leger per 1000 plasser i institusjon	7,80	7,10	11,80	9,50	7,10	10,40

Rakkestad kommune har relativt lav legedekning – uttrykt som både legeårsverk pr. 10 000 innbyggere og legetimer pr. beboer pr. uke i institusjon. Det blir et spørsmål på dagsordenen hele tiden i 2012 – 2015 – som generelt tema og i forbindelse med samhandlingsreformen.

Rådmannen går inn for at Rakkestad kommune straks setter i gang en prosess for etablering av en sjette legehjemmel/-stilling. Kombinasjonen fastlege og kommunal funksjon/stilling er en del av sakskomplekset.

Innen utgangen av februar 2012, regner rådmannen med å ha et forslag klart for politisk behandling.

Innføring av nødnett medfører trolig at leger krever kompensasjon for deltakelse i vaktordningen. Dette blir i så fall fulgt opp.

Antall utrykninger brannvesen	2010	2009	2008	2007
Antall utrykninger brannvesen	128	88	84	80

Rakkestad brannvesen har flere utrykninger i 2011 enn tidligere. Veksten skyldes i stor grad assistanse innen helse og andre felt. Tendensen er vedvarende over noen år.

Likestilling	Kvinner		Menn	
	2010	2009	2010	2009
Lederandel	68 %	69 %	32 %	31 %
Lønn kommunen - per årsverk	371 179	347 366	410 115	390 903
Lønn per årsverk - ledere	479 142	450 790	515 082	504 024
Stillingsstørrelser - andel deltid	72 %	73 %	42 %	28 %

Sykefravær	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003
Sykefravær	8,3 %	8,0 %	7,5 %	8,7 %	7,6 %	5,9 %	8,7 %	9,1 %

Sykefraværet beveget seg svakt – dog ikke dramatisk – oppover i 2007 – 2010. Forskjellige tiltak er satt i verk for å ta tak i de problemstillinger og utfordringer som er på området. Blant annet ble revidert avtale – inkluderende arbeidsliv – satt ut i livet i juli i inneværende år (2011).

Sykefraværet er nå 6,9 prosent for kommunen under ett – 1.1. – 30.09.11. Det er uttrykk for en lovende tendens – der trolig prioriteringer i 2010 og 2011 spiller en viss rolle. I de siste par årene har Rakkestad kommune økt årsverk og ressurser til flere av seksjonene.

Mål:

- God personalforvaltning.
- Godt brann- og beredskapsvesen.
- God legedekning – fastlegeordningen og de kommunale tjenesteytelsene.

Nye tiltak:

- Frikjøp av hovedtillitsvalgt i Utdanningsforbundet (32 prosent stilling) – kr 187 000.
- Økt bevilgning til opplæringstiltak for ansatte – kr 128 000.
- Nødnett – full drift – kr 77 000,- (totalt kr 224 000).
- Miljørettet helsevern. Økte kostnader ifm. ny avtale med Sarpsborg kommune, kr 31 000.
- Styrking av legetjenesten 12 t/u – kr 303 000 (samhandlingsreformen).
- Besparelse – ikke konkretisert – kr 51 000.

Ikke prioriterte tiltak:

- Nytt årsverk innen personal, kr. 533 000.
- Trivselspott for ansatte – jf. arbeidskraftplan – kr 90 000.

Generelt:

- Beredskap og –aktivitet videreføres og intensiveres i samsvar med fastsatt plan. God ledermedvirkning og øvelser er i denne sammenheng sentralt.
- Legedekningen prioriteres i 2012 og 2012 – 2015 – som følge av behov i lokalsamfunnet generelt, men ikke minst i relasjon til samhandlingsreformen.

Sykehjemslegeressursen bygges ut i takt med tiltakene i institusjon i 2012 – 2014.

Ny fastlegehjemmel etableres i 2012 – jf. framstillingen ovenfor.

- Innen personalfeltet er arbeidskraftplanen styrende for virksomhet. Helse-, miljø- og sikkerhetstiltak blir prioritert.
- Intern kontroll – bevissthet og forståelse for problemstillingen, og å oppfylle lokale og sentrale forventninger og krav er i fokus i 2012 – 2015.
- Antall utrykninger for Rakkestad brannvesen øker.

7. Kommunikasjon og service

Økonomi:

Budsjett	2012	2013	2014	2015
Brutto budsjett	20 285	20 500	21 281	21 935
Netto budsjett	18 896	19 232	20 002	20 645
<i>Driftsutgifter;</i>				
Lønn	11 107	11 551	12 013	12 493
Sosiale utgifter	3 231	3 362	3 498	3 639
Varer og tjenester som inngår i egen tjenesteproduksjon	3 836	3 408	3 540	3 519
Varer og tjenester som erstatter egen tjenesteproduksjon	1 208	1 251	1 296	1 343
Overføringer	903	928	934	941
Sum driftsutgifter	20 285	20 500	21 281	21 935

Tall i hele tusen kroner

Antall ansatte	27,0			
Antall årsverk	23,3	23,3	23,3	23,3

Nøkkeltall:

Antall ansatte per stabstilling - totalt og per leder	Antall stabstillinger	Ansatte per stabstilling	Ledere per stabstilling
Barnehage, skole, kultur	4,60	36	2,1
Skautun, hjembaserte tjenester, BOAK og Familiesenter	4,30	47	4,9
Teknikk og miljø	2,00	22	3,0

Nøkkeltall	Antall
Antall saker behandlet i kommunestyret (2010)	70
Antall saker behandlet i formannskapet (2010)	77
Antall saker behandlet i landbruk-, plan og teknikkutvalget (2010)	35
Antall saker behandlet i kultur-, utdanning og omsorgsutvalget (2010)	28
Antall henvendelser servicekontor per dag (tlf., e-post, besøk, chat)	300
Antall PC'er	820
Antall tynnklienter	70
Antall fysiske servere	28
Antall fagprogrammer	50
Antall saker sentralarkiv	2 707
Antall journalposter sentralarkiv	14 907

Investeringsbudsjett:

Rådmannen stiller til rådighet til sammen kr. 7 950 000 til IKT-tiltak i 2012 – 2015 – kr 3 200 000 for grunnskole alene og kr 4 750 000 for avdelinger og seksjoner for øvrig.

Det er bevilget kr. 800 000 til skoleformål og kr 1 750 000 på fellesbudsjettet til IKT-investeringer i 2012.

Mål:

- Effektiv og kvalitetsbevisst informasjon og service internt og til folkevalgte og innbyggere.
- Tidsriktige og driftssikre telefoni- og IT-systemer.
- Tidsriktig og servicerettet sentralarkiv.
- Fullelektronisk arkiv.
- Kompetanseheving - hvor service til innbyggere, politikere, seksjoner og avdelinger står i fokus.

Nye tiltak:

- Oppgradering av det elektroniske sak- og arkivsystemet til ESA 8 og politikermodulet.
- Innføre "Mobil bedrift" – skifte av telefonsentral.
- Bytte E-postløsning til Exchange 2010, ny serverplattform for e-postløsning samt AD-registrering.
- Bytte ut Office (kontorstøtteprogrammer som Word, Excel, og Outlook) til nyere versjon.
- Sikre kommunens data ved å virtualisere og speile lagringsløsninger (VMware) i stedet for fysiske servere, samt å utvide lagringskapasiteter.
- Skifte ut utdatert maskinpark i datakursrom.
- Servicekontorets informasjonsbudsjett er styrket med kr. 87 000 i sammenheng med Markens Grøde med kr 62 000 og Lions telefonkatalog – jf. politisk diskusjon.
- Besparelse – ikke konkretisert – kr 51.000.

Generelt:

- Møtehyppighet i samsvar med bevilgede ressurser til formålet – medfører reduksjon i slik aktivitet fra 2011 – 2012.
- Lede prosjektene med investeringer i it-utstyr i skolene.
- Lede prosjektene med planmessige reanskaffelser av datautstyr i kommunen som helhet.
- Sikre driftsressurser til kommunens datasystemer – inkl. Helsenet, kvalitetssystemet QM+, WinMed m.fl.
- Oppfylle Riksarkivets krav til arkivlokaler – både nær- og fjernarkiv.

8. Økonomi

Økonomi:

Budsjett	2012	2013	2014	2015
Brutto budsjett	6 471	6 699	6 962	7 235
Netto budsjett	5 773	6 006	6 248	6 500
<i>Driftsutgifter;</i>				
Lønn	4 747	4 937	5 135	5 340
Sosiale utgifter	1 458	1 517	1 578	1 642
Varer og tjenester som inngår i egen tjenesteproduksjon	238	217	221	226
Varer og tjenester som erstatter egen tjenesteproduksjon	0	0	0	0
Overføringer	27	27	27	27
Sum driftsutgifter	6 471	6 699	6 962	7 235

Tall i hele tusen kroner

Antall ansatte	11,00			
Antall årsverk	10,50	10,50	10,50	10,50

Nøkkeltall:

Nøkkeltall	Mål
Andel forfalte ikke innbetalte krav Rakkestad kommune	5,0 %
Andel forfalte ikke innbetalte krav Skatt	5,0 %

Investeringsbudsjett:

Rakkestad kommune fullfører i disse dager anskaffelsen av nytt lønn-, personal- og økonomi-system. Det medgår kr. 675 000 til formålet i 2012.

Investeringen beløper seg til totalt kr. 2 400 000. Den gir driftsmessige besparelser på kr. 500 000 pr. år fra 2013.

Egenkapitalinnskudd til Kommunal Landspensjonskasse er stipulert til kr. 920 000 for 2012 og kr 3 700 000 for hele økonomiplanperioden.

Mål:

God og trygg økonomiforvaltning via rådgivning/veiledning, utviklingsarbeid, styrings- og rapporteringsverktøy og til enhver tid oppdaterte budsjett- og regnskapsdata.

Nye tiltak:

- Ta i bruk og implementere nytt lønns-, personal- og økonomisystem i hele organisasjonen.
- Besparelse – ikke konkretisert – kr 51.000.

Generelt:

- Regnskaps- og lønnsenheten har fokus på å igangsette nytt lønns-, personal- og økonomisystem (Visma Enterprise), samtidig som løpende oppgaver så langt mulig overholdes. Visma Enterprise medfører endringer for ledere, merkantilt personell og

andre ansatte. Elektroniske reiseregninger, timelister, registrering av kompetanse er noen av de funksjonene som blir mer automatisert – innebærer mer selvbetjening og resulterer i endringer i arbeidsmåter og prosessflyt i hele organisasjonen.

- Oppfylle Skattedirektoratet (statens) krav om minst 22 regnskapskontroller pr. år.
- Effektiv innfordring av skatter og ordinære kommunale fordringer.

9. NAV

Økonomi:

Budsjett	2012	2013	2014	2015
Brutto budsjett	26 597	26 945	27 778	28 700
Netto budsjett	23 123	23 347	24 051	24 840
<i>Driftsutgifter;</i>				
Lønn	9 674	9 516	9 836	10 229
Sosiale utgifter	1 700	1 768	1 840	1 914
Varer og tjenester som inngår i egen tjenesteproduksjon	794	820	836	853
Varer og tjenester som erstatter egen tjenesteproduksjon	7 747	8 026	8 315	8 614
Overføringer	6 682	6 815	6 951	7 090
Sum driftsutgifter	26 597	26 945	27 778	28 700

Tall i hele tusen kroner

Antall ansatte kommune og stat	21,00			
Antall årsverk kommune	10,60	10,60	10,60	10,60
Antall årsverk stat	7,5	7,5	7,5	7,5

Nøkkeltall:

Nøkkeltall	Måltall	2010	2009	2008
Samlet antall mottakere av økonomisk sosialhjelp	190	195	212	230
Antall mottakere av økonomisk sosialhjelp under 25 år	35	40	44	35
Antall mottakere med økonomisk sosialhjelp som hovedinntekt	55	60	68	83
Antall langtidsmottakere (over 26 uker) med økonomisk sosialhjelp som hovedinntekt	22	27	25	29
Antall personer i kvalifiseringsprogrammet er 31.12	13	11	20	19
Antall behandlede saker om økonomisk rådgivning	60	-	-	

Investeringsbudsjett:

NAV Rakkestad er involvert i tiltak "bemannet bolig" – gruppebolig med heldøgns bemanning for vanskeligstilte brukere – sammen med Familiesenter og Bo- og aktivitetstjenester. Det er satt av til sammen 8 millioner kroner til formålet – derav 2 millioner kroner i 2012 og 6 millioner kroner i 2013.

For tiden er prosjektet under planlegging og annen oppfølging – som grunnlag for å kunne gi klarsignal ultimo 2011 eller primo 2012.

Mål:

- Flere i arbeid og aktivitet, færre på stønad.
- Et velfungerende arbeidsmarked.
- Rett tjeneste og stønad til rett tid.
- God service tilpasset brukernes forutsetninger og behov.
- En helhetlig og effektiv arbeids- og velferdsforvaltning.

Nye tiltak:

- Boveileder – finansiert med kommunale midler på 25 prosent og statlige prosjektmidler på 75 prosent i inntil tre år – tiltrer i fast stilling fra 1.1.12. Rådmannen regner tiltaket som fullt ut kommunalt fra 2015.
- NAV Rakkestad deltar i tildelingen av plasser til ASVO Rakkestad AS. NAV Østfold kutter fire statlig finansierte plasser ved naturlig avgang. Det vil i løpet av 2012 bli vurdert om reduksjonen skal kompenseres ved opprettelse av 2 nye kommunale plasser med virkning fra 2013.
- Besparelse – ikke konkretisert – kr 102.000.

Avviklede tiltak:

- Rakkestad kommune tar ikke mot flyktninger i 2011 og 2012. Dette blir vurdert på nytt kommende høst – med mulig virkning fra 2013.
- Rakkestad kommune trekker seg ut av samarbeidsprosjektet med Trøgstad, Eidsberg og Marker kommuner om felles gjeldsrådgivningsbehandling av vanskelige saker. NAV Rakkestad ser på egensatsingen – 1,0 økonomirådgiver internt i seksjonen – som et langt bedre tiltak.
- Kvalifiseringsprogram – reduksjon fra 13 til 12 plasser – kr 150.000,-.

Ikke prioriterte tiltak:

- Felles arkivsystem for statlige og kommunale saker. Det krever investeringer i nytt arkivsystem – samt et omfattende omorganiseringsarbeid av alle arkiverte saker. Har ikke ressurser til å gjøre jobben i tillegg til annet arbeid, må kjøpe eksterne tjenester. Mål for 2013-2014.
- Økt avlønning for støttekontaktoppdrag – fra kr 90,15 per time til kr 120 per time – som tiltak for å øke rekruttering. Utgiftene er på kr 170.000.

Generelt:

- I 2012 -2015 fokuserer NAV Rakkestad på å øke kompetansen på veiledningsmetodikk og tiltaks-/virkemiddelområdet.
- Sette inn tiltak for å redusere antall brukere som mottar sosialhjelp. I perioden 2012-2015 er fortsatt unge under 25 år, flyktninger og brukere i kvalifiseringsprogrammet prioritert. Disse får tettere oppfølging og muligheter for deltakelse i kommunale og statlige programmer.
- Videreutvikle samarbeidet mellom NAV Rakkestad (ruskonsulent og boveileder) og Familiesenter (Psykisk helsearbeid) – herunder å se på muligheter for etableringen av en miljøarbeidertjeneste. Denne tenkes spesielt knyttet opp til gruppeboligprosjektet.
- Integrering av flyktninger blir prioritert framfor mottak av nye flyktninger. NAV Rakkestad arbeider for økt yrkesdeltagelse blant flyktninger, tettere oppfølging med introduksjonsordningen og boveiledning.
- Fortsatt fokus på tverrseksjonelt og –faglig samarbeid mellom seksjon NAV Rakkestad og Familiesenter – særlig med Barnevernstjenesten, BUT (Barne- og ungdomsteamet) og Psykisk helsearbeid.
- Rakkestad kommune sliter med å rekruttere støttekontakter. Økt avlønning for slike oppdrag kan forbedre denne situasjonen. Videre legges det opp til felles veiledningsmøter for støttekontakter.
- I 2012 blir rutiner på alle kommunale fagområder i NAV Rakkestad revidert og lagt inn i QM+. Faste ukentlige internopplæringsdager og fagdager sikrer implementering av rutiner hos alle ansatte.

10. Skole

Økonomi:

Budsjett	2012	2013	2014	2015
Brutto budsjett	84 127	88 534	92 150	95 610
Netto budsjett	74 102	78 169	81 432	84 526
<i>Driftsutgifter;</i>				
Lønn	53 208	56 328	58 816	61 168
Sosiale utgifter	14 730	15 593	16 285	16 941
Varer og tjenester som inngår i egen tjenesteproduksjon	8 246	8 405	8 567	8 732
Varer og tjenester som erstatter egen tjenesteproduksjon	7 377	7 642	7 917	8 202
Overføringer	566	566	566	566
Sum driftsutgifter	84 127	88 534	92 150	95 610

Tall i hele tusen kroner

Antall ansatte	135,00			
Antall årsverk	112,62	115,02	115,60	115,60

Nøkkeltall:

Nøkkeltall	Rakkestad					Østfold	Gr. 10
	2010	2009	2008	2007	2006	2010	2010
Antall elever i grunnskolen	989	983	961	964	975		
Andel elever med spesialundervisning	7,6 %	6,3 %	6,5 %	6,1 %	7,4 %	6,9 %	8,9 %
Korrigerte brutto dr.utgifter per elev	66 748	61 886	60 348	56 123	54 412	68 382	75 103
Undervisningsmaterieell per elev	1 447	2 043	2 216	1 977	1 565	1 353	1 593
Gj.sn. gruppestørrelse 1.-4. årstrinn	14,1	14,9	-	-	-	13,5	12,6
Gj.sn. gruppestørrelse 5.-7. årstrinn	13,8	12,8	-	-	-	13,9	12,5
Gj.sn. gruppestørrelse 8.-10. årstrinn	16,3	16,3	-	-	-	15,4	14,4
Andel elever 6-9 år i SFO	36,0 %	42,3 %	51,7 %	58,0 %	57,3 %	58,1 %	51,3 %

Investeringsbudsjett:

IKT

Rakkestad kommune investerer kr. 800 000 i 2012 og kr. 3 200 000 i 2012 - 2015 i IT-utstyr i skolen. Av bevilgede ressurser (2012) går ca. halvparten til åttende klasse i ungdomsskolen – der elevene får til disposisjon hver sin PC. Det resterende beløp fordeles til barneskolene – hvor det blant annet blir kjøpt inn flere digitale tavler.

I følge IKT-planen, skal alle klasserom utstyres med digitale tavler i løpet av 2012 og 2013.

Skolebygg

Budsjett 2012 og økonomiplan 2012 – 2015 legger opp til store investeringer i Kirkeng skole, Os skole, Bergenhus skole og Rakkestad ungdomsskole. Rådmannen foreslår å bevilge kr. 14 500 000 til Rakkestad ungdomsskole i kommende budsjettermin, mens det for perioden under ett er stilt til rådighet 83 millioner kroner til seksjonens formål.

Prosjektene er tenkt styrt av byggekomiteen.

Fra rådmannen side er tiltaks- eller utbyggingsrekkefølgen:

Rakkestad ungdomsskole – 2011 og 2012,
Kirkeng skole – 2012 – 2014.
Os skole – 2013 – 2015.
Bergenhuss skole, gymnastikksalen – 2014 – 2015.

Mål:

- Barn og unge i Rakkestad skal ha en trygg og god oppvekst der de skal få gode muligheter til å føle trygghet, tillit og trivsel. De skal bli sett og verdsatt, kunne kjenne tilhørighet, vite grensene for frihet og møte respekt for sin individualitet.
- Alle elever skal oppleve mestring i skolehverdagen.
- Det skal være nulltoleranse for mobbing.

Elevtallsutvikling:

Elevtallet har så langt steget moderat. Basert på fødselstallene, vil antall elever gå noe nedover i de neste årene. Netto tilflytting endrer på dette bildet.

Inneværende skoleår startet opp med 44 elever på Bergenhuss skole, 37 elever på Os skole og 8 elever på Kirkeng skole. Til sammen gir det 89 elever, mens 94 elever gikk ut av 10. klasse i vår.

Andel elever med spesialundervisning:

Etter en periode med færre elever med spesialundervisning, økte tallene igjen i 2010.

Rakkestad kommune har elever med til dels store spesialpedagogiske behov i småskolen – som bidrar til å forklare denne utviklingen. Tendensene i eldre årsklasser er også negativ.

Grunnskolen - ressurser:

Rakkestad kommune bruker mindre penger på skole enn Østfoldkommunene i gjennomsnitt og sammenlignbare kommuner (Kommunegruppe 10) på landbasis. I så måte gir budsjett 2012 og økonomiplan 2012 – 2015 et trendskifte. Rådmannen etablerer to nye lærerårsverk i barne- og ungdomsskolen fra 01.08.12. Fra 01.08.13 er det plusset på med ytterligere en hjemmel.

Dette gir en realvekst på tre årsverk på halvannet år.

Antall innbyggere 6 – 9 år i den kommunale skolefritidsordningen:

I skolefritidsordningen gikk elevtallet jevnt nedover i noen år – fram til skolestart 2010 – 2011. Det er nå 30 flere barn som bruker tilbudet.

Resultater fra eksamen og nasjonale prøver

Rakkestad kommunes målsetting er at elevene i Rakkestadskolen oppnår resultater på nasjonale prøver og eksamen minst på landsgjennomsnittet.

Totalbildet er at prestasjonene varierer sterkt fra skole til skole og fra år til år, men uten at det er noe entydig mønster i tallene. For første gang, er det nå mulig å sammenligne elevenes utvikling på nasjonale prøver fra femte klasse og til åttende klasse. Det viser at forskjellene som var, har jevnet seg noe ut i skoleløpet. For Rakkestadskolen er det bra tendenser.

Når det gjelder eksamen, var resultatene i sentrale fag i 2010 under med målsettingen. I 2011 lå karakterene derimot godt i overkant av nasjonale gjennomsnittstall.

Det var også 14 prosent flere elever som søkte plass i videregående skole i 2011 enn året før.

Prosentandelen av elevtallet som starter på videregående skole:

I forrige skoleår startet alle elever som gikk ut av grunnskolen på videregående skole.

Via ulike tiltak, som forsøk med arbeidslivsfag og ny GIV, legger Rakkestad kommune til rette for at elevene gjør korrekte linjevalg og fullfører videregående opplæring. Det er fortsatt for mange elever som ikke fullfører videregående opplæring.

Nye tiltak:

Ny Giv

Rakkestad ungdomsskole er med i et landsomfattende prøveprosjekt – som har som målsetting at flere elever fullfører videregående skole. I siste halvår av 10. klasse får en gruppe av elever tilbud om særskilt faglig oppfølging i ca 8 timer per uke i basisfagene, for bedre å mestre de faglige kravene som stilles i videregående skole.

Den samme elevgruppa blir også særskilt fulgt opp i videregående skole.

Prosjektet er finansiert av staten (via fylkeskommunen) og kommunen.

Valgfag på ungdomsskolen

Rakkestad ungdomsskole innfører valgfag fra 1.8.12 – finansiert – kr 100 000 – gjennom rammeoverføringene.

Elever med spesielle behov

Antall elever i grunnskolen med store hjelpebehov vokser.

Foreldrene velger tilbud ved lokal skole framfor Mortenstua skole. På Os skole er den tidligere vaktmesterleiligheten ombygget til det aktuelle formål.

Ny elev gjør fra høsten av bruk av tilbudet – noe som krever 0,4 årsverk lærerressurser og 0,5 årsverk assistentressurser. De samlede utgifter er kr. 172 000 for andre halvår 2012.

Barneskolene og PP-tjenesten har startet opp et prosjekt for elever som av ulike årsaker – i deler av skoleuka – trenger et alternativt opplæringstilbud.

Økt lærertetthet

Rådmannen øker lærertettheten i grunnskolen med to årsverk fra 1.8.12. Fra 1.8.13 tilføres seksjonen ytterligere et pedagogisk årsverk.

Likeledes er det spesialpedagogisk tilbud – første og andre klasse på Os skole – styrket. Det medfører utgifter på kr. 340.000.

Ikke prioriterte tiltak:

- Større lederressurs på skolene.
- Ytterligere midler til det statlige videreutdanningstiltaket for lærere.

Generelt:

Skoleutviklingsplanen – der tiltaksdelen rulleres årlig – etablerer fokus på kompetanse- og utviklingsarbeid i seksjonen. Klasseledelse og matematikkfaget er i øyeblikket prioritert.

I tillegg samarbeider skolen med det kommunale foreldreutvalget – fokus på kvaliteten på skole/hjemsamhandlingen.

Skoleseksjonen evaluerer for tiden SFO-tilbudet. Rapport framlegges for oppvekstutvalget i første kvartal 2012.

11. Barnehage

Økonomi:

Budsjett	2012	2013	2014	2015
Brutto budsjett	40 901	42 445	44 048	45 713
Netto budsjett	35 153	36 494	37 888	39 336
<i>Driftsutgifter;</i>				
Lønn	17 876	18 591	19 335	20 108
Sosiale utgifter	5 481	5 703	5 934	6 174
Varer og tjenester som inngår i egen tjenesteproduksjon	1 218	1 242	1 267	1 293
Varer og tjenester som erstatter egen tjenesteproduksjon	16 200	16 783	17 388	18 014
Overføringer	125	125	125	125
Sum driftsutgifter	40 901	42 445	44 048	45 713

Tall i hele tusen kroner

Antall ansatte	54,00			
Antall årsverk	45,50	45,50	45,50	45,50

Nøkkeltall:

Nøkkeltall	
Andel minoritetsspråklige 4-5 åringer i kommunen med barnehageplass	95 %
Belegg i kommunale barnehager (gj.sn.)	92 %
Andel barn som endrer plass fra kommunal til ikke-kommunal barnehage	1 %
Andel personell med førskolelærerutdanning i kommunale barnehager	50 %
Andel assistenter med fagutdanning i kommunale barnehager	70 %
Andel menn i barnehage	12 %

Investeringsbudsjett:

Rådmannen går inn for å bevilge kr. 2 500 000 til Byggekllossen barnehage i 2012 – for å oppfylle personal- og arbeidsmiljøtiltak (garderober) og dessuten ferdigstille barnehagen for sin funksjon som sådan (lagerrom for barnevogner og utesoveplasser for barna).

Mål:

- Stabilisere standarden på barnehagene – med brukerne i fokus.
- God dekning av pedagogisk personell.
- Tilstrekkelige og forutsigbare økonomiske rammer i den enkelte barnehage.
- Opprettholde full barnehagedekning og balanse mellom tilbud og etterspørsel i barnehagemarkedet.

Nye tiltak:

- Barnehageplan 2010 – 2013 definerer fokusområder innenfor seksjonen – for spesielt å opprettholde kvaliteten på de kommunale barnehagene.
- Utrede tiltak for å opprettholde full barnehagedekning og balanse mellom tilbud og etterspørsel i barnehagemarkedet. På kort varsel kan prosjektering av nytt barnehagetilbud blir satt på dagsordenen.
- Etablere gode samarbeidsformer mellom kommunen og eiere av ikke-kommunale barnehager.
- Gjennomføre rekrutteringstiltak for pedagogisk personell.

- Videreutvikle tiltak for å styrke språkforståelsen hos minoritetsspråklige barn.
- Åpen barnehage – 20 prosent stilling pedagog – kr 101.000.

Avviklede / gjennomførte tiltak i handlings- og økonomiplan:

- Ferdigstilt soveplasser ute og lagerrom for vogner på Bergenhus og Kirkeng barnehage.
- Tilpasset barnehage tilbud slik at økonomi, kapasitet og kvalitet er i likevekt.
- Utviklet kommunale forskrifter og rutiner som sikrer likeverdig økonomisk behandling av kommunale og private barnehager.
- Kompetanseutvikling i personalgruppene i henhold til kompetanseutviklingsplan.
- Implementert prosedyrer slik at alle barn med behov for forsterket tilbud i barnehagen har godt utbytte av barnehageoppholdet.
- Gjennomført tiltak for å styrke språkforståelsen hos minoritetsspråklige barn.
- Gjennomført bruker- og personalundersøkelse.

Ikke prioriterte tiltak:

- Kirkeng barnehage – nytt gjerde.
- Fladstad barnehage – nytt gjerde.
- Fladstad barnehage – endringer i garderoben.

Generelt:

- I 2012 – 2015 er målsettingen å bevare status på og videreutvikle både de kommunale og private barnehagene – i samsvar med statens forventninger og krav på området.
- Fortsatt fokus på å opprettholde full barnehagedekning og balanse mellom tilbud og etterspørsel i barnehagemarkedet. I et marked i stadig endring er det vanskelig, spesielt med tanke på at kommunen ønsker å tilby barnehageplasser gjennom hele året til foreldre som trenger det.

Det er en kontinuerlig utfordring å avveie tilbud og økonomi mot hverandre, spesielt med tanke på at den samlede økonomien innenfor seksjonen påvirker utbetalingene til private aktører. Tilskuddsatsen til private barnehager påvirkes både av belegget i kommunale barnehager og antall private barnehageplasser i bruk.

- De siste årene er det et økende antall barn – der sakkyndige uttalelser konkluderer med behov for forsterket tilbud i barnehagen. Disse omfatter ofte flere barn med til dels store behov – med rettigheter både etter opplæringsloven og barnehageloven. Seksjonen fordeler i praksis de økonomiske ressursene til de barna som trenger det mest – både i kommunale og private barnehager.

12. Kultur

Økonomi:

Budsjett	2012	2013	2014	2015
Brutto budsjett	10 571	10 966	11 317	11 489
Netto budsjett	8 976	9 324	9 625	9 745
<i>Driftsutgifter;</i>				
Lønn	5 231	5 485	5 704	5 764
Sosiale utgifter	1 489	1 563	1 626	1 668
Varer og tjenester som inngår i egen tjenesteproduksjon	2 228	2 265	2 304	2 343
Varer og tjenester som erstatter egen tjenesteproduksjon	45	47	48	50
Overføringer	1 579	1 606	1 635	1 664
Sum driftsutgifter	10 571	10 966	11 317	11 489

Tall i hele tusen kroner

Antall ansatte	38,00			
Antall årsverk	10,58	10,68	10,68	10,68

Nøkkeltall:

Nøkkeltall/mål	Mål
Antall besøkende på Rakkestad kino - innen 2013	10 000
Antall gjennomførte store arrangementer for barn og unge per år	4
Antall digitalt registrerte gjenstander på Rakkestad bygdetun - innen 2014	3 000
Øke antall utlån på biblioteket - innen 2013	5 000
Øke elevtallet i kulturskolen - innen 2013	50

Investeringsbudsjett:

Rådmannen stiller til rådighet kr. 9 500 000 til investeringer innen kulturområdet i 2012 – 2015 – kr. 1 500 000 som en avsluttende bevilgning til Rakkestad kulturhus i 2012 og kr. 8 000 000 til Rakkestad kulturskole i 2014 og 2015.

Byggekomiteen vil lede begge prosjektene.

Mål:

- Rakkestad kommune har et rikt kulturliv med variasjon og mangfold og hvor barn og unge er prioritert.
- Alle, både barn og voksne, sikres tilgang på kunst- og kulturopplevelser, og får mulighet til å drive med idrett og fysisk aktivitet ut fra ulike behov, forutsetninger og interesser.
- Kulturadministrasjonen er et serviceinnstilt bindeledd mellom det offentlige på den ene siden og de frivillige organisasjoner og publikum på den andre siden.

Nye tiltak:

- I planperioden utredes nye lokaler for kulturskolen – med sikte på realisasjon i 2014 – 2015.
- Rakkestad kulturskole – rektor: Stillingen utvides fra 33 til 50 prosent fra 01.08.12.
- Gårds- og slektshistorie: Forfatterhjemmelen øker fra 80 til 100 prosent fra 1.1.12. Tiltaket er finansiert av gavefond.
- Reduserte tilskudd lag og foreninger – kr 250.000.

Avviklede tiltak:

- Rakkestad kino ble digitalisert 01.08.11.

Ikke prioriterte tiltak:

Kultur sliter med rekruttering av støttekontakter og fritidsassistenter. Tiltak er å øke timelønnen fra kr. 90,15 per time til kr. 120 per time. Det oppnådde ikke prioritet, men blir videre utredet i 2012.

Generelt:

- Kinosalen og foajeen bør oppgraderes slik at den blir mer innbydende og får flere bruksområder.
Stort fokus på kinodrift slik at kinoen blir en aktiv kulturaktør i Rakkestad.
- Rakkestad kulturskole og sang- og musikkaktivitet innen frivillige organisasjoner utvikles alene og i fellesskap. Kulturskolen skal være et ressurscenter – med kompetanse som kan utnyttes på tvers av lag/ foreninger og beslektede miljøer.
- Rakkestad kulturskole skal videreutvikles med opplæring innen teater, dans og bildende kunst.
- Rakkestad kommune arbeider videre med Rakkestad bygdetun og Lillerudlund – der målsettingen for drift er full balanse mellom aktivitet/formidling og bevaringshensyn. Digital registrering av samtlige gjenstander starter 2012. Rydding i gjenstander og lokaler pågår kontinuerlig.
- Forfatter starter skriving av Gårds- og slektshistorie 1.1.12. Målsetting er at første bok er ferdig sommer 2013.
- Innrede rom på Aktivitetshuset for musikk og bandutøvelse. Skal gjøres tilgjengelig for kulturskolen og klubbene.
- Samordne voksenklubb og barneklubb for psykisk utviklingshemmede.
- Rakkestad Bad utvider tilbudet med velværekvelder for damer og svømmegruppe for innvandrerkvinner. Ingen endring i vanlig åpningstid.

13. Familiesenter

Økonomi:

Budsjett	2012	2013	2014	2015
Brutto budsjett	44 151	45 758	47 415	49 135
Netto budsjett	34 176	35 428	36 718	38 058
<i>Driftsutgifter;</i>				
Lønn	23 769	24 720	25 709	26 737
Sosiale utgifter	6 670	6 939	7 218	7 510
Varer og tjenester som inngår i egen tjenesteproduksjon	4 946	5 054	5 154	5 255
Varer og tjenester som erstatter egen tjenesteproduksjon	6 682	6 922	7 172	7 430
Overføringer	2 084	2 123	2 162	2 203
Sum driftsutgifter	44 151	45 758	47 415	49 135

Tall i hele tusen kroner

Antall ansatte	51,00			
Antall årsverk	40,68	40,68	40,68	40,68

Nøkkeltall:

Nøkkeltall	2010	2009	2008	2007
Antall fødte barn	89	67	89	60
Antall nye meldinger barneverntjenesten	68	101	103	69
Antall barn med tiltak i hjemmet - barnevern	77	65	65	79
Antall barn med tiltak utenfor hjemmet - barnevern	25	26	30	23
Antall vedtak fysio/ergo i institusjon	161*	249	204	-
Antall vedtak fysio/ergo i hjemmet	25*	67	67	-

* Praksis for registrering av saker ble endret i 2010. Når fysioterapi- og ergoterapitjenesten mottok ny henvisning fra bruker med aktiv sak, ble aktiv sak revurdert framfor å opprette ny sak. Dette medførte et lavere antall vedtak i 2010 enn i 2009. I tillegg ble det opprettet ny sakstype ("fysio/ergo") grunnet regelverket rundt IPLOS-registrering. Dette har også medvirket til et lavere antall vedtak i 2010 enn i 2009.

Investeringsbudsjett:

Rådmannen setter av til sammen kr. 22 500 000 til Rakkestad familiesenter i 2012 – 2015 – kr. 14 000 000 i 2012 og kr. 8 500 000 i 2013.

Til gruppeboligprosjektet – "Bemannet bolig" – er disponert kr. 8 000 000. Det fordeler seg med kr. 2 000 000 på 2012 og kr. 6 000 000 på 2013.

Før igangsettelse, blir begge tiltak gjenstand for ytterligere administrativ og politisk prosess. Det handler om prosjektinterne avklaringer og prioriteringer, og implikasjoner mot annen kommunal aktivitet og andre kommunale investeringer. Rådmannen initierer gjennomgang og evaluering av sakskomplekser primo november 2011.

Byggekomiteen leder selve realisasjonen av Rakkestad familiesenter og "Bemannet bolig".

Mål:

Utvikle og samordne tjenestetilbudet i en helhet – så langt mulig tilpasset den enkelte bruker.

Maksimere ressursutnyttelse og tjenestekvalitet via tiltak.

Nye tiltak:

- Kompetanseheving i barneverntjenesten, psykiaritjenesten og barne- og ungdomsteamet.
- Fortsette utviklingen av samarbeidsrutiner i familiesenter og med eksterne samarbeidspartnere.
- Utvikle miljøarbeidertjeneste dag/kveld og helg.
- Aktivitetsøkning hjelpemiddelformidling - kr 206.000.
- Krisesenter for menn – kr 72.000. Er konsekvensjustert. Fra 1. januar 2010 ble krisesenter for menn en lovpålagt oppgave for kommunene.
- Helsesøsterstilling – 60 prosent – kr 324.000 (samhandlingsreformen).
- Jordmorstilling – 20 prosent – kr 117.000 (samhandlingsreformen).
- Prosjekt styrking av rusarbeid. Tiltaket er konsekvensjustert iht. tertialrapport nr. 2/2011 og finansieres av øremerket tilskudd.
- Bemannet bolig – kr 1 179 000.
- Nødradio – driftsmidler – kr 20.000.
- Besparelse – ikke konkretisert – kr 102.000.

Avviklede tiltak:

- Ettervernsgruppe rus.

Ikke prioriterte tiltak:

- Brukerforum og – brukerundersøkelse.
- Folkehelse: Aktivitetstilskudd til kommunalt folkehelsearbeid kr 300.000, og 50 prosent stilling som folkehelsekoordinator kr 275.000.
- Ergoterapistilling – kr 320.000.
- Fysioterapistilling – forebyggende arbeid barn og unge – kr 560.000.
- Driftsbudsjettet er generelt svakt. Til tider er det problemer med å dekke de løpende utgifter. Dette forbedrer seg utover i perioden.

Generelt:

- Familiesenter startet utviklingsarbeid i høst for å knytte de ulike enhetene i seksjonen tettere sammen. Arbeidet skal realisere helhetsperspektivet og tverrfaglig samarbeid mellom områdene. Derav er samarbeidsrelasjoner og dokumentasjon av prosesser fokusområde i budsjett- og økonomiplanperioden.
- Prosjektsamarbeid med Sarpsborg kommune og spesialisthelsetjenesten for å utvikle ny behandlingslinje for akuttpsykiatriske pasienter.
- Barneverntjenesten, sysselsetting- aktivitet og miljø og psykisk helsearbeid er med i pilotprosjektet "Nødnett" med Helsedirektoratet, Sarpsborg legevakt og AMK.
- Familiesenter er tilført nye personalressurser i 2011. Fysioterapitjenesten er økt med to årsverk, barneverntjenesten et årsverk og prosjektstilling rus er etablert.

- Det er økt etterspørsel av jordmortjeneste, skolehelse- og helsesøstertjeneste og ytterligere fysio- og ergoterapitjeneste.
- Rusarbeid og miljøarbeidertjeneste er i utvikling. Aktivitet og oppfølging i bolig står sentralt på dagsordenen. Samarbeid med NAV Rakkestad – spesielt knyttet til gruppeboligprosjektet.
- Kompetansehevende tiltak er fokus for å sikre nødvendig kunnskap i årene fremover, spesielt med tanke på samhandlingsreformen og forebyggende tjenester.
- Utfordringene er store i forhold til sammensatt og komplisert problematikk – yngre og eldre som trenger tjenester.
- Behovet for veiledning i de ulike enhetene er sterkt etterspurt.
- Internkontroll – i løpet av 2012 skal rutiner innlemmes i QM+.

14. Skautun rehabiliterings- og omsorgssenter

Økonomi:

Budsjett	2012	2013	2014	2015
Brutto budsjett	48 975	56 804	58 940	61 159
Netto budsjett	37 599	43 760	45 449	47 205
<i>Driftsutgifter;</i>				
Lønn	33 065	38 565	40 108	41 712
Sosiale utgifter	10 142	11 826	12 303	12 799
Varer og tjenester som inngår i egen tjenesteproduksjon	5 134	5 778	5 894	6 012
Varer og tjenester som erstatter egen tjenesteproduksjon	16	17	17	18
Overføringer	618	618	618	618
Sum driftsutgifter	48 975	56 804	58 940	61 159

Tall i hele tusen kroner

Antall ansatte	101,00			
Antall årsverk	67,25	75,62	75,62	75,62

Nøkkeltall:

Nøkkeltall	2011	2010
Andel innbyggere 80 år og over som bor i institusjon	12,30 %	11,90 %
Snittalder pasienter på langtids plass	86	-
Antall liggedøgn;		
- Korttidsopphold	30,6	28
- Rehabiliteringsopphold	35,1	26
Antall behandlede søknader til ulike opphold ved Skautun (01.09-31.08)	355	369
Antall avslag til ulike opphold ved Skautun (01.09-31.08)	42	57
Antall tildelte langtids plasser (01.09-31.08)	24	-
Kompetansesammensetning;		
- Sykepleiere/vernepleiere	28,45 %	26,30 %
- Fagarbeidere	56,18 %	58,00 %
- Ufaglærte	10,03 %	10,20 %

Investeringsbudsjett:

Rakkestad kommune etablerer 22 nye plasser i Skautun rehabiliterings- og omsorgssenter i 2012 – 2015. Rådmannen anbefaler å bevilge kr. 30 000 000 til formålet i 2012. Det stilles ytterligere kr. 10 000 000 til rådighet for utbyggingen året etter.

Investeringen er kompleks og stor.

Budsjettet er enda bare et grovt overslag – slik at rådmannen ikke utelukker større endringer i kostnadsrammen på dette punkt på kort og lang sikt. Planlegging og prosjektering pågår, men er fortsatt i en relativt tidlig fase. Rådmannen følger opp tiltaket i enkeltsak og i tertial-rapportene.

Byggekomiteen står i spissen for prosjektet.

Mål:

Pasienter som trenger heldøgns pleie og omsorg gis nødvendig helsehjelp og sikres at de grunnleggende behov dekkes – faglig og kvalitetsmessig.

Pasienter på ulike typer tidsbegrenset opphold sikres et forutsigbart, faglig og målrettet opphold – der formålet er reell tilbakeføring til hjemmet.

Nye tiltak:

- Øke antall sykehjems plasser – 2012 - 2014. I tillegg til investeringer og investeringsmessige konsekvenser, resulterer det i økte personal- og andre driftsutgifter – se tabeller. Innslagspunkter er 1.1.2012 og 2013.
- Økt antall sykehjems plasser i påvente av utbygging, hvor blant annet enerom er gjort om til tomannsrom.
- Samhandlingsreformen fra 1.1.12. Rakkestad kommune får ansvar for utskrivningsklare pasienter fra sykehus fra første dag.
- Flexiturnus: En prøveordning der vikarer/deltidsansatte tilbys faste vakter. De settes inn i ledige vakter. Betingelse for deltakelse er å arbeide på tvers av avdelinger.
- Besparelse – ikke konkretisert – kr 102.000.

Avviklede tiltak:

Ikke prioriterte tiltak:

- Skautun rehabiliterings- og omsorgssenter er høyt prioritert i 2009 – 2015. Sammen med hjembaserte tjenester og bo- og aktivitetstjenester, er seksjonen styrket med 20 millioner kroner og 34 årsverk fra 2010 – 2012. Fortsatt er det udekkede behov, men det er lagt opp til kapasitets- og kvalitetsheving for tjenestene videre framover. Sånn sett er hovedfokus i øyeblikket – i en sterk utbyggingsperiode – ikke på "ikke prioriterte tiltak".

Generelt:

- Skautun rehabiliterings- og omsorgssenter er i endring, med en utvikling hvor flere pasienter utredes/behandles. Behov for målrettede tidsbegrensede opphold med mål om tilbakeføring til hjemmet. Stor etterspørsel etter langtids plasser. Samhandlingsreformen, som trer i kraft i 2012, virker inn på sykehjemmet. Den krever trolig også et visst samarbeid med nærliggende kommune. Samtaler pågår med Sarpsborg kommune.
- Antall sykehjems plasser (drift og investeringer) bygges ut i perioden – 12 nye plasser i 2012 (fra 1.3.12). Ytterligere 10 plasser i 2013.
- Det kreves fokus på innhold i tjenestetilbudet. Økende sykepleiefaglige oppgaver. Institusjonsoppholdet skal bære preg av trygghet og omsorg for pasienter og pårørende. Det tilbys aktiviteter/sosialt samvær i samarbeid med frivillige og lag/foreninger. Fokus på næringsrik mat – oppstart tilbud om 4. måltid. Tannhelse følges opp med egen tannhelseavtale.
- Behov for kompetansehevende tiltak – følges opp med enkeltkurs og opplæringstiltak for ansattegrupper.
- Lederressursene er viktig for å ivareta de ansatte. Med assisterende enhetsledere er det blant annet rom for å fokusere på gjennomføring medarbeidersamtaler – i tillegg til at retningslinjer for sykefravær og ulike prosedyrer og systemer blir fulgt opp.
- Legeressursene ved Skautun rehabiliterings- og omsorgssenter er små. Det legges opp til å styrke denne funksjonen allerede i 2012.

- Natttjenesten i sykehjemmet – samarbeid med hjembaserte tjenester (ansvarssykepleier) – bygges ut i takt med investeringene i 2012 – 2014.
- Demensavdelingen bør tilrettelegges bedre for pasientgruppen (jf. demensplanen). Tiltak avventes, idet etablering av flere sykehjemsplasser prioriteres. Bemanningstetthet, miljøtiltak og dagtilbud til hjemmeboende demente er inklusive i planene.
- Skautun rehabiliterings- og omsorgssenter er en bærekraftig og robust institusjon, og bør utvikles videre for å takle de utfordringer kommunen står overfor på helse- og omsorgsområdet. De skritt som er tatt i de siste årene – blant annet større grunnbemanning – må følges opp med ytterligere tiltak framover.
- Skautun rehabiliterings- og omsorgssenter fokuserer på arbeidsmiljø- og HMS-tiltak – herunder å gjøre kjent retningslinjer og rutiner for ansatte. Det er fokus på trivsel og forebygging av sykefravær.
- Kjøkken og vaskeri bygges ut i sammenheng med institusjonen som helhet.

15. Hjembaserte tjenester

Økonomi:

Budsjett	2012	2013	2014	2015
Brutto budsjett	41 269	42 906	44 597	52 466
Netto budsjett	39 580	41 160	42 792	50 601
<i>Driftsutgifter:</i>				
Lønn	30 758	31 988	33 268	39 256
Sosiale utgifter	9 226	9 599	9 986	11 811
Varer og tjenester som inngår i egen tjenesteproduksjon	1 168	1 202	1 226	1 283
Varer og tjenester som erstatter egen tjenesteproduksjon	0	0	0	0
Overføringer	117	117	117	117
Sum driftsutgifter	41 269	42 906	44 597	52 466

Tall i hele tusen kroner

Antall ansatte	121,00			
Antall årsverk	63,49	63,49	63,49	71,18

Nøkkeltall:

Nøkkeltall	
Aktive vedtak hjemmehjelpstjenesten pr 31.07.2011	146
Aktive vedtak hjemmehjelpstjenesten 01.08.10 - 31.07.11	194
Antall behandlede søknader hjemmesykepleien 01.08.10 - 31.07.11	117
Antall avslag på søknader hjemmesykepleien 01.08.10 - 31.07.11	1
Aktive vedtak hjemmesykepleien pr 31.07.2011	227
Gj.sn. timer per uke per bruker i brukerrettet tjeneste hjemmesykepleie	5,09
Antall aktive vedtak omsorgslønn pr 01.08.2011	5
Kompetansesammensetning;	
- Ledere	8,38 %
- Sykepleiere/vernepleiere	31,42 %
- Fagarbeidere	50,60 %
- Assistenten	9,59 %

Aktive vedtak hjemmesykepleien pr 31.07.2011	Menn	Kvinner	Totalt
Aldersfordeling brukere hjemmesykepleien;			
- 18 til 49 år	16	18	34
- 50 til 66 år	21	14	35
- 67 til 79 år	20	31	51
- 80 til 89 år	24	55	79
- 90 år og over	4	24	28
Snittalder	67	74	71

Investeringsbudsjett:

Rådmannen foreslår stilt til rådighet kr. 15 000 000 i 2013 og kr. 15 000 000 i 2014 til nye omsorgsboliger i hjembaserte tjenester. Enda har planlegging og prosjektering av tiltaket ikke startet opp – slik at det bare er et grovt overslag som budsjett- og økonomiplanallet hviler på. Større endringer er derfor ikke usannsynlig. Det blir fulgt opp i enkeltsak og ved revisjonen av det økonomiske opplegget til neste høst (2012).

Prosjektet sorterer under byggekomiteen.

Hovedmål:

Rakkestad Kommune skal som tjenesteyter og forvaltningsorgan sikre faglig forsvarlig helsehjelp og tilpassede tjenester relatert til lovpålagte tjenester og brukerens ønsker og behov.

Mål:

- Imøtekomme økende behov for omfattende lovpålagte tjenester til ulike pasientgrupper ressursmessig og kompetansemessig.
- Sikre forsvarlig tjenestetilbud og riktig kvalitet i tjenestetilbudene.
- Sikre hjemmeboende demente og deres pårørende et forsvarlig og forutsigbart tjenestetilbud.
- Sikre forsvarlig bemanning – både med tanke på tjenestekvalitet og personalforvaltning.
- Sikre faglig kompetanse for å kunne imøtekomme brukerens behov.
- Bedre interne rutiner og retningslinjer.

Nye tiltak:

- Etablering av nye omsorgsboliger som kompenserer for omlegging av Lyngen omsorgsboliger til sykehjemsplasser.
- Øke grunnbemanning – jfr. Graarudutvalget.
- Demensplan – ombygging Andebo omsorgsboliger.
- Besparelse – ikke konkretisert – kr 102.000.

Avviklede tiltak:

Ikke prioriterte tiltak:

- Hjembaserte tjenester er høyt prioritert i 2009 – 2015. Sammen med Skautun rehabiliterings- og omsorgssenter og bo- og aktivitetstjenester, er seksjonen styrket med 20 millioner kroner og 34 årsverk fra 2010 – 2012. Fortsatt er det udekkede behov, men det er lagt opp til kapasitets- og kvalitetsheving for tjenestene videre framover. Sånn sett er hovedfokus i øyeblikket – i en sterk utbyggingsperiode – ikke på "ikke prioriterte tiltak".

Generelt:

Hjembaserte tjenester yter omfattende helsetjenester til befolkningen. Det er en jevn etter-spørsel etter lovpålagte ytelser – uavhengig av alder og funksjonsnivå i brukernes hjem.

Fra nyttår bærer seksjonen i større grad ansvar for utskrivningsklare pasienter i sykehusene. Tilgang på kompetanse er blant de største utfordringene i samhandlingsreformen. En velfungerende og kompetent hjemmesykepleie bidrar til at flest mulig kan bo hjemme, også de som har alvorlig helsesvikt. Videre at sykehusinnleggelse og bruk av sykehjemssenger reduseres til det helt nødvendige, og at utskrivningsklare pasienter som ønsker å være hjemme, eller i omsorgsbolig, kan skrives ut fra sykehus.

Økt pasientgrunnlag, sammensatt sykdomsbilde og større behov for behandlings- og omsorgstjenester, krever tjenesteutvikling, kompetanseheving og økte ressurser.

Kapasitet, kompetanse og bemanningssituasjon i hjemmesykepleien er avgjørende for om kommunene kan oppfylle sine forpliktelser overfor innbyggere. Samhandling med Sarpsborg kommune og organisasjonsintern koordinering er satsningsområder.

Flere oppgaver og mer kompliserte tjenesteytelser aktualiserer en gjennomgang av nivået på tilbudene i seksjonen. Initiativ til oppstart av pleie- og omsorgsplan i andre halvår 2011.

Hjembaserte tjenester viderefører, i samarbeid med Helsedirektoratet, pilotprosjekt Nødnett. Prosjektet innebærer aktiv bruk av Nødnett – fokus på samhandling i nettverk internt i Hjembaserte tjenester og eksternt med legevakt/akuttmottak (AMK). Samhandling fastlege og sykehus forsterkes ved oppstart Helsenett.

Hjembaserte tjenester fokuserer på lederressurser, lederutvikling, kompetanse og sterkere grunnbemanning for å oppfylle forventninger og krav – organisasjonsinternt så vel som i forhold til omgivelsene.

Graarudutvalgets konklusjoner synliggjør behov for økt grunnbemanning og legger føringer for seksjonens videre prioriteringer.– jf. Graarudutvalget.

Kontinuerlig fokus på forebygging og oppfølging relatert til arbeidsmiljø og sykefravær i seksjonen.

16. Bo- og aktivitetstjenester (BOAK)

Økonomi:

Budsjett	2012	2013	2014	2015
Brutto budsjett	34 049	35 540	39 929	44 612
Netto budsjett	30 235	31 591	35 840	40 379
<i>Driftsutgifter;</i>				
Lønn	25 377	26 496	29 823	33 373
Sosiale utgifter	7 742	8 086	9 104	10 191
Varer og tjenester som inngår i egen tjenesteproduksjon	862	889	934	979
Varer og tjenester som erstatter egen tjenesteproduksjon	0	0	0	0
Overføringer	69	69	69	69
Sum driftsutgifter	34 049	35 540	39 929	44 612

Tall i hele tusen kroner

Antall ansatte	100,00			
Antall årsverk	50,14	50,43	54,60	58,77

Nøkkeltall:

Nøkkeltall	
Kompetansesammensetning;	
- Høyskole	25,20 %
- Fagarbeidere	62,51 %
- Assistenter/studenter	12,29 %
Antall personer med diagnose utviklingshemmet	78
Antall personer som mottar tjenester fra BOAK totalt	48
Antall personer som mottar tjenester fra BOAK som er under 18 år	1
Antall personer som mottar tjenester fra BOAK 18-54 år	34
Antall personer som mottar tjenester fra BOAK 55-60 år	7
Antall personer som mottar tjenester fra BOAK 61-83 år	6
Antall utviklingshemmede på venteliste for kommunal bolig	9
Antall eldre utv.hemmede som ikke lenger kan nyttiggjøre seg dagtilbud v/Dagsenter eller ASVO	5

Investeringsbudsjett:

Bo- og aktivitetstjenester tar over 10 omsorgsboliger i Helsehusveien 10 ca. 01.01.14.

Hovedmål:

En helhetlig og koordinert tjeneste som fremmer livsmestring, trivsel og trygghet.

Mål:

- Sikre forsvarlig tjenestetilbud.
- Sikre forsvarlig bemanning – med tanke på kvalitet og personalforvaltning.
- Rekruttere og beholde fagpersonell.
- Tilstrekkelig med boliger for personer med utviklingshemming.
- Legge til rette for eldre utviklingshemmede som ikke lenger kan nyttiggjøre seg dagtilbud utenfor hjemmet (Rakkestad Dagsenter og ASVO Rakkestad AS).
- Som ledd i bekjempelse av vold og trusler bør ansatte få opplæring i Marthe Meo metoden.

Nye tiltak:

- Ny bruker på ved Rakkestad Dagsenter - 50 prosent stilling som fagarbeider fra 01.08.12 – kr 93.000. Det må også etableres en transport ordning for denne brukeren. Brukeren er ikke utredet.
- Ny bruker har fått innvilget avlastning i en av kommunens boliger – kr 554.000. Dette er en person som krever tilsyn 24 timer i døgnet, men som seksjonen vet lite om ennå. Ressurskrevende bruker. Brukeren er ikke utredet.
- Bo- og aktivitetstjenester overtar 10 omsorgsboliger 1.1.14 – som i stor grad blir tildelt brukere som ikke lenger er tilknyttet Rakkestad Dagsenter eller ASVO Rakkestad AS. Det utløser videre utbygging av tjenesteytelsene (våken nattevakt), men gir på den annen side leietakerne et mer verdig tilbud.
- Som et ledd i forbygging av vold og trusler blir "Marthe Meo metoden" tatt i bruk. Bo- og aktivitetstjenester registrerte 134 skademeldinger i sin virksomhet 1.1. – 31.8.11 – noe som blir sett på som for høyt. Tiltak settes av den grunn i verk.
- Besparelse – ikke konkretisert – kr 102.000.

Ikke prioriterte tiltak:

- Eldre brukere nyttiggjør seg ikke tilbudene ved Rakkestad Dagsenter og ASVO Rakkestad AS. Etablering av dagbemanning koster kr. 579 000.
- Personalressurser ved ferie/fravær – kr 133.000.
- Bo- og aktivitetstjenester er høyt prioritert i 2009 – 2015. Sammen med hjembaserte tjenester og Skautun rehabiliterings- og omsorgssenter, er seksjonen styrket med 20 millioner kroner og 34 årsverk fra 2010 – 2012. Fortsatt er det udekkede behov, men det er lagt opp til kapasitets- og kvalitetsheving for tjenestene videre framover. Sånn sett er hovedfokus i øyeblikket – i en sterk utbyggingsperiode – ikke på "ikke prioriterte tiltak".

Generelt:

- Gruppen av eldre, utviklingshemmede mennesker vokser. Flere har tilleggsdiagnoser – demens, psykiatri o.a. Ifølge statistikk er det en overhyppighet av demens innen dette området. I denne situasjonen er ikke dagtilbudene på ASVO Rakkestad AS og Rakkestad Dagsenter lenger noe alternativ. Rakkestad kommune må av den grunn innen kort tid etablere styrket bemanning på dagtid i hjemmene.
- ASVO Rakkestad AS og Rakkestad Dagsenters ferieavvikling gir konsekvenser for BOAK, som må stille opp med bemanning i boliger på dagtid. Dette er ikke budsjettetert, men ressurser er forutsatt stilt til rådighet til formålet mot slutten av perioden.
- Bo- og aktivitetstjenester fokuserer videre på flere andre problemstillinger i sin virksomhet, som kompetanseheving, oppfølging av arbeidstakere som blir utsatt for trusler om vold og vold av brukere og sykefravær, internkontroll- og HMS – systemer.
- Generelt er det et stort ønske om at brukerne skal kunne reise på ferieturer. Dette er en tilbakevendende diskusjon og en problemstilling som ikke er løst.

17. Teknikk, miljø og landbruk

Økonomi:

Budsjett	2012	2013	2014	2015
Brutto budsjett	67 726	70 302	72 800	75 493
Netto budsjett	174	3 565	5 931	11 347
<i>Driftsutgifter;</i>				
Lønn	19 383	20 312	21 124	21 969
Sosiale utgifter	5 847	6 130	6 378	6 636
Varer og tjenester som inngår i egen tjenesteproduksjon	30 194	31 287	32 443	33 741
Varer og tjenester som erstatter egen tjenesteproduksjon	7 493	7 763	8 043	8 332
Overføringer	4 809	4 810	4 812	4 814
Sum driftsutgifter	67 726	70 302	72 800	75 493

Tall i hele tusen kroner

Antall ansatte	54,00			
Antall årsverk	47,06	47,49	47,49	47,49

Nøkkeltall:

Nøkkeltall	Rakkestad	Gj.sn. gr. 10	Gj.sn. Østfold
Brutto driftsutgifter til kommunal forvaltning av eiendommer - per kvm	21	22	28
Utgifter til vedlikeholdsaktiviteter i kommunal eiendomsforvaltning - per kvm	24	52	53
Energikostnader for kommunal eiendomsforvaltning - per kvm	121	137	138
Brutto driftsutgifter kommunale veier - kroner per innbygger	541	883	707
Brutto driftsutgifter vei og gate inkl. gang/sykkelvei - kroner per km vei	38 783	65 316	95 763
Andel kommunale veier og gater med fast dekke	39,8	53,8	86,4
Saksgebyret for oppføring av enebolig - jfr. Plan- og bygningsloven § 20-1	4 520	10 584	8 175

Investeringsbudsjett:

I økonomiplanperioden sorterer følgende prosjekter under teknikk-, miljø- og landbruksseksjonen:

		2012	2012- 2015
Rakkestad sentrum,	kr.	2 250 000	4 250 000
Rakkestad sentrum, andel "Misjonshuskvartalet",	"	0	1 750 000
Rakkestad sentrum, Heggveien,	"	0	15 000 000
Kommunale bygninger, påkostninger,	"	2 500 000	8 000 000
Kommunale lekeplasser,	"	250 000	1 150 000
Lyngrabben tilrettelagte boliger,	"	3 500 000	11 000 000
Kommunale veier og bruer - inklusive veinavn,	"	5 000 000	15 000 000
Fladstad boligområde, refusjoner,	"	1 300 000	5 200 000
Prestegårdsskogen boligområde, refusjoner,	"	0	6 500 000
Vann- og avløpsinvesteringer,	"	5 000 000	18 000 000
Sum,	kr.	19 800 000	85 850 000

Byggekomiteen leder prosjekter med kostnadsramme større enn 3 millioner kroner. Rådmann og teknikk, miljø og landbruk gjennomfører de øvrige tiltakene.

Hovedmål:

Rakkestad kommune gir gode tjenester og en betryggende forvaltning innen teknikk-, miljø- og landbruksseksjonen. Det vektlegges så langt mulig å tilpasse tjenesteytelser til brukernes ønsker og behov.

Delmål:

- Utarbeide/revidere og gjennomføre planer innen miljø og landbruk.
- Førstelinetjeneste – bistand til landbruksnæringen.
- Utøve plan- og byggesaksbehandling i tråd med gjeldende lover og forskrifter.
- Sikre trafikanter tilfredsstillende fremkommelighet på kommunale veier.
- Verdisikring av kommunens bygningsmasse.
- Tilfredsstillende vannforsyning og avløpsrensing etter gjeldende lover og forskrifter.
- Tilfredsstillende renovasjonsordning etter gjeldende lover og forskrifter.

Nye tiltak:

- Rullering av landbruksplan blir satt i gang i 2012.
- Tiltaksstrategier i Landbruket – prioritering av SMIL- og NMSK-midler – revideres i 2012. Nåværende plan har gyldighet ut 2012.
- Opprettelse av digitalt planregister. Modul kommer på plass i 2012 og planregisteret opprettes i løpet av året.
- En generell økning av driftsrammene for etablert virksomhet med kr. 612.000 i 2012 – med opptrapping til 2,2 millioner kroner i 2015. Det må imidlertid sees i sammenheng med reduserte midler til samferdsel og eiendomsforvaltning (for 2012 – netto reduksjon på kr. 316.000)
- Fjerning og trykkmåling av oljetanker.
- Oppstart av Hovedplan avløp – inklusive saneringsplan – i 2012.

Avvikling av tiltak:

- Deltakelse i Signalprosjektet – grøntanlegg i sentrum – avvikles. Inngår i sentrumstiltak i investeringsbudsjettet.
- Prøveordning med døgnvakt for tilkalling av vaktmestertjenester har fungert bra. Behovet er til stede. Utgiften på årsbasis er på ca. kr. 300.000. Det er ikke økonomisk rom for ordningen framover. Utover dagens ordning med kveldsturnus for vaktmester mandag til fredag fram til kl. 22.00, faller tiltaket derfor bort.
- Bevilgning i 2011 til renhold og vedlikehold av veier og bygninger – kr 520.000 – avvikles.

Til kommunens bygninger blir det stadig vekk anskaffet mer kompliserte tekniske installasjoner – som på ulike måter og av ulike grunner øker driftsutgiftene. Det er ikke budsjettet dimensjoner for, og det tvinger derfor fram reduksjoner på andre felt. Særlig blir vedlikehold av bygningsmasse rammet.

- Vedlikeholdsfond – kr. 408 000 (2011) – er anvendt. Det har driftsmessige effekter.

Generelt:

- Rakkestad kommune har flere planer på dagsordenen i teknikk-, miljø- og landbruk framover – blant annet gjelder det vannmiljø- og landbruksplanen. De er forankret i kommunens samfunnsutviklerrolle og kommuneplanen, og har til formål å bygge opp lokalsamfunnets bærekraft og robusthet over tid.
- Som en oppfølging av Plansmia i januar – februar 2011, er områderegulering i Rakkestad sentrum igangsatt. Dette ferdigstilles i 2012.
- Kommunedelplan vannmiljø – opprydding i avløp i spredt bebygde strøk – går sin gang. De første tiltak ferdigstilles i 2012.
- Energi- og klimaplan for 10 kommuner i Indre Østfold ble vedtatt av Rakkestad kommunestyre i 2011. Handlings- og tiltaksdelen aktiviseres i 2012 – bla. opprettelse av ENØK-fond, deltakelse i Klimanett Østfold samt sertifisering av egne virksomheter innenfor Miljøfyrtårn ordningen. ENØK-tiltak sees i sammenheng med investeringer i kommunale bygg.
- Plan- og byggesaksbehandlingen er styrket, og vil fra 2012 gi befolkning og næringsliv en mer effektiv saksbehandling.
- Over mange år er drift og vedlikehold av bygninger, veier og grøntområder nedprioritert. Anlegg framstår i dag som både slitte og slitne. Det er derfor stilt betydelige ressurser til disposisjon formålene i 2012 og 2012 – 2015 – til sammen ca. 30 millioner kroner.

18. Annet

Rakkestad Utvikling:

Rakkestad kommune har i tidsrommet fra 1. juli 2009 og til 31. desember 2011 investert betydelige ressurser i sentrumstiltak og samfunnsutvikling mer generelt. Det gjelder:

- Kommuneplan for Rakkestad kommune (egenprodusert) – 2008 – 2010.
- Rakkestad Næringsforum – 1. september 2009 – 31. desember 2010.
- Stedsanalyse for Rakkestad sentrum – 2009 – 2010.
- Plansmie for Rakkestad sentrum – 2011.
- Rakkestad Utvikling – fra 1. mars 2011.
- Reguleringsplan for Rakkestad sentrum og Bergenhusområdet – 2011 – 2013.

Det er brukt ca. 3,5 millioner kroner på formålene per 31.12.11, og satt av ytterligere ca. 1 million kroner til reguleringsplaner for Rakkestad sentrum og Bergenhusområdet i 2012 og 2013. Over tid lar det seg ikke gjøre å holde oppe et slikt moment på denne aktiviteten – slik at – når reguleringsplanene er fastsatt og sentrumsutbyggingen beveger seg av egen kraft – bør kommunen definere seg ut av prosjektene som den drivende part.

Sannsynligvis skjer dette i 2013.

Fra rådmannens side blir det oppfattet at Rakkestad Utvikling også framover har hovedfokus på Rakkestad sentrum og –utviklingen. I det perspektivet finansieres aktiviteten nå av de midler som er bevilget til disse prosjektene. Politisk nivå bør allerede i budsjettbehandlingen – før kontrakt på prosjektledertjenester inngås – fastsette omfang/ramme på denne del av kommunens virksomhet i 2012.

Tiltaksplasser – ASVO Rakkestad AS:

I takt med naturlig avgang, trapper staten/NAV Østfold ned sitt kjøp av tiltaksplasser i ASVO Rakkestad AS. Etter hvert blir fire arbeidsplasser borte.

For Rakkestad kommune medfører endringen en utgiftsreduksjon på kr. 268 000 (Egenandel).

Rådmannen ser ikke bort fra av at det av disse og andre årsaker, er fornuftig av kommunen å heve sitt engasjement i bedriften. Dette kommer rådmannen tilbake til i neste budsjett- og økonomiplanbehandling.

Sparte egenandeler utgjør grunnfinansieringen av et slikt tiltak.

Prosjektlederstilling i rådmannens team – kommunale bygg- og anleggstiltak:

Rakkestad kommune har over mange år investert 30 – 40 millioner kroner hver år i bygg og andre anlegg, og vil i de kommende fire – fem årene bruke ytterligere 350 millioner kroner på dette området. Prosjektledelse er fram til i dag i hovedsak basert på kjøp av tjenester i markedet, men denne ordningen har kommunen aldri blitt hundre prosent fornøyd med. Den er for det første kostbar, og dessuten er ekstern prosjektledelse som regel ikke tilgjengelig i et slikt omfang at den jevnt og fullstendig kan følge opp de enkelte prosjekter. Til det er oppdragsgiverne og oppdragene gjerne for mange. Dette gir samordningsproblemer med kommunens eget apparat. Opp gjennom årene er eksemplene flere på uheldige bygg- og anleggstekniske løsninger og budsjettoverskridelser.

Fra rådmannens side, er det uråd å sette i gang nye og store investeringsprosjekter uten å styrke opplegget rundt planlegging, oppfølging og kontroll av de ulike tiltak. Rakkestad kommune bestemte seg derfor i sommer for å tilsette prosjektleder for bygg og andre investeringer – for å redusere eller aller helst eliminere de svakheter som hittil har hersket på dette feltet. Det er altså en organisatorisk endring, som ikke etablerer nye driftsutgifter. Heller tvert om er målsettingen.

Prosjektleder er prosjektfinansiert.

Omleggingen innebærer budsjettekniske forandringer.

Reguleringsplaner:

Rådmannen setter av kr. 720 000 til å lage nye reguleringsplaner for Rakkestad sentrum og Bergenhusområdet (2012 og 2013).

Kommuneskogen:

Rakkestad kommune og staten gjør i disse dager en avtale om frivillig vern av skog – som innebærer at hogst og annen drift av skog i de aktuelle områdene opphører. For det mottar kommunen erstatning av staten.

Rådmannen forutsetter at oppgjøret i sin helhet er driftsinntekter, men det spørsmålet er i øyeblikket ikke fullt ut avklart.

Tiltaket gir merinntekter på kr. 470 000 i 2012.

19. Folkehelse

Leder for familiesenter koordinerer kommunens folkehelsearbeid, og "base" for denne virksomheten er seksjonens ulike enheter.

Som ledd i å gjøre folkehelse til et satsningsområde, er aktiviteten nettverksorganisert. Mange avdelinger, seksjoner og enheter er representert.

Formålet med folkehelsenettverket er:

- Å fokusere på folkehelsearbeidets/Østfoldhelsas og Trygt lokalsamfunns tiltak – slik som Rakkestad kommune utøver det. Det vises til årsberetningene for både folkehelse og trygt lokalsamfunn.
- Avdelinger, seksjoner og enheter identifiserer seg med forebyggende tiltak og målrettet arbeid på dette felt.
- Å være deltakende i Østfoldnettverket (partnerskapsavtalen) – "Østfoldhelsa" og i samhandling med norske og nordiske kommuner i "safe community konseptet".
- Å etablere en kommunal, administrativ arena som har utøvende kraft og som kan inspirere til politisk og folkelig engasjement.

Pågående og planlagt aktivitet er:

- Prosjekt "mat, hygiene og sosialt samvær" – i regi av Frivillig Sentral og Prosjektskolen.
- Prosjekt "fargespillshow med barnesanger fra alle land".
- Oppfølging av "mobbeforebyggende" tiltak.
- Oppfølging av prosjektet "allidrettsaktivitet" – der målgruppen er ungdom mellom 13 og 19 år, som ikke er aktive i noen "særidrett".
- Dans og glede på den nasjonale barnehagedagen.
- Informasjonsdager og –kvelder er et samarbeid med Internasjonal Kvinnegruppe, Frivillig Sentral og diakonien.
- Sandstrøing.

Tiltakene finansieres innen det ordinære budsjettet.

Rådmannen viser for øvrig til "3 – Samhandlingsreformen – planer" – der folkehelse og forebyggende helsearbeid blir et sentralt element i prosessene som blir gjennomført i perioden 01.11.11 – 01.2.12 og den strategiplanen på feltet som legges fram for politisk vedtak i februar 2012.

Dette opplegget forandrer grunnlaget for folkehelsevirksomheten en hel del.

20. Drifts- og investeringstiltak oppsummert

Rådmannen legger fram en oversikt over den økonomiske stillingen i økonomiplanperioden – et såkalt konsekvensjustert budsjett. Med utgangspunkt i det løpende budsjettet, viser det effektene av å opprettholde vedtatt aktivitetsnivå. For øvrig bør følgende momenter tas hensyn til:

- Driftsmessige konsekvenser av investeringsprosjekter som er satt i gang.
- Drifts- og kapitalkostnader av vedtatte, ikke igangsatte investeringsprosjekter.
- Effekter av vedtak i kommunestyret 2011.
- Endringer i inntektssystemet – for eksempel innlemming av øremerkede tilskudd i rammetilskuddet.
- Lønns- og prisvekst.

Det enkelte tiltak i konsekvensjusteringen ligger som vedlegg under andre oversikter side 70-72.

Lønnsveksten er for 2011 budsjettert sentralt på kapittel 1.0 – fellesutgifter-/inntekter, for deretter å fordeles ut når oppgjøret er endelig gjennomført (lokalt og sentralt). Dette for å gi en mest mulig korrekt fordeling. Oppgjøret er ikke likt for de ulike yrkesgruppene.

Rådmannen har beregnet alle vann-, avløp-, renovasjon- og feiegebyrer etter selvkostprinsippet – slik at det ikke er noe ytterligere inntekspotensial på det området.

20.1 Driftsbudsjettet – sammendrag nye tiltak

+ er utgiftsøkning/inntektsreduksjon og – er utgiftsreduksjon/inntektsøkning

Driftsendringer	Endringer ift. 2011 (løpende kroner)			
	2012	2013	2014	2015
<i>Rådmannen - inkl. stab og støttefunksjoner:</i>				
Markens grøde	62 000	0	64 000	0
Lions telefonkatalog	25 000	26 000	26 000	27 000
Kommunikasjon og service: Besparelse - ikke konkretisert	-51 000	-52 000	-53 000	-54 000
Eiendomsskatt - utredning (forskjøvet fra 2011)	2 550 000	0	0	0
Prosjektlederstilling - 100 prosent - finansiert prosjekter	0	0	0	0
Reguleringsplaner i sentrum	408 000	312 000	0	0
Samhandlingsreformen - ikke spesifiserte tiltak	7 465 000	7 614 000	7 766 000	7 922 000
Driftsmidler til fordeling helse og omsorgsseksjonene	128 000	260 000	398 000	541 000
Utvikling og beredskap: Besparelse - ikke konkretisert	-51 000	-52 000	-53 000	-54 000
Frikjøp av hovedtillitsvalgt Utdanningsforbundet - 32 prosent	187 000	194 000	202 000	210 000
Miljørettet helsevern - samarbeid m/Sarpsborg kommune	31 000	53 000	55 000	57 000
Opplæringstiltak ansatte	128 000	130 000	133 000	135 000
Styrking av legetimer 12 t/u - samhandlingsreformen	303 000	314 000	325 000	337 000
Nødnett	77 000	78 000	80 000	82 000
Økonomi: Besparelse - ikke konkretisert	-51 000	-52 000	-53 000	-54 000
<i>NAV:</i>				
Kvalifiseringsprogram - redusert antall plasser fra 13 til 12	-150 000	-156 000	-162 000	-169 000
Sosialhjelp	200 000	200 000	200 000	200 000
Besparelse - ikke konkretisert	-102 000	-94 000	-96 000	-97 000

Driftsendringer	Endringer ift. 2011 (løpende kroner)			
	2012	2013	2014	2015
<i>Skole:</i>				
Ressurskrevende elever i skolen - 40 prosent pedagog + 50 prosent assistent fra 01.08.12	172 000	428 000	446 000	463 000
Ressurskrevende elever i SFO - 80 % spes.ped fra 01.01.12	340 000	353 000	367 000	382 000
Valgfag i ungdomsskolen - 50 prosent fra 01.08.12 - statsbudsj	100 000	104 000	108 000	113 000
Større lærertetthet - 2 årsverk fra 01.08.12	507 000	1 253 000	1 303 000	1 355 000
Større lærertetthet - 1 årsverk fra 01.08.13	0	286 000	595 000	619 000
<i>Barnehage:</i>				
Åpen barnehage - 20 prosent stilling	101 000	105 000	109 000	113 000
<i>Kultur:</i>				
Kulturskolen - økt rektorstilling med 17 prosent fra 01.08.12	41 000	102 000	106 000	110 000
Bygdebok - økt forfatterstilling med 20 prosent	175 000	182 000	189 000	0
Bygdebok - gavefond til å finansieres økt forfatterstilling	-175 000	-182 000	-189 000	0
Besparelse - ikke konkretisert	-255 000	-260 000	-265 000	-270 000
<i>Familiesenter:</i>				
Aktivitetsøkning hjelpemiddelformidling	206 000	213 000	221 000	229 000
Bemannet bolig - tjenester	1 179 000	1 226 000	1 275 000	1 326 000
Besparelse - ikke konkretisert	-102 000	-94 000	-96 000	-97 000
Helsesøsterstilling - 60 prosent - samhandlingsreformen	324 000	337 000	350 000	364 000
Jordmorstilling - 20 prosent - samhandlingsreformen	117 000	122 000	126 000	131 000
Nødradio	20 000	21 000	21 000	22 000
<i>Skautun rehabiliterings- og omsorgssenter:</i>				
Besparelse - ikke konkretisert	-102 000	-94 000	-96 000	-97 000
<i>Hjembaserte tjenester:</i>				
Besparelse - ikke konkretisert	-102 000	-94 000	-96 000	-97 000
<i>Bo- og aktivitetstjenester:</i>				
Ny bruker - 77 prosent stilling	554 000	576 000	599 000	623 000
Ny bruker dagsenter - 50 prosent stilling fra 01.08.12	93 000	232 000	242 000	251 000
Besparelse - ikke konkretisert	-102 000	-94 000	-96 000	-97 000
<i>Teknikk, miljø og landbruk:</i>				
Renhold og vedlikehold av veier og bygninger	-520 000	-531 000	-541 000	-552 000
Vedlikeholdsfond - opphør	-408 000	-416 000	-424 000	-432 000
Styrket finansiering av etablert virksomhet	612 000	1 040 000	1 592 000	2 165 000
<i>Finansinntekter- og utgifter:</i>				
Eiendomsskatt (2, 4, 5 og 5,5 promille)	-10 600 000	-21 200 000	-26 500 000	-29 150 000
Utbytte Rakkestad Energi (økning)	-250 000	-250 000	-250 000	-250 000
Sum endringer	3 086 012	-7 857 987	-12 069 986	-13 690 985

20.2 Investeringsbudsjett - sammendrag

Investering	Budsjett				
	2012	2013	2014	2015	Sum
Aksjeemisjon Heiergården AS	2 000	0	0	0	2 000
Rakkestad sentrum - tiltak	2 250	2 000	0	0	4 250
Rakkestad sentrum - andel "Misjonshuskvartalet"	0	1 750	0	0	1 750
Rakkestad sentrum - Heggveien	0	0	7 500	7 500	15 000
KLP egenkapitalinnskudd	920	920	920	920	3 680
Startlån - utlån	10 000	10 000	10 000	10 000	40 000
Startlån - avdrag på lån	2 800	3 200	3 600	4 000	13 600
Økonomi, lønns- og personalsystem	675	0	0	0	675
IKT felles	1 750	1 000	1 000	1 000	4 750
IKT skole	600	600	600	600	2 400
IKT skole - innkjøp av PC'er til 8. trinn	200	200	200	200	800
Bergenhus skole - gymnastikksal	0	0	3 000	15 000	18 000
Kirkeng skole	500	12 500	22 500	0	35 500
Os skole	0	500	7 500	7 500	15 500
Rakkestad ungdomsskole	14 000	0	0	0	14 000
Byggekllossen barnehage - personal og arbeidsmiljøtiltak	2 500	0	0	0	2 500
Rakkestad kulturhus - oppfølgende bevilgninger	1 500	0	0	0	1 500
Rakkestad kulturskole m.m.	0	0	5 000	3 000	8 000
Rakkestad familiesenter	14 000	8 500	0	0	22 500
Lyngrabben - tilrettelagte boliger	3 500	7 500	0	0	11 000
Boligtiltak - bemannet bolig	2 000	6 000	0	0	8 000
Skautun rehabiliterings- og omsorgssenter	30 000	10 000	0	0	40 000
Hjembaserte tjenester - omsorgsboliger	0	15 000	15 000	0	30 000
Kommunale bygninger - påkostninger	2 500	1 500	1 500	2 500	8 000
Kommunale lekeplasser	250	400	500	0	1 150
Kommunale veier og bruker - inkl. veinavn	5 000	2 500	2 500	5 000	15 000
Fladstad boligområde - refusjoner	1 300	1 300	1 300	1 300	5 200
Prestegårdsskogen boligområde - refusjoner	0	6 500	0	0	6 500
Vann- og avløpsinvesteringer	5 000	4 000	4 000	5 000	18 000
Sum investeringer	103 245	95 870	86 620	63 520	349 255
<i>Finansiering:</i>					
Ubundet kapitalfond	0	0	0	0	0
Disposisjonsfond	500	500	500	500	2 000
Lån	59 229	52 122	49 860	37 510	198 721
Salgsinntekter	21 500	21 000	15 000	15 000	72 500
Tilskudd	10 500	8 700	6 000	0	25 200
Momsrefusjoner	9 216	10 848	12 160	7 010	39 234
Mottatte avdrag på startlån	2 300	2 700	3 100	3 500	11 600
					0
Sum finansiering	103 245	95 870	86 620	63 520	349 255

Alle tall i 1000 kroner

Driftskonsekvenser av investeringer:

Tiltakene under kommer som en følge av investeringstiltakene skissert over. Dersom det gjøres endringer i investeringene må også driftstiltakene korrigeres.

Driftsendringer	Endringer ift. 2011 (løpende kroner)			
	2012	2013	2014	2015
Rakkestad sentrum - tiltak - momskomp. fra inv.	-180 000	-80 000	0	0
Rakkestad sentrum - andel "Misjonshuskvartalet" - momskomp. fra inv.	0	-70 000	0	0
Økonomi, lønns- og personalsystem - reduserte lisensutg.	0	-520 000	-530 000	-541 000
IKT felles - økte lisens- og programvareutgifter	77 000	156 000	159 000	162 000
IKT felles - momskompensasjon fra investeringer	-140 000	-40 000	0	0
IKT skole - momskompensasjon fra investeringer	-48 000	-24 000	0	0
IKT skole - innkjøp av PC'er til 8 trinn - momskomp. fra inv.	-16 000	-8 000	0	0
Kirkeng skole - momskomp. fra inv.	-40 000	-500 000	0	0
Os skole - momskomp. fra investering	0	-20 000	0	0
Rakkestad ungdomsskole - momskomp. fra investering	-1 120 000	0	0	0
Byggekllossen bhg.- momskomp. fra inv.	-200 000	0	0	0
Rakkestad kulturhus - oppfølgende bevilgn. - momskomp. inv.	-120 000	0	0	0
Rakkestad familiesenter - momskomp. fra investering	-1 120 000	-340 000	0	0
Lyngrabben - tilrettelagte boliger - momskomp. fra inv.	-280 000	-300 000	0	0
Boligtiltak - bemannet bolig - momskomp. fra inv.	-160 000	-240 000	0	0
Skautun rehabiliterings- og omsorgssenter - drift fra 01.01.13:				
- Momskompensasjon fra investeringer	-2 400 000	-400 000	0	0
- Skautun 8,37 årsverk pluss andre driftsutgifter	0	5 984 000	6 212 000	6 450 000
- Skautun: Oppholdbetaling 10 plasser	0	-1 280 000	-1 327 000	-1 374 000
- Økt legeressurs 4 t/u	0	118 000	122 000	126 000
- Renhold 43 % stilling pluss andre driftsutgifter TML	0	273 000	282 000	292 000
Hj.b.tj. - omsorgsboliger - drift fra 01.01.15:				
- Momskompensasjon fra investeringer	0	-600 000	0	0
- Hj.b.tj.: 7,69 årsverk	0	0	0	6 111 000
- Renhold pluss andre driftsutgifter TML	0	0	0	108 000
- BOAK overtar i Helsehusvn. fra 01.07.14: 8,34 årsverk	0	0	2 985 000	6 209 000
Kommunale bygninger - momskomp. fra inv.	-200 000	-60 000	0	0
Kommunale veier/bruer - momskomp. fra inv.	-120 000	-30 000	0	0
Sum endringer	-6 067 000	2 019 000	7 903 000	17 543 000

Obligatoriske oversikter – Budsjettskjemaer

Budsjettskjema 1A - Budsjettforutsetninger

	Budsjett 2012	Budsjett 2011	Regnskap 2010
Skatt på inntekt og formue	-144 695 000	-139 133 000	-145 719 523
Ordinært rammetilskudd 1)	-221 456 000	-202 072 000	-142 676 367
Skatt på eiendom	-10 600 000	0	0
Andre direkte eller indirekte skatter 2)	0	0	0
Andre generelle statstilskudd 3)	-6 348 223	-10 742 000	-30 574 269
Sum frie disponible inntekter	-383 099 223	-351 947 000	-318 970 159
Renteinntekter og utbytte 4)	-6 870 000	-6 530 000	-5 885 905
Gevinst på finansielle instrumenter	-160 000	0	-162 000
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	17 210 000	18 150 000	18 103 177
Tap på finansielle instrumenter	0	0	0
Avdrag på lån	13 808 544	12 910 000	12 580 000
Netto finansinntekter/- utgifter	23 988 544	24 530 000	24 635 272
Til dekn. av tidligere års regnskapsm. merforbruk	0	0	0
Til bundne avsetninger 5)	481 000	447 466	4 391 998
Til ubundne avsetninger	3 950 665	3 445 213	12 881 882
Bruk av tidl. års regnskapsm. mindreforbruk	0	0	-9 279 374
Bruk av ubundne avsetninger	-35 000	-7 433 549	-6 403 346
Bruk av bundne avsetninger 5)	-1 431 260	-1 175 557	-972 443
Netto avsetninger	2 965 405	-4 716 427	618 717
Overført til investeringsbudsjettet	9 216 000	2 272 000	716 861
Til fordeling drift	-346 929 274	-329 861 427	-292 999 309
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	346 929 274	329 861 427	285 960 584
Merforbruk/mindreforbruk	0	0	-7 038 725

Note 1 – om skattegrunnet og anslått beløp for inntektsutjevningen:

Rakkestad kommune har budsjettet med skatteinntekter og inntektsutjevningstilskudd som anslått i statsbudsjettet for 2012.

Skatteinntekter	Rev. 2011	2012	2013	2014	2015
Skatteinntekter - kroner	137 257	144 695	149 904	155 301	160 891
Skatteinntekter - prosentvis endring	0	5,4 %	3,6 %	3,6 %	3,6 %
Eiendomsskatt - kroner	0	10 600	21 200	26 500	29 150
Eiendomsskatt - prosentvis endring	0	0,0 %	100,0 %	25,0 %	10,0 %
Inntektsutjevningstilskudd - kroner	22 159	23 409	24 252	25 128	26 029
Inntektsutjevningstilskudd - prosentvis endring	0	5,6 %	3,6 %	3,6 %	3,6 %

Tall i hele tusen

Note 2 – om angivelse av andre fiskale inntekter

Rakkestad kommune har budsjettet med innføring av eiendomsskatt fra 01.01.12.

Note 3 – om generelle statstilskudd

Integreringstilskudd	3 384 720
Investeringskompensasjon skolebygg	408 000
Investeringskompensasjon Skautun	1 079 000
Investeringskompensasjon Gudimhagen borettslag	289 000
Investeringskompensasjon Gudimstua	173 000
Investeringskompensasjon Skaun borettslag	441 000
Investeringskompensasjon Heggveien 5	64 033
Investeringskompensasjon tilbygg Os skole	411 199
Investeringskompensasjon ny sentrumsskole	98 401
Sum statstilskudd	6 348 353

Anslaget er gjort ut fra de signaler som framkommer i statsbudsjettet og annet materiell og informasjon fra departementene, men med en lokal vurdering.

Ved beregning av investeringskompensasjon er det lagt til grunn en rente på 2,8 prosent.

Til grunn for beregning av integreringstilskudd i perioden 2012-2015, er det lagt inn en forutsetning om ingen nye flyktninger i årene 2012-2015.

Note 4 – om angivelse av forventet utbytte fra kommunale selskaper m.v.

Det er budsjettet med utbytte fra Rakkestad Energi AS kr 3.750.000,- Bankgården AS kr 75.000,- Viken skog kr 20.000,- og Rakkestad og Degernes brannkasse kr 125.000,-.

Note 5 – Bruk/avsetning bundne fond

Avsetning til bundne fond:

Feiervesenet	31 000
Vann	300 000
Slam	150 000
Sum avsetning til bundne fond	481 000

Bruk av bundne fond:

Rakkestad lokalsamling	174 847
Viltfondet	6 413
Renovasjon	500 000
Avløp	750 000
Sum bruk av bundne fond	1 431 260

Budsjettskjema 1B – Fordeling drift

	Budsjett 2012	Budsjett 2011	Regnskap 2010
Til fordeling fra skjema 1A	-346 929 274	-329 861 427	-292 999 309
<i>Andre generelle statstilskudd bokført under 1A:</i>			
Rammeområde fellesutgifter- og inntekter	0	0	0
Rammeområde rådmannen inkl. stab og støttetjenester	0	1 500 000	0
Rammeområde NAV	0	0	-67 060
Rammeområde skole	0	0	0
Rammeområde barnehage	0	0	19 901 366
Rammeområde kultur	0	0	0
Rammeområde familiesenter	0	0	0
Rammeområde Skautun rehabiliterings- og omsorgssenter	0	0	82 134
Rammeområde hjembaserte tjenester	0	0	58 633
Rammeområde bo- og aktivitetstjenester	0	0	122 633
Rammeområde teknikk, miljø og landbruk	0	0	200 000
Rammeområde næring og sysselsetting	0	0	0
Rammeområde trossamfunn	0	0	0
Rammeområde finansinntekter- og utgifter	0	0	0
Til fordeling fra skjema 1A	-346 929 274	-328 361 427	-272 701 603
Felleutgifter- og inntekter			
Inntekter	0	0	0
Utgifter	1 748 654	10 388 882	-2 385 188
Netto driftsramme	1 748 654	10 388 882	-2 385 188
Rådmannen inkl. stab og støttetjenester			
Inntekter	-6 466 139	-7 355 833	-7 101 525
Utgifter	62 148 737	52 079 223	45 472 254
Netto driftsramme	55 682 598	44 723 390	38 370 729
NAV			
Inntekter	-3 643 984	-1 762 601	-3 231 957
Utgifter	26 796 568	25 327 687	24 844 248
Netto driftsramme	23 152 584	23 565 086	21 612 291
Skole			
Inntekter	-10 024 333	-10 245 288	-14 632 192
Utgifter	84 126 671	79 860 186	84 551 691
Netto driftsramme	74 102 338	69 614 898	69 919 499
Barnehage			
Inntekter	-5 748 237	-5 097 436	-41 843 238
Utgifter	40 900 770	40 879 029	44 120 089
Netto driftsramme	35 152 533	35 781 593	2 276 851

	Budsjett 2012	Budsjett 2011	Regnskap 2010
Kultur			
Inntekter	-1 594 426	-1 555 642	-1 345 100
Utgifter	10 570 888	10 655 117	9 947 567
Netto driftsramme	8 976 462	9 099 475	8 602 467
Familiesenter			
Inntekter	-9 975 198	-8 465 389	-8 682 401
Utgifter	44 150 716	38 458 168	34 777 880
Netto driftsramme	34 175 518	29 992 779	26 095 479
Skautun rehabiliterings- og omsorgssenter			
Inntekter	-11 375 783	-9 622 448	-13 224 212
Utgifter	48 974 881	37 557 069	39 658 187
Netto driftsramme	37 599 098	27 934 621	26 433 975
Hjembaserte tjenester			
Inntekter	-1 689 193	-2 672 994	-5 084 939
Utgifter	41 269 048	38 711 237	39 764 790
Netto driftsramme	39 579 855	36 038 243	34 679 851
Bo- og aktivitetstjenester			
Inntekter	-3 814 430	-4 042 873	-4 794 562
Utgifter	34 049 289	31 228 153	30 556 983
Netto driftsramme	30 234 859	27 185 280	25 762 421
Teknikk, miljø og landbruk			
Inntekter	-70 077 182	-57 972 839	-60 299 290
Utgifter	68 452 812	63 651 817	67 007 525
Netto driftsramme	-1 624 370	5 678 978	6 708 235
Næring og sysselsetting			
Inntekter	-1 831 322	-1 370 023	-1 690 310
Utgifter	4 544 577	4 404 863	4 187 526
Netto driftsramme	2 713 255	3 034 840	2 497 216
Trossamfunn			
Inntekter	0	0	0
Utgifter	5 435 890	5 323 362	5 089 052
Netto driftsramme	5 435 890	5 323 362	5 089 052
Sum fordelt til drift	346 929 274	328 361 427	265 662 878

Budsjettskjema 2A – Investeringer

	Budsjett 2012	Budsjett 2011	Regnskap 2010
Investeringer i anleggsmidler	87 525 000	54 375 000	27 809 617
Utlån og forskutteringer	12 920 000	19 400 000	7 202 251
Avdrag på lån	2 800 000	3 300 000	9 865 458
Avsetninger	0	2 000 000	3 807 095
Årets finansierungsbehov	103 245 000	79 075 000	48 684 421
Finansiert slik:			
Bruk av lånemidler	-59 229 000	-51 550 000	-25 420 141
Inntekter fra salg av anleggsmidler	-21 500 000	-10 900 000	-6 778 663
Tilskudd til investeringer	-10 500 000	-5 150 000	0
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	-2 300 000	-3 200 000	-2 844 344
Andre inntekter	0	0	-26 200
Sum ekstern finansiering	-93 529 000	-70 800 000	-35 069 348
Overført fra driftsbudsjettet	-9 216 000	-2 272 000	-716 861
Bruk av avsetninger	-500 000	-6 003 000	-12 898 212
Sum finansiering	-103 245 000	-79 075 000	-48 684 421
Udekket/udisponert	0	0	0

Budsjettskjema 2B – Investeringer

	Budsjett 2012	Budsjett 2011	Regnskap 2010
Til fordeling fra skjema 2A	87 525 000	54 375 000	27 809 617
Økonomi, lønn og personalsystem	675 000	825 000	624 331
IKT-investeringer	1 750 000	1 700 000	427 540
IKT skole	600 000	0	0
Innkjøp av PC'er til 8. trinn	200 000	200 000	0
Telefoni	0	0	16 453
Brannbil - kjøp	0	0	583 059
Rakkestad sentrum - tiltak	2 250 000	0	0
Digitalisering av kino	0	300 000	300 000
Rakkestad kulturhus	1 500 000	500 000	1 236 431
Badet	0	0	4 074 336
Aktivitets- og kulturskole	0	1 500 000	470 509
Kirkeng skole	500 000	800 000	0
Os skole	0	800 000	548 768
Bergenhus skole - gymnastikksal (planlegging)	0	100 000	0
Rakkestad ungdomsskole	14 000 000	4 000 000	3 017 530

	Budsjett 2012	Budsjett 2011	Regnskap 2010
Kommunale barnehager	0	400 000	0
Bergenhuis barnehage	0	0	791 555
Fladstad barnehage	0	0	232 344
Byggekllossen barnehage	0	0	2 120 228
Byggekllossen bhg. - personal- og arbeidsmiljøtiltak	2 500 000	0	0
Barnevern - saksbehandlingsprogram	0	0	118 400
Boligsosial strategiplan - oppfølging	0	250 000	0
Familiesenter	14 000 000	4 500 000	1 876 707
Trygghetsalarmer	0	0	441 614
Biler	0	1 500 000	145 000
Lyngrabben - tilrettelagte boliger	3 500 000	0	0
Boligtiltak - bemannet bolig	2 000 000	0	0
Kleven omsorgsboliger	0	0	621 193
Serviceleiligheter Skautun	0	0	461 829
Skautun og omsorgsboliger	0	16 000 000	0
Skautun rehabiliterings- og omsorgssenter	30 000 000	0	0
Helsehusveien	0	0	131 825
Tjernes gamle skole	0	0	134 596
Rådhusveien 1 - tak	0	0	146 062
Gangsti Bergenhuis - Rakkestadhallen	0	0	449 431
Kommunale veier - påkostninger	5 000 000	2 500 000	4 224 138
Kommunale bygninger - påkostn.	2 500 000	1 600 000	0
Vann- og avløpsinvesteringer	5 000 000	2 450 000	448 172
Fladstad boligområde - refusjoner	1 300 000	0	0
Rudskogen Motorpark, ref. av grunnlagsinvesteringer	0	4 500 000	0
Rudskogen næringsområde	0	0	533 064
Kjøp av Broenområdet	0	3 750 000	0
Traktor og gressklipper	0	500 000	0
Kirkegårdsgraver	0	250 000	0
Kommunale lekeplasser	250 000	300 000	0
Laftetunet	0	0	1 447 453
Utbyggingsområder for boliger	0	0	1 949 760
Eiendommer kjøp/salg	0	0	39 138
Ødegård Gudim, utbygging	0	0	15 724
Geovekst	0	0	124 551
Kjøp av Dybedahlshuset	0	1 650 000	0
Kjøp av Rådahlshuset	0	1 750 000	0
Kjøp av Sletnerhuset	0	1 750 000	0
Kommunale boligformål	0	0	57 876
Totalt investering i bygninger og anlegg	87 525 000	54 375 000	27 809 617

Økonomisk oversikt drift

	Budsjett 2012	Budsjett 2011	Regnskap 2010
Brukerbetaling	-19 841 441	-17 651 391	-18 254 336
Andre salgs- og leieinntekter	-51 816 060	-51 063 179	-51 617 730
Overføringer med krav til motytelse	-50 096 144	-36 635 315	-67 161 970
Rammetilskudd	-221 456 000	-202 072 000	-142 676 367
Andre statlige overføringer	-6 348 223	-10 742 000	-30 574 269
Andre overføringer	-124 941	-190 772	-1 585 698
Inntekts- og formuesskatt	-144 695 000	-139 133 000	-145 719 523
Eiendomsskatt	-10 600 000	0	0
Andre direkte og indirekte skatter	0	0	0
Sum driftsinntekter	-504 977 809	-457 487 657	-457 589 893
Lønnsutgifter	254 974 423	234 334 310	229 051 560
Sosiale utgifter	67 233 023	63 947 171	58 853 562
Kjøp av varer og tjenester som inngår i komm. tj.produksjon	70 377 300	62 447 285	60 288 480
Kjøp av tjenester som erstatter komm. tjenesteproduksjon	56 139 844	54 102 373	42 287 744
Overføringer	23 430 496	22 679 239	36 216 213
Avskrivninger	19 235 717	19 341 443	19 425 949
Fordelte utgifter	-3 377 226	-2 138 294	-2 129 004
Sum driftsutgifter	488 013 577	454 713 527	443 994 504
Brutto driftsresultat	-16 964 232	-2 774 130	-13 595 389
Renteinntekter og utbytte	-6 870 000	-6 530 000	-5 885 905
Gevinst på finansielle instrumenter	-160 000	0	-162 000
Mottatte avdrag på utlån	-170 000	-170 000	-68 867
Sum eksterne finansinntekter	-7 200 000	-6 700 000	-6 116 772
Renteutgifter og låneomkostninger	17 210 000	18 150 000	18 103 177
Tap på finansielle instrumenter	0	0	0
Avdrag på lån	13 808 544	12 910 000	12 580 000
Utlån	200 000	200 000	80 628
Sum eksterne finansutgifter	31 218 544	31 260 000	30 763 805
Resultat eksterne finanstransaksjoner	24 018 544	24 560 000	24 647 033
Motpost avskrivninger	-19 235 717	-19 341 443	-19 425 947
Netto driftsresultat	-12 181 405	2 444 427	-8 374 303
Bruk av tidligere års regnskapsmessige mindreforbruk	0	0	-9 279 374
Bruk av disposisjonsfond	-35 000	-7 433 549	-6 403 346
Bruk av bundne fond	-1 431 260	-1 175 557	-972 443
Bruk av likviditetsreserve	0	0	0
Sum bruk av avsetninger	-1 466 260	-8 609 106	-16 655 163
Overført til investeringsbudsjettet	9 216 000	2 272 000	716 861
Avsatt til dekn. av tidligere års regnskapsm. merforbruk	0	0	0
Avsatt til disposisjonsfond	3 950 665	3 445 213	12 881 882
Avsatt til bundne fond	481 000	447 466	4 391 998
Avsatt til likviditetsreserven	0	0	0
Sum avsetninger	13 647 665	6 164 679	17 990 741
Regnskapsmessig mer-/mindreforbruk	0	0	-7 038 725

Økonomisk oversikt investering

	Budsjett 2012	Budsjett 2011	Regnskap 2010
Salg av driftmidler og fast eiendom	-21 500 000	-10 900 000	-6 753 663
Andre salgsinntekter	0	0	-26 200
Overføringer med krav til motytelse	0	0	2 092 964
Statlige overføringer	-10 500 000	-5 150 000	0
Andre overføringer	0	0	0
Renteinntekter og utbytte	0	0	0
Sum inntekter	-32 000 000	-16 050 000	-4 686 899
Lønnsutgifter	75 000	575 000	154 843
Sosiale utgifter	0	0	23 010
Kjøp av varer og tjenester som inngår i komm. tj.produksjon	71 540 000	47 280 000	23 220 465
Kjøp av tjenester som erstatter komm. tjenesteproduksjon	550 000	0	615 924
Overføringer	15 360 000	6 520 000	3 584 308
Renteutgifter og omkostninger	0	0	211 067
Fordelte utgifter	0	0	0
Sum utgifter	87 525 000	54 375 000	27 809 617
Avdrag på lån	2 800 000	3 300 000	9 865 458
Utlån	10 000 000	10 000 000	6 436 785
Kjøp av aksjer og andeler	2 920 000	9 400 000	765 466
Dekning av tidligere års merforbruk	0	0	0
Avsatt til ubundne investeringsfond	0	2 000 000	0
Avsatt til bundne fond	0	0	3 807 095
Avsatt til likviditetsreserven	0	0	0
Sum finansieringstransaksjoner	15 720 000	24 700 000	20 874 804
Finansieringsbehov	71 245 000	63 025 000	43 997 522
Bruk av lån	-59 229 000	-51 550 000	-25 420 141
Mottatte avdrag på utlån	-2 300 000	-3 200 000	-4 937 308
Salg av aksjer og andeler	0	0	-25 000
Bruk av tidligere års overskudd	0	0	0
Overført fra driftsbudsjettet	-9 216 000	-2 272 000	-716 861
Bruk av disposisjonsfond	-500 000	-2 550 000	-4 366 265
Bruk av ubundne investeringsfond	0	-3 453 000	-1 420 804
Bruk av bundne fond	0	0	-7 111 143
Bruk av likviditetsreserven	0	0	0
Sum finansiering	-71 245 000	-63 025 000	-43 997 522
Udekket/udisponert	0	0	0

Andre oversikter

Selvkostberegning vann, avløp, slam, renovasjon og feiing

Grunnlag kommunale avgifter vann:

Inntekter/kostnader	2012	2013	2014	2015
Direkte kostnader	5 896 100	6 082 406	6 275 320	6 475 101
Indirekte kostnader	471 760	483 323	500 333	518 011
Kalkulatoriske avskrivninger	1 070 546	1 106 699	1 055 747	1 070 936
Kalkulatoriske renter	479 715	512 246	543 511	576 560
Sum kostnader	7 918 120	8 184 673	8 374 911	8 640 608
Kommunale avgifter	8 114 639	8 379 555	8 168 096	8 432 036
Andre inntekter	103 481	105 118	106 815	108 572
Sum inntekter	8 218 120	8 484 673	8 274 911	8 540 608
Resultat	300 000	300 000	-100 000	-100 000

Grunnlag kommunale avgifter avløp:

Inntekter/kostnader	2012	2013	2014	2015
Direkte kostnader	6 714 616	6 915 534	7 123 226	7 337 956
Indirekte kostnader	496 339	509 929	528 052	546 890
Kalkulatoriske avskrivninger	3 007 724	2 666 592	2 209 267	2 193 836
Kalkulatoriske renter	1 727 231	1 691 961	1 668 630	1 661 305
Sum kostnader	11 945 909	11 784 016	11 529 175	11 739 988
Kommunale avgifter	11 113 409	10 951 516	10 946 675	11 757 488
Andre inntekter	82 500	82 500	82 500	82 500
Sum inntekter	11 195 909	11 034 016	11 029 175	11 839 988
Resultat	-750 000	-750 000	-500 000	100 000

Grunnlag kommunale avgifter slam:

Inntekter/kostnader	2012	2013	2014	2015
Direkte kostnader	2 561 225	2 641 878	2 725 263	2 811 482
Indirekte kostnader	212 362	218 215	226 302	234 715
Kalkulatoriske avskrivninger	28 115	28 115	28 115	28 115
Kalkulatoriske renter	11 898	10 914	9 930	8 946
Sum kostnader	2 813 600	2 899 122	2 989 611	3 083 259
Kommunale avgifter	2 963 600	2 999 122	2 989 611	3 083 259
Andre inntekter				
Sum inntekter	2 963 600	2 999 122	2 989 611	3 083 259
Resultat	150 000	100 000	0	0

Grunnlag kommunale avgifter renovasjon:

Inntekter/kostnader	2012	2013	2014	2015
Direkte kostnader	7 828 013	8 101 954	8 385 771	8 679 820
Indirekte kostnader	329 945	336 727	348 769	361 284
Kalkulatoriske avskrivninger	290 375	289 353	261 853	249 580
Kalkulatoriske renter	81 774	71 611	61 483	52 319
Sum kostnader	8 530 108	8 799 645	9 057 877	9 343 003
Kommunale avgifter	6 852 769	7 186 986	7 508 838	8 056 493
Andre inntekter	1 177 339	1 212 659	1 249 039	1 286 510
Sum inntekter	8 030 108	8 399 645	8 757 877	9 343 003
Resultat	-500 000	-400 000	-300 000	0

Grunnlag kommunale avgifter feiing:

Inntekter/kostnader	2012	2013	2014	2015
Direkte kostnader	1 007 785	1 045 983	1 085 697	1 126 991
Indirekte kostnader	74 160	76 385	78 676	81 037
Kalkulatoriske avskrivninger	24 587	21 262	21 262	21 262
Kalkulatoriske renter	5 326	4 465	3 721	2 977
Sum kostnader	1 111 858	1 148 095	1 189 356	1 232 266
Kommunale avgifter	1 142 858	1 143 095	1 143 356	1 143 266
Andre inntekter				
Sum inntekter	1 142 858	1 143 095	1 143 356	1 143 266
Resultat	31 000	-5 000	-46 000	-89 000

Økonomiplan: Per rammeområde og totalt for perioden 2012-2015

Planområde	R-2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Driftsutgifter</i>						
Fellesutgifter- og inntekter	-2 385	10 389	1 749	2 637	3 526	4 429
Rådmannen inkl. stab og støttetjenester	45 472	52 079	62 149	61 231	63 154	65 313
NAV	24 844	25 328	26 797	27 145	27 978	28 900
Skole	84 552	79 860	84 127	88 534	92 150	95 610
Barnehage	44 120	40 879	40 901	42 445	44 048	45 713
Kultur	9 948	10 655	10 571	10 966	11 317	11 489
Familiesenter	34 778	38 458	44 151	45 758	47 415	49 135
Skautun rehabiliterings- og omsorgssenter	39 658	37 557	48 975	56 807	58 940	61 159
Hjembaserte tjenester	39 765	38 711	41 269	42 906	44 597	52 466
Bo- og aktivitetstjenester	30 557	31 228	34 049	35 540	39 929	44 612
Teknikk, miljø og landbruk	67 008	63 652	68 453	71 054	73 578	76 298
Næring og sysselsetting	4 188	4 405	4 545	4 695	4 850	5 010
Trossamfunn	5 089	5 323	5 436	5 543	5 652	5 764
Sum driftsutgifter	427 593	438 525	473 170	495 260	517 134	545 898
<i>Driftsinntekter</i>						
Fellesutgifter- og inntekter	0	0	0	0	0	0
Rådmannen inkl. stab og støttetjenester	7 102	7 356	6 466	6 446	6 580	6 730
NAV	3 232	1 763	3 644	3 768	3 896	4 030
Skole	14 632	10 245	10 024	10 365	10 718	11 083
Barnehage	41 843	5 097	5 748	5 953	6 160	6 378
Kultur	1 345	1 556	1 594	1 642	1 692	1 743
Familiesenter	8 682	8 465	9 975	10 329	10 696	11 077
Skautun rehabiliterings- og omsorgssenter	13 224	9 622	11 376	13 044	13 491	13 954
Hjembaserte tjenester	5 085	2 673	1 689	1 746	1 804	1 865
Bo- og aktivitetstjenester	4 795	4 043	3 814	3 949	4 089	4 234
Teknikk, miljø og landbruk	60 299	57 973	70 077	69 353	69 579	66 953
Næring og sysselsetting	1 690	1 370	1 831	2 181	1 482	1 535
Trossamfunn	0	0	0	0	0	0
Sum driftsinntekter	161 930	110 163	126 240	128 775	130 188	129 582
Netto driftsutgifter	265 663	328 361	346 929	366 485	386 946	416 316
Skatter m.v.	145 720	139 133	144 695	149 904	155 301	160 891
Eiendomsskatt	0	0	10 600	21 200	26 500	29 150
Rammetilskudd	119 591	182 594	198 047	209 321	221 000	233 100
Inntektsutjevnen tilskudd	23 085	19 478	23 409	24 252	25 128	26 029
Rente- og avdragskompensasjon	2 905	3 150	2 964	3 089	3 141	2 984
Integreringstilskudd	7 372	6 092	3 385	2 216	1 036	616
Sum øvrige inntekter	298 672	350 447	383 099	409 981	432 106	452 770
Brutto driftsresultat	33 010	22 086	36 170	43 496	45 160	36 454
Netto renteutgifter	12 217	11 620	10 340	11 654	12 225	12 893
Netto gjeldsavdrag	12 580	12 910	13 809	14 471	15 251	15 908
Netto finansielle instrumenter	-162	0	-160	-160	-160	-160
Sum kapitalutgifter	24 635	24 530	23 989	25 965	27 316	28 641
Netto driftsresultat	8 374	-2 444	12 181	17 531	17 843	7 813
Inntektsført overskudd	9 279	0	0	0	0	0
Bruk av likviditetsreserven	0	0	0	0	0	0
Overføring til investeringsbudsjett	717	2 272	9 216	10 848	12 160	7 010
Avsetninger	17 274	3 893	4 432	8 061	6 860	1 033
Bruk av fond	7 376	8 609	1 466	1 378	1 177	230
Udisponert resultat	7 039	0	0	0	0	0

Det er i økonomiplanperioden 2011-2014 budsjettert avsatt til disposisjonsfond:

2012:	Kr	3.950.665,-
2013:	Kr	7.661.454,-
2014:	Kr	6.859.968,-
2015:	Kr	933.201,-

Konsekvensjustert budsjett

- er reduserte utgifter/økte inntekter og + er økte utgifter/ reduserte inntekter

Område/kommentarer	Beløp
<i>Rådmannen inkl. stab og støttefunksjoner</i>	
Overformynderiet	150 000
Utredning eiendomsskatt	-2 000 000
Reguleringsplaner i sentrum	-200 000
Plansmie	-100 000
KS kontingenter	52 000
Stillingsbank - avvirket fra 2012	-836 000
Smaalenene IKT - oppsigelse av avtale - helårseffekt	-66 000
Valg	-67 000
Politisk ledelse - netto økning	30 000
17. mai Rakkestad og Degernes	-48 000
Arkiv	13 000
House of controll	10 000
Tidsubegrenset lønnstilskudd (reduert tilskudd fra NAV)	112 000
Leger: Kompensasjon praksisutg.	58 000
Leger: Legevakt	157 000
Leger: Veiledning nyansatt lege	83 000
Leger: Økt legeressurs sykehjemslege 4 t/u	116 000
Brann: Økte kostnader vakttillegg, godtgjørelser etc.	62 000
Feilbudsjettert inntekt	72 000
<i>NAV</i>	
Ressurskrevende bruker	242 000
Omsorgslønn	50 000
Introduksjonsstønad	-907 000
Kvalifiseringsprogram (budsjettert 13 plasser)	276 000
Salgs- og sjenkeavgift - feilbudsj.	69 000
Boveilder NAV - delvis finansiert øremerket tilskudd (egenandel)	115 000
Flyktningekonsulent 50 prosent stilling - helårseffekt	143 000
<i>Skole:</i>	
Undervisning flyktninger	551 000
Læremiddel- og utdanningsfond (iht. HØP 2011-2014)	-100 000
Sciencesenter - helårseffekt	54 000
Elev pc'er 8. trinn	50 000
Mortenstua skole - skoleskyss	70 000
Utgifter til skoleskyss	259 000
Fosterhj.plasserte barn - grunnsats	-281 000
Refusjon fra andre kommuner	535 000
Mortenstua skole - grunnbeløp	150 000
Spes. Undervisning	-39 000
Oppholdsbetaling SFO	-440 000
Statens pensjonskasse Forvaltning	14 000
Mijlørarbeider Bergenhus	190 000
Økte hjemler skole - 40%	203 000

Område/kommentarer	Beløp
<i>Barnehage:</i>	
Tilleggsbevilgning 2011 (opphørt fra 2012)	-2 500 000
Likeverdig beh./interne justeringer	-1 043 000
Økt lønn knyttet til 2 årsverk	936 000
<i>Familiesenter:</i>	
Ekstrabev. Barn/unge i 2009	-170 000
Ekstra tiltak Bergenhus/Kirkeng - BUT - til 31.07.12	534 000
Dr.avt. private fysioterap. - økn. 80%	219 000
Krisesenter	272 000
Krisesenter for menn	70 000
Tilskudd 100% rus/psykiatristilling	-545 000
Tilskudd 100% barnevernskonsulent	-455 000
Økt lønn knyttet til 3,44 årsverk (endring i hjemler)	1 699 000
<i>Skautun rehabiliterings- og omsorgssenter:</i>	
Helligdagstillegg	163 000
Nye sykehjemsplasser 01.01.12 (endring i hjemler pluss annen drift)	7 750 000
Helårseffekt av tiltak i budsjett 2011	494 000
<i>Hjembaserte tjenester:</i>	
Helligdagstillegg	123 000
Nye omsorgsboliger - 2,81 årsverk pluss driftsutgifter	1 790 000
Helårseffekt av tiltak i budsjett 2011	692 000
Ressurskrevende brukere	-915 000
<i>Bo- og aktivitetstjenester:</i>	
Helligdagstillegg	155 000
Helårseffekt av tiltak i budsjett 2011	593 000
Ressurskrevende brukere	250 000
<i>Teknikk, miljø og landbruk:</i>	
Oppmålingsinntekter	350 000
Kostnadsfordeling Indre Østfold Kommunerevisjon IKS	300 000
Innsynsløsning kart	25 000
Byggesaksbehandler - 50 prosent stilling	300 000
Byggesaksgebyrer - finansierer økt stilling byggesaksbehandler	-300 000
Ytterskogen barnehage	-249 000
Nye omsorgsboliger (43% renholder pluss annen drift)	260 000
VAR-fond	-9 000
VAR-inntekter	-983 000
<i>Næring og sysselsetting:</i>	
Navet næringshage	-150 000
Rakkestad utvikling	-750 000
<i>Trossamfunn:</i>	
Menighetsrådsvalg	-56 000

Område/kommentarer	Beløp
<i>Finansinntekter- og utgifter:</i>	
Skatteinntekter (inkl. lønns- og prisvekst)	-5 562 000
Rammetilskudd (inkl. lønns- og prisvekst samt nye tiltak)	-15 453 000
Inntektsutjevning (inkl. lønns- og prisvekst)	-3 931 000
Rente- og avdragskompensasjon	186 000
Integreringstilskudd	2 706 000
Renteinntekter	-250 000
Renteutgifter	-940 000
Avdrag	899 000
Avskrivninger	106 000
<i>Felles:</i>	
Momskompensasjon fra investeringer	3 408 000
Lønnsvekst	5 275 000
Netto prisvekst (driftsutgifter minus driftsinntekter)	2 315 000
Pensjonspremie	6 325 000
Premieavvik	-6 924 000
Arbeidsgiveravgift	680 000
Personforsikringer	-891 000
Kommuneskogen (netto resultat)	-523 000
Redusert bruk av disposisjonsfond	7 398 000
Redusert avsetning til disposisjonsfond	-3 445 000
Sum	-969 000

PLANOVERSIKT - gjeldende planer pr. oktober 2011

TITTEL	PLANPERIODE	VEDTAK	ARKIV
Handlings- og økonomiplan (HØP)	2011-2014	KST sak 55/10 9. desember 2010	10/1697
Kommuneplan for Rakkestad kommune	2011-2022	KST sak 27/11 26. mai 2011	11/800
Krise- og beredskapsplan		KST sak 73/09 15. desember 2019	09/2825
Kommunedelplan for idrett og fysisk aktivitet.	2009-2020	KST sak 84/08 18. desember 2008 Prioritert handlingsprogram for anlegg og områder 2011-2014 KST sak 67/10 16. desember 2010 (nytt vedtak desember 2011)	08/2316 10/2433
Kommunedelplan vannmiljø	2007-2017	KST 22. mai 2007	07/1026
Strategiplan for Arbeidskraft	2009-2012	KST sak 13/09 - rullering 2010 KST sak 38/10 28.08.10	08/2178 10/1129
Informasjons- og kommunikasjonsplan		KST sak 62/09 5. november 2009	09/2363
Strategisk IKT-plan for Rakkestad kommune	2011-2014	KST sak 37/10 26. august 2010	10/1435
Psykiatriplan	2007-2010	KST sak 37/07 21. juni 2007	07/1301
Kommunal rusmiddelpolitisk handlingsplan	2008-2011	KST sak 65/08 16. oktober 2008	07/2661
Demensplan	2008-2020	KST sak 61/08 16.10.08	08/1852
Smittevernplan	2007-2012	KST sak 15/07 22. mars 2007	07/439
Boligsosial strategiplan	2010-2016	KST sak 6/10 22. april 2010	10/538
Oppvekstplan	2008-2012	KST sak 36/07 18. september 2008	07/873
Skoleutviklingsplan	2009-2013	KST sak 40/09 - rullering av tiltaksdelen KUO sak 13/10 10.06.2010	09/1025 10/1164
Barnehageplan	2010 - 2013	KST 52/10 4. november 2010	10/1779
Handlingsplan samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole		KUO sak 35/09 10. november 2009	09/2661
Kompetanseplan barnehagene 2007-2011		KST sak 34/07	07/1129

TITTEL	PLANPERIODE	VEDTAK	ARKIV
Rakkestad – et trygt lokalsamfunn (skadeforbyggende program)	2003 - 2014	KST 30. januar 1998 og 9. oktober 2003	
Kommunedelplan for folkehelse	2002-2014	KST 07. februar 2002	
Saneringsplan avløpsnett		KST 01.mai 1998	
Landbruksplan for Rakkestad 2005-2008	2005-2008	KST 16.juni 2005	
Plan for biologisk mangfold	1995 - 2007	KST 2. juni 1996	96/36
Strategiplan for bruk av SMIL-midler og næringsutviklingsfond i skogbruket	2009-2012	KST 26. februar 2009	
Kommunedelplan for trafiksikkerhet	2001-2012	KST 21. juni 2001 (revideres 2011)	

RÅDMANNENS INNSTILLING

A. BUDSJETT 2012 OG ØKONOMIPLAN 2012-2015

Se rådmannens innstilling i saksframlegget.

Nye driftstiltak; se side 52 og 53.

Nye investeringstiltak; se side 54.

Driftskonsekvenser av investeringstiltak, se side 55.

Priser kommunale varer og tjenester vedtas iht. vedlegg 1, 1a og 1b – se side 78 til og med side 95.

B. RAMMEOMRÅDER

Budsjettet for 2012 gis som netto rammebevilgning innenfor følgende rammeområder:

- Fellesutgifter- og inntekter
- Rådmannen inkl. stab og støttetjenester
- NAV
- Skole
- Barnehage
- Kultur
- Familiesenter
- Skautun rehabiliterings- og omsorgssenter
- Hjembaserte tjenester
- Bo- og aktivitetstjenester
- Teknikk, miljø og landbruk
- Næring og sysselsetting
- Trossamfunn
- Finansinntekter- og utgifter

Rammeområdenes tallmessige budsjettforslag framkommer i budsjettskjemaene under obligatoriske oversikter.

C. SKATTØRE

Forskuddstrekk og forskuddsskatt samt formuesskatt for inntektsåret 2012 beregnes i henhold til høyeste skattøre som blir bestemt av Stortinget (11,60 prosent).

D. FULLMAKTER

1. Ordfører og rådmann disponerer budsjettposten for møter og konferanser.
2. Rådmannen gis fullmakt til å foreta budsjettjusteringer innenfor hvert rammeområde.
3. Rådmannen gis fullmakt til å fordele sentralt avsatt pott i forbindelse med samhandlingsreformen.
4. Rådmannen gis fullmakt til å fordele pensjonskostnader mellom rammeområdene.
5. Rådmannen gis fullmakt til å fordele budsjettert lønnsoppgjørspott mellom rammeområdene.
6. Rådmannen gis fullmakt til å budsjettere og fordele avskrivninger mellom rammeområdene (nulleffekt for kommunen som helhet).
7. Rådmannen gis fullmakt til å tilpasse til ny kontoplan i forbindelse med anskaffelse av nytt økonomi, lønns- og personalsystemet. Dette vil gi noen mindre endringer mellom enkelte av rammeområdene.

E. TILSKUDD TIL DE POLITISKE PARTIER

- a) Gruppestøtten fastsettes til kr 957,- (likt kronebeløp per kommunestyregruppe)
- b) Representantstøtten fastsettes til kr 2.034,- per kommunestyrerepresentant.
- c) Gruppestøtten og representantstøtten justeres hvert år i samsvar med deflator i statsbudsjettet.

F. OPPMUNTRINGSPENGER

Oppmuntringspenger for brukere med vedtak om sysselsetting innen rus- og psykiatritjenesten – kr 18 per time.

G. TIMESATSER FOR STØTTEKONTAKTER OG FRITIDSASSISTENTER

Timesats støttekontakter og fritidsassistenter kr 90.15.
I tillegg kommer utgiftsdekning og kjøregodtgjørelse.

H. TILSKUDDSSATSER PRIVATE BARNEHAGER

Iht forskrift om likeverdig behandling ved tildeling av offentlige tilskudd til ikke-kommunale barnehager § 4.4 skal kommunen kunngjøre forslag til tilskuddssatser i forbindelse med at årsbudsjettet legges ut til alminnelig ettersyn.

Satsene er foreløpige og endelige satser skal kunngjøres innen 1. februar 2012. Endring i barnetallet, oppholdstid, kostnader eller inntekter vil føre til endring av tilskuddssatsene.

Tilskuddsats	Drift inkl adm.	Kapital	Drift inkl adm	Kapital
Ordinære barnehager, små barn	Kr 72,35 pr time	Iht. nasjonale satser	Kr 156 276,- per heltidsplass	Iht nasjonale satser
Ordinære barnehager, store barn	Kr 34,20 pr time	Iht. nasjonale satser	Kr 73 873,- Pr heltidsplass	Iht nasjonale satser

I. MOMSKOMPENSASJON FRA INVESTERINGER

Rakkestad kommune overfører 60 prosent av momskompensasjon fra investeringer til investeringsbudsjett.

J. EIENDOMSSKATT

Det innkreves eiendomsskatt for 2012 i henhold til skatteloven for byene av 15. august 1911, og lov om eiendomsskatt av 6. juni 1975.

Med hjemmel i Eiendomsskattelovens § 3 innføres eiendomsskatt i hele kommunen.

Skatteøre i Rakkestad kommune skal være 2,0 promille, jfr. eiendomsskattelovens § 13.

K. LIKVIDITET

Rakkestad kommune har fra 2007 til 2010 redusert disposisjonsfondene med 16,1 mill. kroner – fra 33,1 til 17,0 mill. kroner. I 2011 antas det en ytterligere reduksjon i disposisjonsfond på 6,4 mill. kroner. Fondet vil bli bygget opp noe i perioden 2012 til 2014 grunnet innføring av eiendomsskatt, men fra og med 2015 og utover vil helårseffekt av satsingene i økonomiplanperioden bli gjeldende og den likviditetsmessige utfordringen bli større. Rakkestad kommune har på nåværende tidspunkt likviditet til å takle dagens tjenesteproduksjon, men aktivitetsøkning iht. foreslåtte tiltak krever innføring av eiendomsskatt. Premieavviket er i 2012 høyt, noe som medfører høye pensjonspremier og store utbetalinger i 2012. Den likviditetsmessige situasjonen til Rakkestad kommune er de neste årene meget usikker grunnet utfordringene kommunen står ovenfor.

L. LÅN

Rakkestad kommune tar opp lån på kr 49.229.000,- til investeringer pluss kr 10.000.000,- til startlån i 2012.

Rakkestad kommunes lån avdras iht. kommunelovens § 50.7 a;
Kommunens samlede lånegjeld skal avdras med like årlige avdrag. Gjenstående løpetid for kommunens samlede gjeldsbyrde kan ikke overstige den veide levetiden for kommunens anleggsmidler ved siste årsskifte.

Samlet lånegjeld avdras over 32,6 år.

Rådmannen gis fullmakt til å godkjenne det enkelte låneopptak med lånevilkår innenfor de rammer som kommunestyret har fastsatt i budsjettet.

VEDLEGG 1: Priser for kommunale varer og tjenester

Det fastsettes følgende priser som gjelder fra 1. januar 2012.

1. Betalingssetninger for opphold i kommunale barnehager og skolefritidsordning*a) Barnehage*

Plass	Opphold per mnd.		Matpenger per mnd.	
Heldagsplass - 100%	Kr	2 330	Kr	300
Deltidsplass - 80%	"	2 120	"	250
Deltidsplass - 60%	"	1 600	"	200
Deltidsplass - 50%	"	1 390	"	175
Deltidsplass - 40%	"	1 120	"	150
Enkelt dager - per dag	"	165		

Søskenmoderasjon:

Iht. forskrift om foreldrebetaling i barnehager § 3, gis foreldre/foresatte minimum 30 % søskenmoderasjon i foreldrebetalingen for 2. barn og minimum 50 % for 3. eller flere barn. Moderasjonen skal omfatte søsken som bor fast sammen. Reduksjon skal tilbys også i de tilfeller søsknene går i forskjellige barnehager innen samme kommune.

b) Skolefritidsordning (SFO)

Plass	Opphold per mnd.		Matpenger per mnd.	
Heldagsplass - 100%	Kr	2 065	Kr	190
Deltidsplass - 80%	"	1 860	"	157
Deltidsplass - 60%	"	1 425	"	117
Deltidsplass - 40%	"	990	"	77
Ekstra dager ¹⁾	"	145		

Note 1:

Ekstra dager: En dag før og etter skolen. Gjelder kun for de som allerede har plass i SFO.

Søskenmoderasjon:

Iht. Rakkestad kommunes vedtekter for skolefritidsordning § 9, er det full pris for 1 barn. Fra 2. barn gis det 30 % reduksjon. Fra og med 3. barn gis det 50 % reduksjon. Reduksjonen regnes av den minste plassen. Hvis søsken har lik type plass, reduseres betalingen for den eldste.

2. Billettpriser på badet

a) Barnebilletter	Kr 25
b) Voksenbilletter	Kr 50
c) Honørbilletter	Kr 25
d) Skoleelev tom. videregående skole	Kr 25
e) Klippekort I (inntil 12 klipp)	Kr 250
f) Klippekort II (inntil 24 klipp)	Kr 500

3. Elevkontingent ved kulturskolen

Helårskontingent:	Kr 2.080
-------------------	----------

Søskenmoderasjon:

Familier med 2 elever ved musikkskolen får 10 % reduksjon i foreldrebetalingen for elev 2, 20 % reduksjon for elev 3 osv.

4. Kino

a) Barnebilletter	Kr 60-100
b) Honørbilletter	Kr 60-100
c) Voksenbilletter	Kr 80-120
d) Hefter barnebilletter og honør (5 billetter)	Kr 280
e) Hefter voksenbilletter (5 billetter)	Kr 360

Hefter kan ikke benyttes ved premierer.

5. Andre priser

Båttutleie Frøne – per dag	Kr 100,-
Båttutleie Frøne – per weekend	Kr 200,-
Jaktkort kommunale skoger – per dag	Kr 175,-
Fiskekart	Kr 20,-
Turkart Østfold (hele settet)	Kr 100,-
Turkart Østfold (per del)	Kr 25,-
Leie kunstgressbanen – per time inkl. garderobe	Kr 750,-

Alle priser er inkl. mva.

6. Husleie kommunale boliger

Husleie justeres med utviklingen i Statistisk Sentralbyrås konsumprisindeks fra oktober 2010 – oktober 2011.

7. Leie kommunale utleielokaler

Utleiepriser	Pris
<i>Kinosal m/scene og garderobe</i>	
Lag og foreninger i Rakkestad	10% av billettinntekter, min. kr 2 000,-
Profesjonelle grupper	10% av billettinntekter, min. kr 3 000,-
Næringsliv, annen offentlig virksomhet	10% av billettinntekter, min. kr 4 000,-
Garderobe bank kinosal	kr 600,-
<i>Festsal</i>	
Lag og foreninger i Rakkestad	10% av billettinntekter, min. kr 2 000,-
Profesjonelle grupper	10% av billettinntekter, min. kr 3 000,-
Næringsliv, annen offentlig virksomhet	10% av billettinntekter, min. kr 4 000,-
<i>Festsal - arrangement med eget ordensvern</i>	
Lag og foreninger i Rakkestad	Kr 4 000,-
Profesjonelle grupper	Kr 5 000,-
Næringsliv, annen offentlig virksomhet	Kr 6 000,-
Spisesal kulturhuset	Kr 1 000,-
Kommunestyresal	Kr 1 000,-
Formannskapssal	Kr 500,-
Grupperom 1 og 2 kulturhuset	Kr 200,-
Auditoriet Os skole	Kr 400,-
Bergenus skole - midtrommet	Kr 400,-
Bergenus skole – midtrom og auditoriet	Kr 600,-

I tillegg til utleiepris kommer kostnad for tilsyn på kr 300,- per time.
 Dette gjelder både arrangement og øvelser.

For arrangementer som krever eget ordensvern tilkommer kommunale ordensvern i prisen.
 Det er ved slike arrangementer ikke tillegg for tilsyn.

Andre utleielokaler:

Aktivitetshuset	Kr 600,-
Gymsaler/klasserom skoler – enkelt ukedag	kr. 400,-
Gymsaler/klasserom skoler – helger	kr. 500,-

8. Egenbetaling for hjembaserte tjenester

Betaling for praktisk bistand – daglige gjøremål er i forhold til husstandens samlede inntekt (alminnelig inntekt inklusiv aksjeutbytte før særfradrag). Det er den siste offentlige ligningen som blir lagt til grunn ved beregningen. Har det skjedd endringer i økonomien kan dette legges til grunn ved henvendelse til Rakkestad kommune.

Tak på egenbetaling

1 G = kr 79.216,-

Antall G	Alm. inntekt før særfradrag	Tak på egenbet. per år	Betaling per mnd.
Inntil 1 G	Kr 0 - Kr 79.216	0	0
1 G - 2 G	Kr 79.216 - Kr 158.431	2 040	170
2 G - 3 G	Kr 158.432 - Kr 237.647	11 040	920
3 G - 4 G	Kr 237.648 - Kr 316.863	18 600	1 550
4 G - 5 G	Kr 316.864 - Kr 396.079	25 800	2 150
5 G og over	Kr 396.080 og mer	33 000	2 750

G reguleres 1. mai hvert år.

Betalingsalternativer: Taket delt på 12 måneder eller kr 315,- per time.

De som har under 2 G i inntekt skal ikke betale mer enn kr 170,- per mnd. i hjemmehjelp og trygghetsalarm til sammen.

Priser matombringning til hjemmeboende og ved helse/velferdssentrene:

Abonnement full porsjon	Kr 2.890,- per mnd.
Abonnement middag m/dessert	Kr 1.850,- per mnd.
Middag med dessert (stykkpris) – normal porsjon	Kr 68,-
Middag med dessert (stykkpris) – stor porsjon	Kr 84,-
Middag med dessert (stykkpris) – liten porsjon	Kr 50,-
Grøt - stykkpris	Kr 40,-
Frokost – stykkpris	Kr 33,-
Kveldsmat – stykkpris	Kr 33,-
Snitter – stykkpris	Kr 8,-
Kaffe – liten (1/2 liter)	Kr 12,-
Kaffe – medium	Kr 30,-
Kaffe – stor	Kr 50,-

9. Vederlag for opphold på Skautun sykehjem

Dagopphold	Kr 70,- per døgn
Tidsbegrenset opphold i institusjon	Kr 133,- per døgn
Avlastningsplass for pårørende	Gratis
Avlastningsplass i turnus for pårørende	Gratis

Langtidsopphold og tidsbegrenset opphold i institusjon over 60 døgn:

Betaling etter inntekt, jfr. forskrift om egenbetaling i institusjon.

10. Egenbetaling andre tjenester

Montering av trygghetsalarm (engangsbeløp):	Kr 320,-
Kommunal trygghetsalarm:	Kr 260,- per mnd.
Privat trygghetsalarm:	Kr 125,- per mnd.
Vask av tøy	Kr 30,- per kg

11. Kommunale avgifter

a) Gebyr for vann og avløp

Engangsgebyr for tilknytning – jfr. lokal forskrift § 5:

Engangsgebyr (tilkoblingsgebyr) betales ved tilknytning til offentlig vann- og/eller avløpsledningsnett.

Tilkoblingsgebyr vann: kr. 3.000,-
Tilkoblingsgebyr avløp: kr. 5.000,-

Alle priser eks. mva.

Årsgebyr vann og avløp – jfr. lokal forskrift § 6:

Årsgebyret består av to deler, abonnementsgebyr (fast gebyr) og forbruksgebyr (fra vannmåler).

Abonnementsgebyr:

Abonnementsgebyret differensieres etter 5 brukerkategorier:

- Abonnementsgebyr for bolig med inntil 2 boenheter. Betaler en fast del.
- Abonnementsgebyr for fritidsbolig. Betaler en halv fast del.
- Abonnementsgebyr for bolig med mer enn 2 boenheter. Se tabell gjengitt nedenfor.
- Abonnementsgebyr for kombinasjonsbygg bolig/næring. Se tabell gjengitt nedenfor.
- Abonnementsgebyr for næringsbygg. Se tabell gjengitt nedenfor.

Bolig med mer enn 2 boenheter, kombinasjonsbygg og næringsbygg betaler abonnementsgebyr basert på forbruk etter følgende tabell:

Kategori	Årsforbruk	Antall faste deler
Kategori 1:	0 – 300 m ³	1
Kategori 2:	300 – 800 m ³	2
Kategori 3:	800 – 2500 m ³	3
Kategori 4:	2500 – 5000 m ³	6
Kategori 5:	5000 – 10000 m ³	10
Kategori 6:	10000 – 50000 m ³	15
Kategori 7:	> 50000 m ³	25

Abonnementsgebyr vann (en fast del): kr. 300,-
Abonnementsgebyr avløp (en fast del): kr. 500,-

Alle priser eks. mva.

Forbruksgebyr:

Forbruksgebyret baseres på faktisk vannforbruk (vannmåler) og pris pr. kubikkmeter. Avløpsmengde regnes lik vannmengde.

Forbruksgebyr vann: kr. 12,67 pr. kubikkmeter
 Forbruksgebyr avløp: kr. 17,36 pr. kubikkmeter

Alle priser eks. mva.

Stipulert forbruk:

Forbruksgebyr basert på stipulert forbruk er i utgangspunktet ikke aktuelt da vannmåler er påbudt i Rakkestad kommune. Der korrekt forbruk fra vannmåler ikke forefinnes, for eksempel ved defekt måler, stipuleres forbruket. Normalt benyttes gjennomsnittsforkbruk fra tidligere år, men for boligabonnenter kan også tabell gjengitt nedenfor benyttes. Kommunen avgjør i hvert enkelt tilfelle, hvilken stipuleringsmetode som skal benyttes.

Bruksareal:	Stipulert vannforbruk
0 - 72 m ² :	vannforbruk 120 m ³
73 - 180 m ² :	vannforbruk 170 m ³
181 - 240 m ² :	vannforbruk 195 m ³
241 - 300 m ² :	vannforbruk 225 m ³
301 - 360 m ² :	vannforbruk 255 m ³
361 m ² og mer:	vannforbruk 310 m ³

Andre gebyrer:

Gebyr for midlertidig tilknytning – jfr. lokal forskrift § 9: kr. 1.000,-

Gebyr for manglende vannmåleravlesning – jfr. lokal forskrift § 4: kr. 1.000,-

Gebyr for kalibrering av vannmåler – jfr. lokal forskrift § 7: kr. 1.000,-

Alle priser eks. mva.

b) *Gebyr for slamtømming*

Slamtanker Kr 1.414,- (0 - 4 m³)
 Innelukkede tanker Kr 1.414,- (0 - 4 m³)
 Slamtanker Kr 336,- (per m³ over 4 m³)
 Innelukkede tanker Kr 336,- (per m³ over 4 m³)
 Minirensanlegg Kr 1.895,-

Ovennevnte priser er ekskl. mva. Det kan innkreves et gebyr på kr 550,- ekskl. mva per fremmøte når slam-/septiktanken av praktiske grunner ikke kan tømmes.

c) Renovasjonsavgift (alle priser er uten mva.)

Ordinær renovasjonsavgift settes til **kr 2.071,-** ekskl. mva per stativ.

Abonnement med hjemmekomposteringsavtale **kr 1.657,-** ekskl. mva per stativ.

Abonnement med samarbeidsavtale **kr 1.657,-** ekskl. mva per stativ.

Abonnement med hjemmekompostering og samarbeidsavtale **kr 1.243,-** ekskl. mva per stativ.

Nytt renovasjonsstativ	Kr 1.280
Kompostbeholder – kompostbjørn	Kr 1.360
Kompostbeholder – biolan	Kr 2.052
Bøttesett (for oppbevaring av bark og matavfall)	Kr 156
Ekstra avfallssekker – selges v/Rakkestad servicekontor	Kr 24

d) Priser Kopla renovasjonsplass (alle priser er uten mva.)

Avfallsfraksjon	Pris per tonn
Grovavfall/næringsavfall til deponi	Kr 1.680
Sortert avfall	Kr 1.236
Papp fra næringsdrivende	Kr 348
Papir fra næringsdrivende	Kr 348
Gipsavfall, privathusholdning	Kr 640
Gipsavfall, næringsdrivende	Kr 1.236
Trevirke	Kr 848
Jern/metall	Kr 232
Impregnert trevirke	Kr 2.000
Tippmasser som kan benyttes	Kr 20
Tippmasser som ikke kan benyttes	Kr 200
Minstepris over vekt	Kr 48

Levering av avfall fra næring:

Sortert avfall og avfall til deponi, iht. prisliste	Betales iht. vekt
Avfallssekker m/kommunens logo	Kr 0,00
Hageavfall (per m ³)	Kr 24,00
Farlig avfall, deklarerer på bedrift og faktura blir sendt direkte	

Større mengder farlig avfall og EE-avfall, samt kuldemøbler fra næringsliv (kjøledisker) - som Kopla renovasjonsplass ikke har plikt til å ta imot* - henvises til regionale mottaksanlegg.

(* inntil 400 kg pr avfallsbesitter pr år.)

Levering av avfall fra husholdninger:

Personbil, sortert avfall (avfall til gjenvinning)	Kr 0,00
Personbil, avfall deponi (per stk)	Kr 56,00
Stasjonsvogn, varebil, kombibil, bil m/henger	Betales iht. vekt
Avfallssekker m/kommunens logo	Kr 0,00
EE-avfall, kuldemøbler, farlig avfall*, hageavfall, jern og metall	Kr 0,00

(* gjelder også pcb vinduer og impregnert trevirke inntil 400 kg pr avfallsbesitter pr år.)

e) Feieravgift (alle priser uten mva)

For 1, 1 ½ og 2 etasjes bygg, per pipe	Kr 324,-
For 3 etasjes bygg, per pipe	Kr 387,-
For bygg høyere enn 3 etasjer, per pipe	Kr 496,-

12. Inndekningsgrad på kommunale avgifter

Kommunen følger prinsippet med 100 prosent inndekning av kommunale avgifter (vann, avløp, slam, renovasjon og feiing).

13. Betalingsregulativ for byggesaker

Gebyrene skal fastsettes slik at kommunen oppnår selvkost – se vedlegg 1a.

Gebysatsene skal bygge på et grunnbeløp som settes til kr 600,-.

14. Betalingsregulativ for oppmåling

Gebyrene skal fastsettes slik at kommunen oppnår selvkost – se vedlegg 1b.

Gebysatsene skal bygge på et grunnbeløp som settes til kr 600,-.

Vedlegg 1a: Betalingsregulativ for plansaker, utslippsaker og byggesaker m.m i Rakkestad kommune, Østfold

Kapittel 1 - Generelle bestemmelser

§ 1-1. Hjemmel

Med hjemmel i Plan- og bygningsloven (PBL) § 33-1 fastsettes dette gebyrregulativ av Rakkestad kommunestyret 17.06.2010. Gebyrer for tjenester som ikke er lovpålagte er fastsatt etter selvkostprinsippet.

§ 1-2. Gyldighet

Dette regulativ erstatter forskrift 27. januar 1995 nr. 1212 om gebyrregulativ etter delingsloven, Rakkestad kommune, Østfold. Gebyr beregnes etter de satser som gjelder på det tidspunkt fullstendig tilleggssøknad, melding, planforslag og/eller bestilling foreligger.

Revidert gebyrregulativ for byggesak trer i kraft fra 01.07.2010 og erstatter gebyrregulativ vedtatt i kommunestyret 07.12.2006.

§ 1-3. Grunnbeløp (G)

Grunnbeløp (G) for utregning av gebyr fastsettes av kommunestyret. Eventuelle kostnader til andre myndigheters behandling, så som arkeologiske registreringer kommer i tillegg til disse gebyrene. Det samme gjelder kostnader med undersøkelser av grunnforhold, rasfare mv. og miljøforhold.

§ 1-4. Betalingsbestemmelser

Den som får utført tjenester etter dette regulativ skal betale gebyr. Regning for gebyr blir sendt ut like etter at fullstendig søknad, tilleggssøknad, planforslag og/eller bestilling foreligger. Ved for sen betaling tilkommer purregebyr. Etter nytt forfall sendes kravet til innfordring. I hovedsak skal gebyr være betalt før vedtak fattes. Det kan også kreves at gebyr skal være betalt før arbeidet med saken settes i gang.

For byggesak sendes gebyr når vedtak er fattet. Hvert enkelt forvaltningsvedtak belastes med dertil egnet gebyr.

§ 1-5. Søknader som avslås eller hvor tiltaket/planen ikke blir gjennomført

Gebyret blir det samme uavhengig av om vedtaket innebærer tillatelse, avslag eller om tiltaket ikke blir gjennomført.

§ 1-6. Redusert gebyr

Når særlige grunner foreligger, kan kommunestyret etter søknad redusere gebyret. Med betegnelsen særlige grunner menes det her bl.a. tilfeller der gebyret er åpenbart urimelig i forhold til de prinsipper som er lagt til grunn og i forhold til det arbeidet og de kostnadene som kommunen har hatt.

§ 1-7. Ulovlig igangsetting

Settes et tiltak i gang før de nødvendige tillatelser foreligger, eller uten at den lovlige prosedyren er fulgt, ilegges den ansvarlige et tilleggsgebyr på 50 % av tilsvarende det ordinære gebyret for den type saker.

Ny Pbl hjemler overtredelsesgebyr i § 32-8 a-l.

§ 1-8. Klageadgang

Enkeltvedtak om fastsetting av gebyr etter dette regulativ kan påklages etter reglene i forvaltningsloven. Kommunens klageorgan i den enkelte sak er klageinstans.

Kapittel 2 - Plansaker

§ 2-1. Søknad om dispensasjon fra arealplan (bebyggelsesplan, reguleringsplan, kommuneplanens arealdel):

1. Søknad som kan behandles administrativt etter delegering - Gebyr = 4 x G.
2. Søknad som må behandles av formannskapet - Gebyr = 10 x G.
3. Ved behandling av dispensasjonssøknader i henhold til kommuneplan, kommunedelplan, regulerings- eller bebyggelsesplaner betales ordinært gebyr. Søknad om tiltak etter plbl § 20 som først må behandles som dispensasjonssak medfører også ordinært gebyr som dispensasjonssak etter dette regulativ.

§ 2-2. Søknad om mindre vesentlig endring i bebyggelsesplan eller reguleringsplan:

1. Søknad som må behandles av formannskapet - Gebyr = 10 x G.

§ 2-3. Forslag til bebyggelsesplan, reguleringsplan eller vesentlig endring av gjeldende bebyggelses- eller reguleringsplan

1. Vedtak om oppstart av planarbeid:

Når det kommer inn private reguleringsforslag jf. PBL § 12 som ikke er i samsvar med kommuneplan, skal Det faste utvalget for plansaker eller kommunestyret avgjøre om forslaget skal tas opp til videre behandling. For denne behandlinga skal det betales følgende gebyr:

10 x G

Annonse- og andre kostnader med bekjentgjøring av planarbeidet bekostes av forslagsstiller.

2. Videre behandling fra og med 1. gangs behandling i formannskapet (offentlig ettersyn) til og med egengodkjenning i kommunestyret, inkl. annonsekostnader:
  - a) For planer med størrelse 3 dekar eller mindre: 30 x G
  - b) For planer med størrelse 3 - 10 dekar: 50 x G
  - c) For planer med størrelse over 10 dekar: 65 x G

§ 2-4. Konsekvensutredninger (pbl kap. VII-a)

For behandling av konsekvensutredninger der kommunen er ansvarlig myndighet, blir gebyrsats fastsatt etter nærmere vurdering/avtale. Gebyret skal fastsettes etter selvkostprinsippet. Det skal føres timeliste for arbeidet.

§ 2-5. Annet arbeid:

1. Alt planteknisk arbeid, rettelser, justeringer, omarbeidelser m.m., som må utføres på plankartet før planen godkjennes lagt ut til 1. gangs offentlig ettersyn, skal dekkes av den som fremmer planen. Hvis kommunen skal utføre disse arbeidene betales et gebyr på 2 x G pr. time.

Kapittel 3 - Utslippsak

§ 3-1. Søknad om utslippstillatelse for inntil 15 PE: Gebyr = 6 x G.

§ 3-2. Søknad om utslippstillatelse som overstiger 15 PE: Gebyr = 12 x G.

§ 3-3. Kornfordelingsanalyse av jordprøve (pr. prøve): Gebyr = 10 x G.

Kapittel 4 - Byggesak

§ 4-1. Søknad om tillatelse til tiltak etter pbl 20-2

1. søknad om driftsbygninger i landbruket etter PBL § 20-2 a
0-500 kvm = 7G
501-800 kvm = 8G
800-1000 kvm (enkle landbruksbygg) = 10G
2. Pbl § 20-2c - søknad om midlertidige eller transportable bygninger - Gebyr = 7 x G.
3. Pbl § 20-2 a – søknad om mindre byggearbeid på bolig- og fritidseiendom - Gebyr = 7 x G.

§ 4-2. Søknad om tillatelse til tiltak etter Pbl 20-1

Hvor ikke annet fremgår er bruksareal (BRA) iht. NS 3940 beregningsgrunnlag for utregning av gebyr. Utstedelse av midlertidig brukstillatelse/ferdigattest vedtatt etter ny Pbl inngår i de forskjellige gebyrer.

1. PBL § 20-1a - søknad om tillatelse til tiltak til nybygg, tilbygg og påbygg for boliger, fritidsboliger og næringsbygg mv.:
  - a) Inntil 70 m² BRA - Gebyr = 7 x G.
  - b) 71 m² - 300 m² BRA - Gebyr = 12 x G.
  - c) 301 m² - 800 m² BRA - Gebyr = 17 x G. Gebyr for areal >800 m² er 17 x G.
Hver påbegynte 100 m² BRA over 800 kvm belastes med 1G

2. PBL § 20-1a - varige konstruksjoner og anlegg
  - a) Tiltaksklasse 1 - Gebyr = 7 x G.
  - b) Tiltaksklasse 2 - Gebyr = 12 x G.
  - c) Tiltaksklasse 3 - Gebyr = 17 x G.
3. PBL § 20-1b- vesentlig fasadeendring, Gebyr = 7 x G.
4. PBL § 20-1d - vesentlig endring eller reparasjon på tiltak.
Tiltaksklasse 1 – 7 x G
Tiltaksklasse 2 – 12 x G
Tiltaksklasse 3 – 17 x G
5. PBL § 20-1c- bruksendring eller vesentlig utvidelse/endring av tidligere drift på tiltak som nevnt under PBL § 20-1a
Tiltaksklasse 1 – 7 x G
Tiltaksklasse 2 – 12 x G
Tiltaksklasse 3 – 17 x G
6. PBL § 20-1e - riving av tiltak som nevnt under PBL § 20-1 a
Tiltaksklasse 1 – 7 x G
Tiltaksklasse 2 – 12 x G
Tiltaksklasse 3 – 17 x G
7. PBL § 20-1 f - Oppføring, endring eller reparasjon av bygningstekniske installasjoner
Tiltaksklasse 1 – 7 x G
Tiltaksklasse 2 – 12 x G
Tiltaksklasse 3 – 17 x G
8. PBL § 20-1 g- oppdeling eller sammenføring av bruksenheter i boliger - Gebyr = 7 x G.
9. PBL § 20-1 h- oppføring av innhegning mot veg, skilt eller reklameinnretninger o.l. - Gebyr = 7 x G.
10. PBL § 20-1 m - deling av eiendom eller bortfeste av enhet i mer enn 10 år.
  - a) Når grense er fastsatt i vedtatt arealplan - Gebyr = 4 x G.
  - b) Når grense ikke er fastsatt i vedtatt arealplan - Gebyr = 7 x G.
  - c) Ev. gebyr for behandling av dispensasjon/endring av plan kommer i tillegg.
11. PBL § 20-1 k- vesentlig terrenginngrep
  - a) Tiltaksklasse 1 - Gebyr = 7 x G.
  - b) Tiltaksklasse 2 - Gebyr = 12 x G.
  - c) Tiltaksklasse 3 - Gebyr = 17 x G.
12. PBL § 20-1 l anlegg av veg eller parkeringsplass
  - a) Tiltaksklasse 1 - Gebyr = 7 x G.
  - b) Tiltaksklasse 2 - Gebyr = 12 x G.
  - c) Tiltaksklasse 3 - Gebyr = 17 x G.
13. PBL § 21-1- forhåndskonferanse - Gebyr 0 x G.
14. PBL § 21-2 - søknad om rammetillatelse (trinnvis behandling) - Gebyr som for pkt. 1 - 12.
15. PBL § 21-2 - søknad om igangsettingstillatelse (trinnvis behandling) For hver igangsettingstillatelse betales ett gebyr. Gebyr = 6 x G.
16. Utstedelse av midlertidig brukstillatelse/ferdigattest der tiltaket allerede er tatt i bruk – Gebyr = 6 G

§ 4-3. Godkjenning av foretak for ansvarsrett

1. PBL § 22-3 - søknad om lokal godkjenning av foretak for ansvarsrett
  - a) Første gangs godkjenning:
    - Tiltaksklasse 1 – 5 x G
    - Tiltaksklasse 2 – 7 x G
    - Tiltaksklasse 3 – 10 x G
  - b) Senere godkjenninger:
    - Tiltaksklasse 1 – 3 x G
    - Tiltaksklasse 2 – 5 x G
    - Tiltaksklasse 3 – 7 x G
2. PBL § 22-1 - søknad om godkjenning av ansvarsrett for foretak med sentral godkjenning:
  - Tiltaksklasse 1 – 0 x G
  - Tiltaksklasse 2 – 3 x G
  - Tiltaksklasse 3 – 5 x G
3. PBL SAK § 6-8 - søknad om personlig godkjenning for oppføring av bolig/fritidsbolig til eget bruk. Gebyr = 1 x G

§ 4-4. Endringer i forhold til gitte tillatelse eller registrert søknad

1. Søknad om endring i forhold til gitte tillatelse - Gebyr = 3 x G. per vedtak
2. Behandling/godkjenning av reviderte tegninger
  - Tiltaksklasse 1 – 3 x G
  - Tiltaksklasse 2 – 5 x G
  - Tiltaksklasse 3 – 8 x G

§ 4-5. Dispensasjoner fra bestemmelser i lov og forskrift (pbl § 7)

1. PBL § 7 - dispensasjonssøknad som kan behandles administrativ etter delegering Gebyr = 7 x G.
2. PBL § 7 - dispensasjonssøknad som må behandles av det faste utvalg for plansaker Gebyr = 12 x G.

§ 4-6. Utstikking og kontrollmåling av plassering av tiltak

Dersom ansvarshavende i byggesak leier kommunen til å utføre plassering/innmåling/kontroll av tiltak. Utsetting av bygg består av minimum 1 hjørne og retningspel + ev. høydeutsett.

1. Første tiltak på eiendommen Gebyr = 7 x G.
2. Tillegg pr. tiltak når det utstikkes/innmåles flere tiltak samtidig på samme eiendom Gebyr = 2 x G.
3. Fra og med 2. gangs utstikking av samme tiltak - pr. tiltak Gebyr = 7 x G.

Dersom kommunens bygningsmyndighet har satt vilkår om at et tiltak skal utstikkes/plasseres/kontrolleres av kommunene selv, skal det ikke innkreves gebyr.

Vedlegg 1b: Betalingsregulativ etter Matrikkelloven - 2010

Delingsloven ble opphevet 01.01.2010. Lov 2005-06-17 nr. 101, lov om eiendomsregistrering (matrikkellova) trådte i kraft fra 01.01.2010.

Dette betalingsregulativet erstatter kapittel 6 – delingsloven i betalingsregulativ for byggesaker, plansaker, delingssaker, kartforretning, oppmåling m.m. i Rakkestad kommune.

Betalingsregulativet er fastsatt i medhold av Matrikkellovens § 32 og forskrift av 26. juni 2009 nr. 864 til Matrikkelloven § 16.

Grunnbeløpet (G) i dette betalingsregulativet er det samme som grunnbeløpet i betalingsregulativet for byggesaker, plansaker, delingssaker, kartforretning, oppmåling m.m. i Rakkestad kommune.

Gebyrer for arbeider etter Matrikkelloven (lovens § 32, forskriftene § 16) fastsettes som følger:

A. Oppretting av ny matrikkelenhet.

A.1. Oppretting av ny grunneiendom og ny festegrunn som skal forbli selvstendig enhet:

Areal 0 – 2000 m ²	Gebyr = 18 x G
Areal over 2000 m ²	Gebyr = 18 x G + 1G pr. påbegynt 1000 m ²

A.2 Oppretting av ny grunneiendom og ny festegrunn som i henhold til vedtak skal bli tilleggsareal til eksisterende matrikkelenhet og tilleggsarealer som blir behandlet i henhold til reglene om arealoverføring:

Areal 0 – 250 m ²	Gebyr = 8 x G
Areal 251 – 500 m ²	Gebyr = 10 x G
Areal 501 – 1000 m ²	Gebyr = 12 x G
Areal 1001 – 2000 m ²	Gebyr = 14 x G
Areal over 2000 m ²	Gebyr = 14 x G + 1G pr. påbegynt 1000 m ²

A.3. Oppretting av ny grunneiendom og ny festegrunn over større sammenhengende arealer til landbruks-, idretts- eller friluftsmål samt andre allmenntilretteleggende formål:

Uavhengig av areal betales det et grunnbeløp på 10 x G. Dersom det benyttes mer enn 4 timer på utarbeidet skal det betales 1G pr. påbegynt time i tillegg.

A.4 Oppretting av uteareal på eierseksjon:

Gebyret skal beregnes for hver eierseksjon.

Areal 0 – 50 m²   Gebyr = 4 x G

Areal 51 – 250 m²   Gebyr = 6 x G

Areal 251 – 1000 m²   Gebyr = 8 x G

Areal 1001 – 2000 m²   Gebyr = 10 x G

Areal over 2000 m²   Gebyr = 10 x G + 1G pr. påbegynt 1000 m²

A.5 Oppretting av ny anleggseiendom:

Volum 0 – 2000 m³   Gebyr = 16 x G

Volum over 2000 m³   Gebyr = 16 x G + 1G pr. påbegynt 1000 m³

A.6 Oppretting av ny anleggseiendom som skal være tilleggsvolum til eksisterende anleggseiendom eller at volum skal overføres ved hjelp av arealoverføring:

Volum 0 – 250 m³   Gebyr = 10 x G

Volum 251 – 500 m³   Gebyr = 12 x G

Volum over 501 m³   Gebyr = 12 x G + 1G pr. 500 m³ i økning

A.7. Registrering av jordsameie:

Gebyr for registrering av eksisterende jordsameie betales etter medgått tid.

Minstesats 2 x G + 1G pr. time

B. Oppmåling av eksisterende eiendom.

B.1. Oppmåling av eksisterende eiendom der eiendomsgrensene ikke er oppmålt tidligere ved hjelp av koordinater:

B.1.1 Oppmåling av hele eiendommen:

Areal 0 – 2000 m²   Gebyr = 21 x G

Areal over 2000 m²   Gebyr = 21 x G + 1G pr. påbegynt 1000 m²

B.1.2 Oppmåling av hele eiendommer som benyttes til landbruks-, idretts-, eller friluftsførmål samt andre allmennyttige formål:

Uavhengig av areal betales det et grunnbeløp på 6 x G. Dersom det benyttes mer enn 4 timer på utarbeidet skal det betales 1G pr. påbegynt time i tillegg.

B.1.3 Oppmåling av del av eiendommen:

Inntil 2 grensepunkter   Gebyr = 6 x G

Deretter for hvert punkt   Gebyr = 1G

Dersom alle grensepunktene til eiendommen blir oppmålt, skal gebyret fastsettes etter pkt. B.1.1.

B.2. Utsetting av grensemerker som tidligere er oppmålt ved hjelp av koordinater:

Inntil 2 grensemerker   Gebyr = 3 x G
Deretter for hvert punkt   Gebyr = 1G

C. Grensejustering.

C.1. Grensejustering mellom grunneiendommer, festegrunn og jordsameie:

Areal 0 – 150 m²   Gebyr = 5 x G
Areal 151 – 500 m²   Gebyr = 7 x G
Utover 500 m² er grensejustering ikke tillatt.
Gebyret gjelder for hvert areal som blir grensejustert fra en matrikkelenhet og til en annen matrikkelenhet.

C.2. Grensejustering mot anleggseiendom:

Volum 0 – 250 m³   Gebyr = 6 x G
Volum 251 – 1000 m³   Gebyr = 8 x G
Utover 1000 m³ er grensejustering ikke tillatt.
Gebyret gjelder for hvert areal som blir grensejustert fra en matrikkelenhet og til en annen matrikkelenhet.

D. Andre bestemmelser.

D.1. Gebyr for matrikkelføring av privat grenseavtale:

For inntil 2 punkter eller 100 m grenselengde   Gebyr = 2 x G
For hvert nytt punkt eller påbegynt 100 m grenselengde   Gebyr = ½ x G
Billigste alternativ for rekvirent velges.

D.2. Opprettelse av ny matrikkelenhet uten fullført oppmålingsforretning:

Ved søknad kan rekvirenten kreve at ny matrikkelenhet blir matrikkelført uten at oppmålingsforretning er gjennomført.

Gebyr = 2 x G

D.3. Innløsning av festetomt.

D.3.1 Når festetomten har eksisterende målebrev med koordinatbestemte grensepunkter:

Gebyr = 4 x G

D.3.2 Når festetomten har eksisterende målebrev utstedt i perioden 01.01.1968 - 01.01.1980:

Gebyr = 4 x G

D.3.3 Når festetomten har eksisterende målebrev utstedt før 01.01.1968 eller ikke har målebrev, betales gebyr etter pkt. B.1.1.

D.4. Utstedelse av matrikkelbrev.

Matrikkelbrev inntil 10 sider   kr. 175,-
Matrikkelbrev over 10 sider   kr. 350,-
Gebyret er fastsatt av Statens Kartverk og vil bli regulert etter bestemmelse fra dem.

E. Betalingsbestemmelser, urimelig gebyr, tinglysningsgebyr m.m.

E.1. Betalingsbestemmelser.

Gebyr etter denne gebyrforskriften her skal betales i henhold til faktura utstedt av kommunen. Fakturaen skal være betalt før saken blir matrikkelført og eventuelt sendt til tinglysning. I perioden fra fakturaen blir sendt ut og til den blir betalt, løper ikke tidsfristen i henhold til forskriftene § 18, andre avsnitt.

E.2. Fakturamottager.

Faktura utstedt etter reglene i denne gebyrforskriften skal betales av rekvirenten av forretningen. Gebyret kan rettes til andre dersom det finnes en skriftlig avtale om dette.

E.3. Betaling av tinglysningsgebyr og eventuelt dokumentavgift.

I saker som skal tinglyses skal tinglysningsgebyret og dersom det er aktuelt også dokumentavgiften være betalt før saken blir sendt til tinglysning. Disse gebyrene vil framkomme som egne poster på fakturaen som nevnt under pkt. E.1.

E.4. Urimelig gebyr.

Dersom gebyret åpenbart er urimelig i forhold til de prinsipper som er lagt til grunn og det arbeidet og de kostnadene som kommunen har hatt, kan rådmannen eller den han/hun har gitt fullmakt, av eget tiltak fastsette et passende gebyr.

Fullmaktshaver kan under de samme forutsetningene og på bakgrunn av en grunnlagt søknad fra den som har mottatt kravet om betaling av gebyr, fastsette et redusert gebyr.

DEN NORSKE KIRKE
Rakkestad kirkelige fellesråd

	Rakkestad kommune Sentralarkivet
Dato	24.10.2011
Saks nr.	11/2100
Dok.nr.	4
Løpe nr.	13589/11
Arkivkode	151
Saksbeh.	SK
Avdeling	ØK

Til
Rakkestad kommune
v/rådmann
Alf Thode Skog

Rakkestad kirkelige fellesråds budsjettramme for 2012.

Som tidligere år tillater kirkelig fellesråd å sende over noen momenter i forbindelse med fellesrådets budsjett for 2012.

Etter § 15 i Kirkeloven har kommunen plikt til å sørge for at den lokale kirke får sine utgifter dekket på følgende lovpålagte områder:

- Bygging, drift og vedlikehold av kirker.
- Anlegg, drift av kirkegårder.
- Utgifter til kirkelige stillinger under kirkelig fellesråds ansvarsområde.
- Driftsutgifter for fellesråd/ menighetsråd, utgifter til adm. og kontorhold.
- Utgifter til lokaler, utstyr og materiell til konfirmantundervisning/ dåpsopplæring.

Kirkelig fellesråd har gjennom flere år har erfart at det økte kostnadsnivået er større enn økningen på inntektssiden.

Dette har blitt forsøkt kompensert ved at en 50% stilling som kirketjener/ kirkegårdarbeider ble inndratt med virkning fra 2010. Likeledes å holde kontroll på kostnadene.

Det er en stor utfordring å øke inntektssiden i budsjettet.

A Driftsbudsjettet for Rakkestad kirkelige fellesråd.

1.

Kompensasjon for lønns og prisstigning.

Fellesrådet søker å om å få dekket lønns og prisstigningen for 2012 fullt ut etter samme mal som kommunens driftsbudsjett.

Fellesrådet henviser til gjeldende tjenesteavtale mellom Rakkestad kommune og Rakkestad kirkelige fellesråd.

Rakkestad kirkelige fellesråd er underlagt hovedavtale og tariffavtale innenfor KAs forhandlingsområde med de forpliktelser som dette medfører.

2.

Behov for å øke sekretærstillingen fra 75% - 100% stilling.

Gjennom flere år har fellesrådet erfart at kravene til innrapportering i offentlige anliggende, oppfølging av HMS- systemer, behov for styrking av sekretærtjenesten overfor menighetsrådene og fellesrådet er økende.

Samtidig skal alle krav i forhold til hovedavtale som avvikling av avspasering av overtid/helgetjeneste og ferie etterleves.

I dag utgjør administrasjonen en 100% stilling som kirkeverge og en 75% stilling som sekretær.

Administrasjon og planlegging av kirkelige handlinger som begravelser, dåp, gudstjenester og vigslar er områder med krav om høy grad av kvalitetssikring som krever stor arbeidsinnsats.

En økning av sekretærstillingen fra 75% - 100% stilling vil medføre økte årlige kostnader på kr. 110.000,- inkl. sosiale kostnader.

3.

Midler til vikarmidler for kirketjenere/ kirkegårdsarbeidere og ubesatt kantorstilling i Degernes kirke.

Kirkelig fellesråd har ansvar for planlegging, gjennomføring av ca. 230 kirkelige handlinger, konserter etc. hver år. Dette foregår både på dagtid, kvelder og helger.

Totalt i kommunen gjennomføres det ca. 90 begravelser pr. år. Fellesrådet må ha bemanning til å håndtere/ gjennomføre de begravelser som kommer inn, - uavhengig av ferie, sykdom og annet fravær.

Vi opplever at vi er sårbare, - i og med at vi reduserte den faste bemanningen med en 50% stilling som kirketjener/ kirkegårdsarbeider med virkning fra 01.01.2010.

Den faste bemanningen utgjør nå 2,5 årsverk. Som følge av dette er fellesrådet helt avhengig av vikarhjelp.

Degernes kirke har en 30% kantorstilling.

På grunn av den økonomiske situasjonen, har fellesrådet ikke besatt den ledige stillingen.

Organistbehovet har vært løst ved hjelp av vikarer.

Ny gudstjenesteordning er på gang. Det er større behov for å ha faste medarbeidere i disse stillingene. Likeledes er det viktig med forutsigbarhet i forhold til gjennomføring av begravelser.

Det er derfor behov for å øke budsjettet med kr. 50.000,- på de nevnte områder for å takle de ulike arbeidsoppgavene.

4.

Inndekking av årlige avdrag på lån til restaurering i Degernes kirke.

Rehabiliteringen av Rakkestad kirke er fullført, - noe som fellesrådet er svært fornøyd med.

Mye godt håndverksarbeide er gjennomført, med blant annet helt nytt elektrisk anlegg som er svært viktig for brannsikkerheten. Nye takrenner, nedløp og oppkalking av veggene er også gjennomført

Rakkestad kommunestyre har i sin økonomi og handlingsplan lagt inn en avdragsdel på en investeringsramme på 3 mill. kroner til Degernes kirke.

Kirkelig fellesråd er i ferd med å utarbeide detaljplaner for restaureringsarbeidet i samarbeide med Riksantikvaren og Borg bispedømme som også skal godkjenne prosjektet. Arbeidet har blitt mer omfattende enn først planlagt.

Ut i fra den erfaring vi har med arbeidene som er gjennomført i Rakkestad kirke, og den bygningsmessige og tekniske tilstanden på Degernes kirke, blir det behov for å øke investeringsrammen.

Nye momenter som har kommet til:

- **Pålegg om bytte av hele det elektriske anlegget i kirken inkl. inntakskabel.**
- **Nytt vann og avløpssystem inne og ute med nye bunnledninger for å oppfylle kommende renskrav.**
- **Behov for å fjerne innvendig murpuss innvendig i kirken/ utbedring av mulige skader i murverk/ skader i konstruksjonene.**
- **Behov for maling av kirken innvendig som følge av bygningsmessige inngrep og slitasje.**

Etter fellesrådets oppfattning må rammen for prosjektet økes fra 3 mill. kroner (kr. 2.400.000,- eks. MVA) til kr. 4.250.000,-(kr. 3.400.000,- eks. MVA)

I utgangspunktet er det søkt om rentekomp. midler til prosjektet. Dette vil fellesrådet også gjøre for det økte investeringsbehovet. Prosjektet er tenkt finansiert via låneopptak i KLP med avdragstid på 30 år. Fellesrådet legger opp til at rentekomp. midlene skal dekke rentekostnadene.

Dette gir økte årlige avdrag fra kr. 80.000,- til ca. kr. 115.000,- en netto økning på kr. 35.000,-

5.

Pålegg om utbedring av kloakk og avløpssystem ved Os kirke.

Rakkestad kommune har kommet med pålegg om utbedring av vann og avløpssystemet ved Os kirke.

Frist for gjennomføring av dette arbeidet er satt til utgangen av 2012.

Rakkestad kommune har vært på befaring i Os kirke.

Ettersom det er en lav bruksfrekvens ved Os kirke, skal renskravet løses ved at en lukket tank legges ned i bakken.

Eksisterende rørsystem innvendig i sakristidelen kan benyttes.

Stipulert kostnad for prosjektet er satt til kr. 200.000,-

6.

Investering i ny kirkegårdsgraver.

Nåværende maskin som er i bruk, er 24 år gammel og i dårlig forfatning.

Det var derfor svært gledelig at det ble avsatt kr. 250.000,- i kommunens investeringsbudsjett for 2011.

For å få ny kirkegårdsgraver på plass, ber fellesrådet om at resterende beløp på kr. 250.000,- avsette slik at fellesrådet kan gå til anskaffelse av ny maskin i 2012.

B Fremtidige drifts, investerings og rehabiliteringsbehov.

Som tidligere år ønsker fellesrådet å signalisere fremtidige behov innenfor kirkelig fellesråds ansvarsområde.

1.

Kirkegårdsutvidelse ved Rakkestad kirke.

Som tidligere nevnt vil det innenfor en 4-5 års periode være behov for å ta i bruk nye kirkegårdsarealer ved Rakkestad kirke.

Ledige arealer er i ferd med å fylles opp. Det er nødvendig å sette i gang planarbeidet 2012.

Man regner med at planarbeidet vil pågå ca. 1 år. Videre skal anleggsarbeidene gjennomføres og nye arealer skal være beplantet og klare til bruk før kirkegården kan bli tatt i bruk til begravelser.

Arealbehovet vil i første omgang være på ca. 3 – 5 da.

Med en utnyttelsesgrad på 70% , resten til veier, beplantning, parkering etc. vil dette gi fra 450 – 750 nye gravsteder, alt ut i fra hvilke løsninger som blir valgt. Arealbehovet må vurderes nærmere i forhold til fremtidig befolkningsutvikling, aldersfordeling etc.

Kostnadene er det svært vanskelig å si noe om på dette tidspunkt.

Grunnforhold, rensekrav for avløpsvann osv. vil ha stor innvirkning på kostnadene.

Dette må avklares gjennom kommende planfase.

Påbygg av lager og restaurering av driftsbygning ved Rakkestad kirke.

I forbindelse med utvidelse av kirkegården, er det nødvendig å bygge på driftsbygningen ved Rakkestad kirke. Det er behov for større lagerkapasitet til maskiner og utstyr.

Det er derfor ønskelig med et påbygg på ca. 75 m² på eksisterende driftsbygg.

Bygget trenger for øvrig en rehabilitering ettersom det ikke har blitt utført større vedlikeholdsarbeider siden bygget ble satt opp på første del av 80-tallet.

Blant annet bør takdekket byttes i forbindelse med et tilbygg.

2.

Fremtidige vedlikeholdsbehov, tilgang for funksjonshemmede til Os kirke.

Det er behov for å bygge WC for funksjonshemmede i Os kirke samt å gjøre inngangspartiet til selve kirken tilgjengelig for funksjonshemmede.

Likeledes er det nødvendig med vedlikehold på kapell og garasjeanlegg som kan sees i sammenheng med å bygge toalett for funksjonshemmede i dette bygget.

Total kostnad for disse arbeidene ligger på ca. 2,5 mill. kroner inkl. MVA (2 mill. eks. MVA).

01.01.09. kom ikrafttreddelsen av Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne.

Dette medfører at alle uansett funksjonsevne skal ha tilgang til private og offentlige bygg, - også de kirkelige anleggene.

Pr. i dag er ikke Os kirke tilgjengelig for personer med sterk bevegelseshemming.

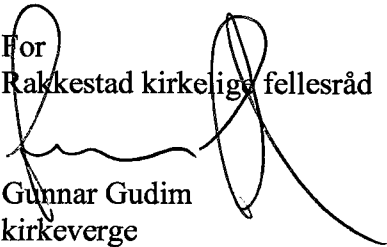
Dette er sterkt beklagelig.

Rakkestad kirkelige fellesråd håper på en konstruktiv og velvillig behandling i forhold til budsjettarbeidet for 2012.

Rakkestad, 19.10.11.

For
Rakkestad kirkelige fellesråd

Gunnar Gudim
kirkeverge

Sikkerhetshåndbok for informasjons- sikkerheten i Rakkestad kommune m/sikkerhetsmål og sikkerhetsstrategi

Saksnr. 11/2248
Dato: 11.11.2011

Journalnr. 14417/11

Arkiv X57

RAKKESTAD
mangfold og samhold

INNLEDNING

Denne Sikkerhetshåndboken fastlegger Rakkestad kommunes krav til beskyttelse av opplysninger som samles inn, lagres, bearbeides, overføres og formidles så vel manuelt som elektronisk.

Håndboken utgjør et felles rammeverk for det praktiske arbeid med informasjonssikkerhet i kommunen, og skal benyttes

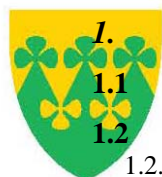
- *for at de respektive tjenestesteder i kommunen skal kunne oppnå et nødvendig og riktig sikkerhetsnivå i sin daglige drift*
- *for å skape en felles sikkerhetskultur gjennom nødvendig opplæring og økt forståelse av behovet for informasjonssikkerhet*
- *for å etterleve kravene til informasjonssikkerhet i Personopplysningsloven og Helseregisterloven inkl Normen for informasjonssikkerhet og annet relevant lovverk*
- *som grunnlag ved meldinger til Datatilsynet*

Den enkelte leder vil være ansvarlig for at innholdet i håndboken gjøres kjent blant sine respektive ansatte – og at beskrevne, nødvendige tiltak blir iverksatt og fulgt opp.

INNHALDSFORTEGNELSE

INNLEDNING _____ **2**

0. Definisjoner _____ **5**

1. RAKKESTAD KOMMUNES SIKKERHETSPOLITIKK _____ **9**

1.1 Sikkerhetsmål _____ **9**

1.2 Sikkerhetsstrategi _____ **10**

1.2.1 Organisering _____ 10

1.2.2 Partnere og leverandører _____ 11

1.2.3 Personellsikkerhet _____ 11

1.2.4 Fysisk sikkerhet _____ 11

1.2.5 Systemteknisk sikkerhet _____ 11

1.2.6 Dokumentsikkerhet _____ 12

1.3 Hvorfor informasjonssikkerhet i Rakkestad kommune? _____ **12**

2 LOVER, FORSKRIFTER M.M. OG MELDEPLIKT _____ **14**

2.1 Lover, forskrifter og bestemmelser _____ **14**

SIKKERHETSHÅNDBOK FOR RAKKESTAD KOMMUNE _____ **16**

3 ORGANISATORISK SIKRING _____ **16**

3.1 Ansvar for sikkerheten _____ **16**

3.1.1 Rådmannen _____ 16

3.1.2 Sikkerhetsansvarlig _____ 16

3.1.3 Autorisasjonsansvarlig _____ 17

3.1.4 IT-avdelingen _____ 17

3.1.5 Medarbeidere _____ 17

3.2 Administrative og driftsmessige sikringstiltak _____ **17**

3.2.1 Systemplanlegging og -anskaffelse _____ 18

3.2.2 Drift av kommunens IT-systemer _____ 18

3.2.3 Forbedringsordning _____ 18

3.2.4 Egenkontroll _____ 19

3.2.5 Ledelsens gjennomgang _____ 19

3.2.6 Avbrudds- og beredskapsplan _____ 19

3.2.7 Utskrifter/dokumenter, kopiering og makulering _____ 20

3.2.8 Sikkerhet og orden på det enkelte kontor _____ 21

3.3 Personellsikkerhet _____ **21**

3.3.1 Etiske regler _____ 21

3.3.2 Fast ansatt personell og vikarer med tidsbegrenset arbeid _____ 22

3.3.3 Konsulenter og leverandører av IT-tjenester _____ 22

3.3.4 Servicepersonell (teknikere, håndverkere, rengjøringspersonell etc) _____ 23

3.3.5 Besøkende _____ 23

3.3.6 Taushetsplikt _____ 23

3.3.7 Brudd på reglement/arbeidsavtaler _____ 24

4 SYSTEMTEKNISK SIKRING _____ **24**

4.1	Sikkerhetskopiering og oppbevaring av kopier	24
4.2	Aktivitetslogging	24
4.3	Sikringstiltak mot datavirus	25
4.4	Destruksjon av sensitive data	25
4.5	Logisk tilgangskontroll	25
4.5.1	Brukeridentifikasjon/autentisering	26
4.5.2	Autorisasjonskontroll	26
4.5.3	Regler vedrørende bruk av passord og påloggingsrutiner	26
4.6	Kommunikasjonssikring	27
4.6.1	Rutiner for kommunikasjonssikring	27
4.6.2	Bruk av elektronisk post (e-post)	28
5	<i>FYSISK SIKRING</i>	29
5.1	Generelt	29
5.2	Adgangskontroll	29
5.3	Brannsikring	30
5.4	Informasjonshåndtering	30
6	<i>PERSONOPPLYSNINGSLOVEN M/FORSKRIFTER og INNSYNSRETT</i>	31
6.1	Personopplysningsloven	31
6.2	Innsynsrett	32
	VEDLEGG 1 – Taushetserklæringer for ansatte i Rakkestad kommune	33
	VEDLEGG 2 - Taushetserklæring for konsulenter etc.	36
	VEDLEGG 3 – Viktige sikkerhetsregler	38
	VEDLEGG 4 – Generelle regler for bruk av internet	39
	VEDLEGG 5 – Sikring av hjemmearbeids-PCer etc.	41
	VEDLEGG 6 - Rutiner for Internkontroll	43
	VEDLEGG 7 - Normen for informasjonssikkerhet	44
	VEDLEGG 8 - Rutine for avviksbehandling i Rakkestad kommune	46
	VEDLEGG 9 - Rutiner for innsynsrett i e-post etc	51

0. Definisjoner

Nedenfor følger forklaringer på en del viktige sikkerhetsbegrep. Denne oversikten kompletteres etter behov.

Autentisering

Autentisering innebærer nødvendig *identitetsbekreftelse* fra personell som skal ha ulik tilgang til kommunens IT-systemer og data. Normale autentiseringskrav i kommunen er *brukerident* og *passord*; ingen bruker vil få tilgang til PC, nettverk og systemer før godkjent brukerident og passord er tildelt. For å få tilgang til *personensitive systemer/opplysninger*, kreves normalt en *ytterligere* autentisering (vanligvis ekstra passord). Passord til de respektive systemer skal også *endres* etter bestemte tidsintervall.

Autorisasjon

Med *autorisasjon* menes tildeling av *tilgangsrettigheter* til kommunens IT-systemer og data/registre. Autorisasjonen (eller *autorisasjonsprofilen*) skal angi hvilke IT-systemer, programrutiner og dataelementer vedkommende bruker har lovlig tilgang til, og hvilke operasjoner (lese, skrive, oppdatere, osv) brukeren har lov til å utføre mht dataelementene.

Autorisasjonsansvarlig

Med *autorisasjonsansvarlig* menes den person som har fullmakt til å bestemme hvilke medarbeidere som skal ha hvilke *tilgangsrettigheter* til de respektive IT-system og -behandlinger. I Rakkestad kommune er dette ansvaret lagt på *ledernivå*.

Behandlingsansvarlig

Behandlingsansvarlig er den som bestemmer formålet med kommunens behandlinger av personopplysninger og hvilke hjelpemidler som skal brukes. Behandlingsansvarlig i Rakkestad kommune er *rådmannen*.

Egenkontroller

Kommunen skal ha rutiner for kontroll av at rutiner for håndtering av personopplysninger og at *informasjonssikkerhetstiltak* er i bruk og fungerer etter hensikten på de respektive tjenestesteder.

Sikkerhetsansvarlig er ansvarlig for at egenkontrollskjema blir oppdatert etter Ledelsens gjennomgang og forøvrig ved behov i overensstemmelse med kommunens *avviks- og endringshåndtering*.

Informasjonssikkerhet

Med *informasjonssikkerhet* menes iverksettelse av planlagte og systematiske sikringstiltak i kommunen for å sikre tilfredsstillende *konfidensialitet, tilgjengelighet og integritet* spesielt knyttet til behandlingen av *sensitive personopplysninger*, og der behandlingen helt eller delvis skjer med elektroniske hjelpemidler. *Manuelle personregistre* som inneholder sensitive personopplysninger skal

også sikres på tilfredsstillende måte – og meldes til Datatilsynet (www.datatilsynet.no). Ref også definisjon av 'Normen'.

Informasjonssikkerhet omfatter både *fysiske, organisatoriske og systemtekniske* sikkerhetsforhold.

Ledelsens gjennomgang

Kommunens ledelse skal jevnlig – og helst årlig – gjennomgå sikkerhetsmål og sikkerhetsstrategi for å vurdere ledelsens *beslutninger* opp mot kommunens *behov* for informasjonsteknologi og informasjonssikkerhet. Resultat fra *sikkerhetsrevisjoner* (se under) og *egenkontroller* vil danne en viktig del av grunnlaget for slike gjennomganger.

Normen for informasjonssikkerhet

Norm for informasjonssikkerhet (*Normen*) ble lansert i august 2006. *Normen* – se www.normen.no - skal bidra til tilfredsstillende informasjonssikkerhet hos den enkelte virksomhet, og i *helsesektoren* generelt. I takt med at *kommuner* (og fylkeskommuner) skal tilknyttes *helsenettet*, er det behov for en *veiledning* for disse partene, da det er mange dokumenter, lover og regler å forholde seg til. Denne veilederen – dvs *Normen* - gir førende anbefalinger og råd om hva som må ivaretas av gjeldende tekniske og administrative krav til informasjonssikkerhet når en *kommune* tilknyttes helsenettet, herunder kravene til basistjenesten som kalles *meldingsutveksling* (grunnleggende tilknytning).

I tillegg skal *Normen* bidra til å etablere mekanismer og regler som sikrer at virksomhetene kan ha gjensidig tillit til at *øvrige* virksomheters *behandling av helse- og personopplysninger* gjennomføres på et forsvarlig sikkerhetsnivå. Normens krav til informasjonssikkerhet er i all hovedsak overensstemmende med Datatilsynets krav til *Internkontroll*; ref Vedlegg 6 og 7.

Risikovurdering

Risikovurdering innebærer en *vurdering av effektiviteten av iverksatte sikringstiltak i forhold til mulige trusler*, og en *beskrivelse av forbedringer/nye tiltak dersom sikkerheten ikke er tilfredsstillende ivaretatt*. Eksempler på slike *trusler* kan være manglende kompetanse hos personell, svakheter knyttet til IT-systemenes tilgangskontroll, ikke god nok adgangskontroll, manglende brannsikkerhet, feil eller mangler i IT-systemer, osv. *Datatilsynet (og Normen) krever at slike vurderinger skal gjennomføres ved alle endringer som har eller kan ha betydning for sikkerheten knyttet til bruken og behandlingen av personopplysninger i kommunen.*

Samtykke

Hovedregelen knyttet til samtykke er at det skal være en *frivillig, uttrykkelig og informert erklæring* fra den registrerte om at han eller hun godtar behandling av opplysninger om seg selv. Her følger noen eksempler på samtykke – og unntak fra dette.

Helsehjelp kan bare gis med pasientens samtykke (Pasientrettighetsloven), med mindre det foreligger lov hjemmel eller annet gyldig rettsgrunnlag for å gi helsehjelp *uten* samtykke. For at samtykke skal være gyldig, må pasienten ha fått nødvendig informasjon om sin helsetilstand og innholdet i helsehjelpen.

Samtykkekompetansen kan bortfalle helt eller delvis dersom pasienten på grunn av fysiske eller psykiske forstyrrelser, senil demens eller psykisk utviklingshemming åpenbart ikke er i stand til å forstå hva samtykket omfatter. *Den som yter helsehjelp* avgjør om pasienten mangler kompetanse til å samtykke etter annet ledd. Helsepersonellet skal ut fra pasientens alder, psykiske tilstand, modenhet og erfarings-bakgrunn legge forholdene best mulig til rette for at pasienten selv kan samtykke til helse-hjelp.

Klientopplysninger i forhold til for eksempel *Lov om sosiale tjenester* skal så langt som mulig innhentes *i samarbeid med klienten* eller slik at klienten har kjennskap til innhentingen. I saker som gjelder tjenester etter denne loven kan sosialtjenesten kreve opplysninger fra andre offentlige organer, herunder også organisasjoner og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune eller kommune. Har klienten ikke samtykket i at opplysningene blir innhentet, skal spørsmålet om opplysningene kan gis uten hinder av taushetsplikt, avgjøres etter de taushetsplikt-bestemmelser som gjelder for avgiverorganet.

Sikkerhetsansvarlig

Mens rådmannen i kommunen har det overordnede, juridiske ansvaret for informasjons-sikkerheten, vil *sikkerhetsansvarlig/-koordinator* ha det sentrale, *operative* sikkerhetsansvaret i kommunen. Dette innebærer bl.a følgende ansvar og oppgaver for sikkerhetsansvarlig :

- *initiativ til sikkerhetsrevisjoner og sørge for rapportering fra disse*
- *koordinering av sikkerhetsarbeidet i kommunen og ajourhold av sikkerhetsregelverket*
- *skal påse at det foretas nødvendig sikkerhetsopplæring evt. ta initiativ til at dette gjennomføres*
- *skal påse at det ved behov gjennomføres risikovurderinger av relevante fysiske, organisatoriske og system-/IT-tekniske sikkerhetsforhold*
- *skal registrere meldinger og informere alle ledere om meldeplikten vs Datatilsynet (ref www.datatilsynet.no)*

Enhet IT ivaretar kommunens sikkerhetsoppgaver.

Sikkerhetsrevisjon

Sikkerhetsrevisjon innebærer en *etterprøving* av kommunens sikkerhetsarbeid for å verifisere at de sikkerhetstiltak som er *besluttet* etablert, faktisk *er* iverksatt og at de fungerer etter sin hensikt. Ved slik revisjon sammenlignes altså *faktisk* bruk av *informasjonssystemet* (dvs *program, data og IT-utstyr/-infrastruktur m/nettverk*) med de retningslinjer som er *besluttet*.

Ifølge *Personopplysningsloven m/forskrifter* (og *Normen*) skal slike revisjoner/kontroller gjennomføres jevnlig – og helst årlig – og skal omfatte alle enheter som behandler personopplysninger i kommunen. Dersom sikkerhetsrevisjonen avdekker bruk av informasjonssystemet som *ikke* er forutsatt, skal dette behandles som *avvik*.

Kommunen har gjennomført en sikkerhetsrevisjon i mai 2011.

Sikkerhetssoner

Datatilsynet opererer med begrepene *sikkerhetssoner*, dvs *sikker sone, intern sone og ekstern sone*. Sensitive *personopplysninger* (eks barneverns-, sosialklient- og helseopplysninger) skal som

hovedregel behandles og lagres innenfor *sikre soner* – og kun godkjent, autorisert personell skal ha tilgang til slike opplysninger. Mellom *sikret sone* og *øvrige soner (intern sone og ekstern sone)* skal det være installert nødvendige *sikkerhetsbarrierer*, som skal sikre at ingen ikke-godkjente tjenester skal kunne initieres fra disse soner og inn til sikret sone. Tilsvarende skal gjelde mellom intern(e) og ekstern(e) sone(r).

Men det vil også kunne forekomme behandling av sensitive opplysninger i *interne soner*; eksempel på dette er PP-relaterte elevopplysninger i skolen (eks elevinntak på spesielle vilkår), opplysninger om ansatte i kommunen, osv. Sikkerhetsmessig skal også slike opplysninger behandles på en måte som gjør at de kun skal være tilgjengelige for *autorisert* personell. Dette forutsetter igjen nødvendig sikring av konfidensialitet og integritet og skal omfatte både fysiske, organisatoriske og system-/data-tekniske sikringstiltak.

1. RAKKESTAD KOMMUNES SIKKERHETSPOLITIKK

1.1 Sikkerhetsmål

Rakkestad kommune har som sikkerhetsmål **rett informasjon til rette vedkommende til rett tid** for å sikre forsvarlige tjenester til kommunens innbyggere, herunder pasienter og øvrige brukere. Dette innebærer at informasjonen må sikres tilfredsstillende

- **konfidensialitet** – slik at sensitive person-/klientopplysninger ikke blir kjent for uvedkommende, dvs at kun autorisert personell skal ha tilgang til slike opplysninger; slik tilgang skal også være sporbar/kontrollerbar
- **tilgjengelighet** – slik at alle medarbeidere med tjenestlig behov skal kunne utføre pålagte oppgaver, samtidig som brukerne av kommunens tjenester – inkl pasienter og øvrige innbyggere - gis tilfredsstillende service og informasjon.
- **integritet** – slik at opplysningene ikke utilsiktet eller uautorisert endres ved behandling. Det skal være sporbart hvem som har foretatt registreringer, endringer, rettinger og slettinger av opplysninger
- **kvalitet** – slik at sensitive helse- og personopplysninger kan henføres til riktig, identifisert person, at de registreres i henhold til avtalte regler og rutiner og at opplysningene er fullstendige, dvs resultat av autoriserte handlinger

Sikkerhetsarbeidet i kommunen skal omfatte både **fysiske, systemtekniske og organisatoriske** sikkerhetsforhold.

- **Fysisk sikring** innebærer i nødvendig grad å sikre kommunens tjenestesteder mot uautorisert adgang, tyveri, brann etc.
- **Systemteknisk sikring** innebærer å sikre teknologikomponentene (IT-utstyr, kommunikasjonslinjer og –utstyr/-løsninger, programvare osv.) og informasjonen (registre etc.) ved hjelp av program- og/eller maskintekniske sikkerhetsmekanismer/-barrierer
- **Organisatorisk sikring** fokuserer på det menneskelige element og det ansvar ledere og medarbeidere har i sikkerhetssammenheng. Sikringstiltakene kan være knyttet til administrative rutiner som ansvars- og arbeidsdeling, opplæring/motivasjon, kontrollrutiner, osv.
- Formålet med hver *behandling* av helse- og personopplysninger i kommunen er å yte forsvarlig helsehjelp og tjenester knyttet til barnevern, oppvekst/kultur, økonomi, sosialytelser, osv.
- sikkerhetsarbeidet skal ivareta hensynet til helse, miljø og sikkerhet og relevante lover og forskrifter

- *sikkerhetsarbeidet skal rette særlig oppmerksomhet mot interne trusler/svakheter*
- *sikkerhetstiltakene skal beskytte investeringer i teknisk utstyr og innsamlede data mot feil, uhell, tyveri, etc*
- *sikkerhetstiltakene skal forebygge uautorisert innsyn i IT-systemer/data og annen ikke-offentlig informasjon*
- *sikkerhetstiltakene skal redusere konsekvensene og snarest sikre betryggende gjenoppretting til normalsituasjon etter eventuelle feil og uhell - også eventuelle lengre driftsavbrudd/katastrofer*

- *sikkerhetstiltakene skal sørge for at alle ledere og medarbeidere i kommunen får nødvendig opplæring i alle sikkerhetsrelaterte forhold*

1.2 Sikkerhetsstrategi

Informasjonssikkerhet i Rakkestad kommune er et *lederansvar*, men den enkelte medarbeider har et *selvstendig* ansvar for å følge vedtatte regler og vise aktsomhet i sitt daglige arbeid.

Kommunen skal ha et bevisst forhold til den risiko som gjelder ved elektronisk behandling av person-/klientopplysninger og annen viktig/sensitiv informasjon.

Kommunen er underlagt krav til informasjonssikkerhet i Personopplysningsloven m/forskrifter og i Helseregisterloven (ref 'Normen' for informasjonssikkerhet), og er i tillegg underlagt krav om profesjonsbestemt taushetsplikt bl.a. etter Forvaltningsloven, Opplærings-loven, Barnevernloven og Helsepersonelloven. All behandling av personopplysninger skal være i samsvar med disse krav og lover.

Ved behandling av sensitive personopplysninger skal kravet til konfidensialitet ikke vike til fordel for kravet til tilgjengelighet.

Kommunen er i ferd med å etablere et *styringssystem (internkontrollsystem) for informasjonssikkerhet*; denne håndboken med diverse vedlegg omhandler de grunnleggende *styrende, gjennomførende og kontrollerende* prinsipper og rutiner i dette systemet.

Styringssystemet/internkontrollsystemet er i overensstemmelse med Datatilsynets krav til internkontroll i forskriftene til Personopplysningsloven, Normen for informasjonssikkerhet og EU-direktiv 95/46 EF om beskyttelse av fysiske personer i forbindelse med behandling av personopplysninger og om fri utveksling av slike opplysninger.

Ref også http://www.datatilsynet.no/templates/article_1712.aspx og www.normen.no – og vedleggene 6 og 7.

Disse kravene skal sikre at personvernet og sikkerhetsarbeidet for øvrig i kommunen blir en kontinuerlig prosess og ivaretatt på en systematisk og dokumentert måte.

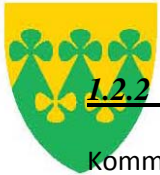
1.2.1 Organisering

Rådmannen har det *overordnede* ansvar (*behandlingsansvaret*) for informasjonssikkerheten i kommunen.

Overordnet *operativt* ansvar for informasjonssikkerheten er tillagt *sikkerhetsansvarlig*; denne funksjonen skal videreutvikle og overvåke arbeidet med informasjonssikkerhet i kommunen. Den enkelte *virksomhetsleder* har et selvstendig ansvar for gjennomføring av sikringstiltak og oppfølging av kommunens arbeid med informasjonssikkerhet.

Kommunens *informasjonssystem* (dvs den totale IT-løsning) skal konfigureres og dokumenteres slik at tilfredsstillende informasjonssikkerhet oppnås.

Bruk av IT-systemene skal skje i overensstemmelse med fastlagte rutiner, og det er den enkelte brukers ansvar å rapportere eventuelle *avvik*, eksempelvis i form av sikkerhetsbrudd, til nærmeste overordnede.

1.2.2 Partnere og leverandører

Kommunens bruk av leverandører og eventuelle partnere skal reguleres av skriftlige *kontrakter*, hvor det også skal inngå bestemmelser om *informasjonssikkerhet*. IT-systemene i kommunen driftes av IT-avdelingen.

Kommunens krav til informasjonssikkerhet ved ulike leveranser bør for øvrig dokumenteres i en egen *Kravspesifikasjon for sikkerhet (KSS)*.

Kommunen skal ha kunnskap om sikkerhetsstrategien hos relevante leverandører og partnere og skal jevnlig forsikre seg om at denne strategien gir tilfredsstillende informasjonssikkerhet.

Leverandør og partnere som har avgitt nødvendige erklæringer (herunder om taushetsplikt) og inngått nødvendige avtaler med kommunen, skal kunne utføre avtalt, fjernbetjent vedlikehold og oppgraderingsarbeid på kommunens IT-systemer.

1.2.3 Personellsikkerhet

Alle medarbeidere som har tjenestlig tilgang til IT-systemene skal ha nødvendige *autorisasjoner* (dvs rettigheter) for slik tilgang, og skal ha tilstrekkelig kunnskap om bruken av de respektive systemer og om kravene til informasjonssikkerhet.

Medarbeidere skal kun gis tilgang til sensitive personopplysninger i den grad dette er nødvendig for å utføre pålagte oppgaver, og alle medarbeidere skal være informert om den taushetsplikt som gjelder. Kompetansehevende tiltak for å redusere kritisk avhengighet av nøkkelpersonell skal prioriteres.

1.2.4 Fysisk sikkerhet

Det skal treffes tiltak på kommunens tjenestesteder for å sikre mot uautorisert adgang til lokaler som ikke er åpne for publikum.

Utstyr for behandling av person-/klientopplysninger og annen informasjon som ikke skal være tilgjengelig for uautorisert personell, skal være tilfredsstillende sikret mot adgang fra uvedkommende.

1.2.5 Systemteknisk sikkerhet

Kommunens IT-systemer skal hver især inneholde mekanismer for *logisk tilgangskontroll* for å sikre at kun godkjente (autoriserte) brukere har tilgang til systemene.

IT-behandling i avdelinger og soner der det behandles *sensitive* person-/ klientopplysninger, skal være beskyttet mot innsyn fra ikke-autorisert personell.

Eksterne oppkoblinger skal kun skje i overensstemmelse med IT-avdelingen; dette omfatter også eventuell oppkobling av *hjemmekontor* og bruk av *bærbart datautstyr*.

Ved salg, kassering eller annen avhending av IT-utstyr skal det foretas forsvarlig (nødvendig) sletting av data; IT-avdelingen har ansvaret for at dette håndteres på tilfredsstillende måte.

1.2.6 Dokument Sikkerhet

Rutiner for bruk av kommunens IT-systemer og annen informasjon av betydning for sikkerheten, skal i nødvendig grad dokumenteres og være tilgjengelige på intranettet; kopier av slik dokumentasjon skal i tillegg oppbevares på annet sikkert sted ('fjernlager').

Detaljerte beskrivelser av kommunens sikringstiltak og rapporter fra risikovurderinger, sikkerhetsrevisjoner, egenkontroller og ledelsens oppfølging bør unntas offentlighet.

1.3 Hvorfor informasjonssikkerhet i Rakkestad kommune?

Kommunens økende bruk av *informasjons- og kommunikasjonsteknologi* (IKT) medfører også stor teknologisk *avhengighet og sårbarhet*; dette stiller igjen krav både til fysiske, system-/IT-tekniske og organisatoriske tiltak for å sikre kommunens informasjon, utstyr, nettverk og annen infrastruktur i tilfredsstillende grad.

Truslene mot informasjonssikkerheten kan ha sitt opphav *internt* i kommunen (medarbeidere/ utstyr/rutiner) eller skyldes *eksterne* faktorer.

De *eksterne* trusler vil etter hvert øke som følge av økt bruk av nettverkstjenester som internet etc., men de *interne* trusler bør fortsatt vies størst oppmerksomhet fordi *manglende sikkerhetsforståelse internt kan utgjøre en større trussel enn omgivelsene*.

Konsekvenser ved dårlig eller utilfredsstillende informasjonssikkerhet i kommunen:

- dersom IT-systemene skulle bli utilgjengelige over tid (for eksempel mer enn én dag) på grunn av feil på nettverk, strømproblemer, tekniske problemer med utstyr, feil i data-systemene, brann etc., vil viktige arbeids- og beslutningsprosesser kunne stoppe opp - med forsinkelser og lav effektivitet som resultat
- eventuelle feil på informasjon/data vil kunne svekke beslutningskvaliteten og bidra til spredning av feilaktige informasjoner - med mulige konsekvenser for kommunens interne og eksterne brukere – og for kommunen som sådan
- upålitelig informasjonsbehandling som følge av for dårlig tilgangskontroll, rutinefeil, driftsstans, at viktig/sensitiv informasjon kommer på avveie, osv. kan medføre erstatningsansvar og dessuten skade brukernes og omgivelsenes tiltro til kommunen

God informasjonssikkerhet blir derved en stadig viktigere forutsetning for at Rakkestad kommune skal kunne fungere tilfredsstillende og troverdig:

- hver enkelt medarbeider i kommunen har sin del av ansvaret for dette.

2 LOVER, FORSKRIFTER M.M. OG MELDEPLIKT

2.1 Lover, forskrifter og bestemmelser

For kommunens informasjonssikkerhet gjelder en rekke lover og bestemmelser som bl.a. tar sikte på å hindre at noen uten lovlig hjemmel får tilgang til personopplysninger, herunder opplysninger underlagt meldeplikt eller øvrige informasjonen unntatt offentlighet. Alle berørte ledere og medarbeidere skal gjøres kjent med og følge det til enhver tid gjeldende lovverk.

Følgende lover og bestemmelser har relevans for såvel *dokument-* som *databelhandling* i Rakkestad kommune:

- **Personopplysningsloven (POL)** gjeldende fra 1.1.2001, omhandler bl.a. *meldeplikten* i forbindelse med behandling av personopplysninger. Meldinger fylles ut på meldedatabasen på www.Datatilsynet.no
- **Forskriftene til Personopplysningsloven**, gjeldende fra 1.1.2001, omhandler bl.a. hvilke *sikkerhetsløsninger* som må iverksettes for at behandlingsansvarlig virksomhet (for eksempel Rakkestad kommune) skal ivareta kravene til konfidensialitet, integritet og tilgjengelighet ved behandlingen av personopplysninger
- *§ 15 i Lov om helseregistre og behandling av helseopplysninger (Helseregisterloven) av 5. april 2001 og Helsepersonelloven og Lov om Pasientrettigheter vedrørende bl.a. behandling av klient-/pasientdata og taushetsplikt for helsepersonell*
- **Normen for informasjonssikkerhet** fra 28. juni 2006 med senere endringer - ref www.normen.no
- §8-8 i **Lov om sosial omsorg**, §6-7 i **Lov om barnevern** og §18-4 i **Lov om folketrygd** omhandler alle kravet om taushetsplikt
- **Kommuneloven**
- **Opplæringsloven**
- **Tvangsinnfordringsloven**
- **Lov om vergemål for umyndige**
- **Arbeidsmiljøloven**
- **Forvaltningsloven av 10. februar 1967** inneholder bl.a. saksbehandlingsregler for forvaltningen, herunder regler om habilitet for saksbehandlere. Denne loven inneholder også regler om *taushetsplikt (§§13-13e)*, om *informasjons- og veiledningsplikt*, om *varsling* og *innsyn* og om *klager* og *omgjøring av enkeltvedtak*
- **Offentlighetsloven av 19. juni 1970 nr 69** inneholder bestemmelser om i hvilken grad forvaltningens saksdokumenter skal være *tilgjengelige for offentligheten*. *Hovedregelen* er at dokumentene er tilgjengelige, hvis ikke denne loven eller andre lover bestemmer noe annet.

Offentlighetsloven har også en bestemmelse som sier at selv om forvaltningen kan hindre offentlig innsyn, skal det vurderes om dokumentene *allikevel* skal gjøres tilgjengelige hvis det kommer en forespørsel; dette kalles *meroffentlighet*

- **Lov om opphavsrett (Åndsverkloven)** av 12.5.1961, jfr. EU's direktiv om rettslig beskyttelse av edb-program
- **Lov om elektronisk (digital) signatur**
- **Straffeloven**, der bl.a. §121 omhandler kravet til *taushetsplikt* for bl.a. kommunalt ansatte

- **Forskrift om revisjon** av 13.01.93, spesielt § 11.2
- **Forskrift om internkontroll - Helse, Miljø, Sikkerhet (HMS)**
- **Løsbladforskriftenes** bestemmelser vedrørende regnskapsinformasjon
- **Lov om arkiv** av 4.12.1992 og tilhørende forskrifter
- **Sikkerhetsloven** av 20. mars 1998, omhandler opplysninger som er av betydning for *rikets selvstendighet og sikkerhet, dvs skjermingsverdig informasjon*. Loven gjelder alle forvaltningsorgan, herunder kommuner. Loven er rettet mot å hindre at konfidensielle opplysninger kommer på avveie – ved bruk av nødvendig/aktuell sikkerhetsgrad. Loven omfatter også sikring av IT-systemer og datanett som må underlegges sikkerhetsgradering. Loven erstatter det tidligere *Datasikkerhetsdirektivet*. Følgende sikkerhetsgrader benyttes:
  - STRENGT HEMMELIG
  - HEMMELIG
  - KONFIDENSIELT
  - BEGRENSET

Øvrige bestemmelser:

- **Personalreglementet for Rakkestad kommune**
- **Arkivinstruks for kommunen**
- **Anskaffelsesreglementet for kommunen**
- **Kommunens IT-strategi**

SIKKERHETSHÅNDBOK FOR RAKKESTAD KOMMUNE

3 ORGANISATORISK SIKRING

3.1 Ansvar for sikkerheten

Rådmannen har det overordnede, juridiske ansvar for informasjonssikkerheten i kommunen. Hver virksomhetsenhet har også et eget sikkerhetsansvar gjennom sine respektive ledere.

For at den operative sikkerhet i kommunen skal følges godt nok opp, skal det etableres en funksjon som *sikkerhetsansvarlig*; denne funksjonen vil også ha ansvar for andre oppgaver, men skal få avsatt tid og ressurser nok til at sikkerhetsarbeidet i kommunen også får den nødvendige grad av *kvalitet og oppfølging*.

Sikkerhetsansvarlig i Rakkestad kommune er *servicekontorleder Kåre Kristiansen*.

3.1.1 Rådmannen

Rådmannen plikter å ha tilfredsstillende kunnskap om bl.a. *Personopplysningsloven* og *Helseregisterloven* og har i *sikkerhetssammenheng* det overordnede ansvaret for:

- å etablere tiltak for **internkontroll** (styringssystem for informasjonssikkerhet)
- å påse at det ved behov foretas vurdering av sikkerhetsbehov og gjennomføring av nødvendige sikringstiltak i tråd med lover/forskrifter og eget sikkerhetsregelverk
- at det operative ansvaret for informasjonssikkerheten er definert og tilrettelagt
- at forholdene legges tilrette på en slik måte at alle ledere kan ivareta sitt sikkerhetsansvar
- at forholdene legges slik tilrette at alle medarbeidere får den nødvendige sikkerhetsforståelse og –kunnskap, slik at de kan ivareta sitt personlige sikkerhetsansvar
- at kommunen etterlever meldeplikten overfor Datatilsynet

3.1.2 Sikkerhetsansvarlig

Det sentrale, operative sikkerhetsansvaret i kommunen skal delegeres til *sikkerhetsansvarlig* (se over) som bl.a tillegges følgende ansvar/oppgaver:

- skal lede sikkerhetsrevisjoner og foreta rapportering fra disse
- skal sørge for at kommunens internkontrollsystem følges opp og etterleveres av alle ledere
- skal sørge for nødvendige egenkontroller, og rapporter fra disse og ledelsens oppfølging av informasjonssikkerheten
- skal påse at det foretas nødvendig sikkerhetsopplæring i alle enheter og avdelinger
- skal påse at det ved behov gjennomføres risikovurderinger

3.1.3 Autorisasjonsansvarlig

Autorisasjonsansvarlig er den person som har fullmakt til å bestemme hvilke medarbeidere som skal ha hvilke tilgangsrettigheter til de respektive IT-systemer og registre. Dette ansvaret er lagt på ledernivå. Autorisasjonsansvarlig skal bl.a. sørge for

- autorisasjon til IT-systemene, dvs bestemme og registrere hvilke rettigheter medarbeidere skal ha med hensyn til å kunne registrere, oppdatere og lese informasjon i de respektive IT-system
- kontroll med at ingen uvedkommende får tilgang til IT-systemer og data (uvedkommende kan i denne sammenheng også være egne ansatte)
- å melde ut brukere ved arbeidsopphør evt. stillingsendringer
- at lovpålagte krav etterleves for de respektive IT-systemer og personopplysninger

Tilgangsrettigheter tildeles via autorisasjonsskjema; disse skjema er ikke gyldige uten skriftlig signatur fra autorisasjonsansvarlig. IT-avdelingen sørger for at brukere får tilgang til nettverk og servere, mens autorisasjonsansvarlige oppretter nødvendige tilganger til fagsystemene.

3.1.4 IT-avdelingen

IT-avdelingen i kommunen har ansvaret for kommunens IT-systemer, herunder bl.a.:

- nødvendig sikring av PC-er, nettverk, servere og øvrig, relevant IT-utstyr
- påse at IT-systemene med tilhørende infrastruktur tilfredsstillende alle relevante sikkerhets- og kvalitetsmessige krav i Normen for informasjonssikkerhet og forskriftene til Personopplysningsloven
- informasjon og opplæring/brukerstøtte knyttet til IT-systemer og sikkerhet
- etablering og oppfølging/kontroll av autorisasjons- og tilgangskontroll-rutiner
- adgangskontroll-rutiner til datarom, evt. koblingsrom etc.
- etablering av nødvendige planer for avbrudds-/beredskap for kommunens IT-systemer
- informasjon og opplæring knyttet til datarelaterte sikkerhetsforhold i kommunen

3.1.5 Medarbeidere

Alle ansatte og innleide medarbeidere i kommunen skal overholde vedtatte instruksjoner og bestemmelser. Et effektivt sikkerhetsarbeid er avhengig av alle medarbeideres lojale holdning og aktive engasjement. Alle medarbeidere skal derfor:

- forstå viktigheten av sikkerhet i forbindelse med eget arbeid
- praktisere og etterleve vedtatte sikkerhetsbestemmelser og -tiltak
- være ansvarlig for kvaliteten på det arbeid de utfører
- forstå konsekvensen ved eventuelle brudd på taushets- og sikkerhetsbestemmelsene

Den enkelte leder har ansvaret for å følge opp at medarbeiderne får den nødvendige kunnskap og informasjon om data-/informasjonssikkerhet.

3.2 Administrative og driftsmessige sikringstiltak

3.2.1 Systemplanlegging og -anskaffelse

I forbindelse med anskaffelse av nye IT-systemer skal det utarbeides en *kravspesifikasjon for sikkerhet (KSS)*, der krav til bl.a. systemtekniske sikringstiltak innarbeides i kravspesifikasjonen som følger tilbudsforespørselen.

Først når akseptansetest er godkjent (av ansvarlig leder/autorisasjonsansvarlig i samarbeid med IT-avdelingen), kan systemet settes i drift.

3.2.2 Drift av kommunens IT-systemer

Kommunens IT-systemer driftes av IT-avdelingen, og dette innebærer bl.a. følgende oppgaver/ansvar:

- *installasjon, overvåking og drift av IT-systemer, IT-utstyr og nettverk i nødvendig samarbeid med evt andre leverandører*
- *vurdering og implementering av nødvendige sikkerhetstiltak knyttet til IT-driften; dette vil omfatte både fysiske, organisatoriske og systemtekniske tiltak – herunder bl.a. backuprutiner, beredskapsrutiner, dataviruskontroller, nettverkssikkerhet/kryptering, nødvendig kapasitet og redundans på linjer/ nettverk, konfigurasjonsstyring, osv.*
- *brukerstøtte ved ulike feilsituasjoner*
- *oppfølging av responstider og eventuelle problemer knyttet til dette*

3.2.3 Forbedringsordning

Kommunen skal ha rutiner for rapportering, registrering og oppfølging av *feil, mangler eller avvik* – herunder forslag til mulige *forbedringer*. I denne sammenheng er dette knyttet til IT-relaterte forhold, men en slik ordning kan også tas i bruk i ulike andre sammenhenger i kommunen. I HMS-relaterte situasjoner er kommunen underlagt kravene til avviksregistrering i *arbeidsmiljøloven*.

Alle medarbeidere bør inspireres til å benytte forbedringsordningen; den bør også være tilgjengelig på kommunens *intranett*.

Avvik kan defineres som *'uønskede hendelser eller resultat som ikke er forventet eller som ikke stemmer overens med gitte spesifikasjoner'*.

Årsakene til avvik kan bl.a. være

- *feil i systemer, planlegging og/eller organisering (dvs systematiske avvik)*
- *menneskelig svikt eller feil på utstyr og/eller materiell (dvs tilfeldige avvik)*

De tilfeldige avvik kan oftest tilskrives mangelfull opplæring, dårlig arbeidsmiljø, dårlig planlegging, organisering, styring og oppfølging, dvs feil i systemer, ledelse og organisering (80% av feil som oppstår skyldes dette).

Ved eventuelle *kritiske* feil, mangler eller avvik skal det om mulig iverksettes *strakstiltak* som reduserer og forebygger skadevirkninger. Det kan være en fordel at den som oppdager eller forårsaker slike situasjoner selv registrerer det som har skjedd i en forbedringsrapport.

Forbedringsordningen skal betraktes som et *positivt læringssignal*, og rapportene herfra må brukes konstruktivt og ikke bidra til å 'henge' ut medarbeidere. Rapporter som gjelder medarbeidere bør alltid *anonymiseres* i forhold til de informasjonen som legges ut på intranettet.

Forbedringsordningen skal motivere til at kommunen kan *lære* av de feil og avvik som oppstår, *korrigere* de feil og uønskede hendelser som inntreffer, og *forbedre* organisasjon og rutiner for å kunne *redusere* antallet feil og avvik.

Ref vedlegg 7 som eksempel på avviksrutine i kommunen.

3.2.4 Egenkontroll

Kommunen skal minst årlig gjennomføre *egenkontroll* av at rutiner for håndtering av personopplysninger og for informasjonssikkerhetstiltak er i bruk og fungerer etter hensikten ved alle tjenestesteder.

Sikkerhetsansvarlig er ansvarlig for at *egenkontrollskjema* blir oppdatert etter Ledelsens gjennomgang og forøvrig ved behov som følge av *avviks- og endringshåndtering*.

Egenkontrollskjema kan bl.a. inneholde

- *Egenkontrolltiltak – eks. vurdering av om risikobildet tilsier endrede tiltak og/eller revisjon av mål/strategi*
- *Eier av aktivitet*
- *Frekvens*
- *Resultat*
- *Kommentarer/tiltak*

3.2.5 Ledelsens gjennomgang

Kommunens ledelse skal jevnlig – og helst årlig – gjennomgå sikkerhetsmål og sikkerhetsstrategi for å vurdere ledelsens *beslutninger* opp mot kommunens *behov* for informasjonsteknologi og informasjonssikkerhet. Resultat fra *sikkerhetsrevisjoner* og *egenkontroller* vil danne en viktig del av grunnlaget for slike gjennomganger.

3.2.6 Avbrudds- og beredskapsplan

Det er en økende avhengighet av at IT-systemene i kommunen er tilgjengelige for brukerne når de trenger dem; selv korte avbrudd vil for enkelte brukergrupper innebære store ulemper/problemer. Årsakene til avbrudd kan skyldes feil på datautstyr og i datasystemer, brudd i datakommunikasjon (eksterne/interne årsaker), brann/branntilløp, strømavbrudd, etc.

For i rimelig grad å være forberedt på ulike typer avbruddssituasjoner, bør kommunen utarbeide en plan over tiltak som skal/bør iverksettes dersom det oppstår feil-/avbrudds-situasjoner. Denne planen m/tilhørende tiltak vil i stor grad også påvirke til å sikre mot IT-feil og –avbrudd - i tillegg til at de iverksatte beredskapstiltaken vil sikre at driften snarest mulig kommer igjen.

Her er noen momenter til avbrudds-/beredskapsplan i kommunen:

- *hvor lenge kan de enkelte avdelinger/brukergrupper være uten tilgang på viktige IT-systemer – og hvilke konsekvenser vil lengre avbrudd kunne få?*
- *oversikt over ansvarsforhold og organisering i en alvorlig avbruddssituasjon*
- *strakstiltak og aksjonering dersom ulike feil-/avbruddssituasjoner skulle oppstå:*
  - *brann, vannlekkasje, etc.*
  - *tekniske uhell/avbrudd*
  - *strømstans/overspenning*
  - *viktige data på avveie*
  - *innbrudd/hærverk/sabotasje*
  - *feil på nettverk/kommunikasjon*
  - *osv*

IT-beredskapsplan/-rutiner bør i tillegg bl.a. omfatte:

- *Backup/speiling av alle viktige IT-systemer/data – helst på atskilte lokasjoner*
- *at backup-server(e) vil være raskt tilgjengelige i en beredskapssituasjon*
- *tilfredstillende backup-kapasitet og redundans på data-kommunikasjonslinjer*
- *avtale med dataleverandørene om rask levering etter evt. skader på eksisterende utstyr*
- *at ledere/medarbeidere og samarbeidspartnere er kjent med og tilgjengelige for å håndtere en eventuell beredskapssituasjon så raskt og riktig som mulig. Som del av dette bør det etableres et 'katastrofe-/beredskapsteam' i kommunen*
- *regelmessige penetrasjonstester (IDS – Intrusion Detection Systems) på nettverket for å avdekke eventuelle svakheter og forsøk på ikke-autoriserte tilganger (dette vil også kunne avdekke eventuelle forsøk fra interne brukere)*
- *tilfredstillende strømforsyning, herunder god nok UPS-kapasitet for å håndtere kortere strømafbrudd – og bruk av nødstrømsaggregat for å håndtere eventuelle lengre avbrudd, overspenninger etc.*
- *automatisert driftsovervåking og alarmering (eks via sms) av temperatur, røyk, fuktighet etc. på datarom*
- *alarm-/vaktløsninger ved ulike feilsituasjoner*
- *at driftsrutiner – inkl. beredskapsplan/-rutiner - er dokumenterte på en slik måte at fravær av nøkkelpersonell ikke vil representere en kritisk faktor*
- *at dokumenterte rutiner er kjent og etterleves av relevant personell*

3.2.7 Utskrifter/dokumenter, kopiering og makulering

Utskrifter på printere skal ikke ligge tilgjengelig for *uvedkommende* og skal som hovedregel hentes *umiddelbart*. *Fortrolige* utskrifter skal skrives ut på printere som er plassert slik at de ikke er tilgjengelige for *uvedkommende*, alternativt at '*sikker print*' benyttes.

Tilsvarende regler gjelder ved *kopiering* av fortrolige utskrifter/dokumenter.

Ved utskrift av *sensitive* personopplysninger bør dette som hovedregel foretas til skrivere som kun *autoriserte* brukere/brukergrupper har tilgang til; også her vil '*sikker print*' være et godt og sikkert alternativ, da den som har en utskrift liggende i print-kø må taste eget passord på skriveren for å få aktivert egne utskrifter.

Fortrolige datautskrifter og dokumenter skal, når de ikke anvendes, oppbevares utilgjengelig for uvedkommende - og arkiveres i sikrede dokument-/arkivskap.
Fortrolige datautskrifter og dokumenter skal *ikke* kastes i papirkurv eller miljøeske, men *makuleres*.

3.2.8 Sikkerhet og orden på det enkelte kontor

Den enkelte medarbeider i kommunen har *selv* ansvaret for sikkerheten på eget kontor/egen arbeidsplass. Dette innebærer at *uvedkommende ikke* skal kunne få tilgang til ikke-offentlig informasjon, herunder viktige/sensitive *dokumenter* som måtte ligge på kontorpult.

Dette forutsetter igjen

- at passord etc. beskyttes (dette er den enkelte ansattes egen sikkerhetsnøkkel)
- at PC/terminal slås av etter endt arbeidsdag – og at skjermbeskytter m/passord benyttes
- at viktige dokumenter, journaler, mobiltelefoner, USB-penner etc ikke ligger åpent tilgjengelige
- at fortrolige dokumenter ikke kastes i papirkurv, men makuleres
- at kontordør avlås når kontoret ikke er bemannet; dette gjelder spesielt på steder der det foregår behandling av sensitiv informasjon og der uvedkommende vil kunne oppholde seg uten nødvendig kontroll
- at uvedkommende ikke har adgang til kontorlokaler når eget personell ikke er tilstede

3.3 Personellsikkerhet

3.3.1 Etiske regler

Kommunen legger stor vekt på redelighet, ærlighet og åpenhet i all sin virksomhet.

Alle ansatte har et selvstendig *etisk ansvar* for egne handlinger, og skal ta avstand fra enhver uetisk forvaltningspraksis; eksempler på dette kan være:

- handlinger som krenker noens rettsvern
- handlinger som tilgodeser noen på en uberettiget måte

Alle ansatte plikter å overholde de etiske regler som gjelder i kommunen.

All informasjon som gis i forbindelse med virksomhet for kommunen, skal være korrekt og pålitelig og ikke med hensikt gis tvetydig formulering. Ansatte og folkevalgte skal opptre profesjonelt, med respekt og representere kommunen på en god måte både internt og eksternt.

Kolleger:

Alle ansatte skal ta sin del av ansvaret for et godt og inkluderende arbeidsmiljø og behandle hverandre med respekt. Det forventes at det ikke snakkes nedsettende om kollegaer som ikke er tilstede og kan svare for seg. Mobbing og trakassering er ikke tillatt på noe nivå.

Innbyggere/ brukere:

Innbyggere og brukere skal møtes med respekt og høflighet. Ansatte skal opptre profesjonelt overfor brukere, og legge vekt på forsvarlig saksbehandling og sikre partenes rett til å uttale seg.

BRUK AV KOMMUNENS IT-TJENESTER

Arbeidstaker skal være meget tilbakeholden med bruk av IT-tjenestene til virksomhet som ikke har direkte tilknytning til den kommunale faglige virksomhet og administrasjon.

IT-tjenestene skal ikke brukes i kommersiell sammenheng eller til aktiviteter uten tilknytning til virksomheten som foregår i kommunen.

En arbeidstaker skal ikke benytte IT-tjenestene til å framsette ærekrenkelser eller diskriminerende uttalelser, formidle pornografi og vold, eller taushetsbelagte opplysninger, krenke privatlivets fred eller oppfordre eller medvirke til ulovlige eller rettstridige handlinger.

På digitale møteplasser og sosiale nettsteder må arbeidstaker være bevisst sin stilling og de tjenestene vedkommende yter på vegne av kommunen, og vise varsomhet og lojalitet i forhold til dette. Arbeidstakerne skal tenke gjennom konsekvensene før de publiserer noe, og være spesielt oppmerksomme på sin taushetsplikt, rutiner for intern varsling og hvem som har myndighet til, og ansvar for å uttale seg på vegne av kommunen i ulike saker

3.3.2 Fast ansatt personell og vikarer med tidsbegrenset arbeid

Medarbeidere på alle nivåer skal gjennomgå behovstilpasset opplæring i bruk av IT og i informasjonssikkerhet.

Samtlige medarbeidere skal som et minimum gis en orientering om kommunens sikkerhetsmål og retningslinjer for informasjonssikkerhet.

Kompetansehevende tiltak for å redusere kritisk avhengighet av nøkkelpersonell bør prioriteres.

Autorisasjonsansvarlig skal vurdere hvilke autorisasjoner, dvs tilgangsrettigheter vedkommende skal ha til de(t) respektive IT-system. Autorisasjonsansvarlig skal selv kunne legge inn nødvendige tilgangsrettigheter etc. i de respektive IT-systemene/applikasjonene. IT-avdelingen tildeler brukerident, passord osv.

Ved ansettelsesopphør skal tilgangsrettigheter, passord etc slettes umiddelbart. Nøkler og eventuelle andre kommunale eiendeler skal innleveres.

Ved endring av stilling etc. skal også tilgangsrettighetene vurderes endret.

3.3.3 Konsulenter og leverandører av IT-tjenester

Alle eksterne rådgivere, konsulenter og leverandører av IT-tjenester til kommunen skal før arbeid tar til ha regulert sin tjenestetilknytning med et kontraktsforhold; dette skal også omfatte krav til taushetsplikt.

For konsulenter etc. som vil kunne få tilgang til *sensitive personopplysninger*, stilles det ekstra krav til konfidensiell behandling av slike opplysninger. Innleide medarbeidere og samarbeidspartnere skal ha tilgang til opplysninger etter 'need to know'-prinsippet og det skal i ettertid være mulig å foreta *kontroller* av at ingen eksterne brukere har gått ut over sine *tidsavgrensede* tilgangsmuligheter og -rettigheter.

Kommunen skal gjøre alle kontraktsparter kjent med de sikkerhetskrav og –regler som gjelder.

3.3.4 Servicepersonell (teknikere, håndverkere, rengjøringspersonell etc)

Servicepersonell som ikke er ansatt, men som engasjeres av kommunen, f.eks.

- håndverkere
- elektrikere
- evt. rengjøringspersonell
- osv.

skal også følge kommunens *sikkerhetsbestemmelser* i sitt arbeid for kommunen.

Uten visse regler og en viss kontroll vil risikoen for at informasjonen kan komme på avveie og muligheter for tyveri etc øke.

Det bør derfor være et overordnet prinsipp at innleid personell ikke har adgang til lokaler, utstyr og informasjonen når ansatte selv ikke er tilstede (vaktpersonale må nødvendigvis unntas fra dette kravet).

3.3.5 Besøkende

Kommunens ulike enheter og lokaler er i hovedsak lett tilgjengelige; dette representerer på mange måter en god, nødvendig og positiv løsning både for ansatte, besøkende/ publikum og klienter/brukere.

Samtidig behandles og lagres det informasjon i kommunen som hverken skal eller bør være tilgjengelig for uvedkommende personell. Tilsvarende gjelder datautstyr og annet utstyr.

For å sikre følsomme data, dokumenter og utstyr i nødvendig grad mot uvedkommende/ besøkende, bør derfor aktuelle kontorer på steder der uvedkommende vil kunne oppholde seg uten nødvendig kontroll, avlåsnes når de ikke er bemannet – også ved kortere fravær som lunchpauser etc. Kopirom og rekvisitarom etc. bør også skjermes/sikres tilsvarende.

Ved besøk, møter etc. som foregår innen soner der det behandles sensitiv personinformasjon, kan følgende besøksrutine vurderes etablert (vil ikke gjelde klienter/pårørende):

- den som skal ha besøk får beskjed om dette
- den besøkende venter i resepsjonen til han/hun blir hentet av rette vedkommende
- etter endt besøk ledsages den besøkende tilbake til resepsjonen

3.3.6 Taushetsplikt

Ved ansettelse i fast stilling eller vikariat i kommunen skal arbeidstaker undertegne *arbeidsavtale*, hvor ett eksemplar går til arbeidstaker og ett til arbeidsgiver; som del av arbeidsavtalen inngår også *taushetserklæring*.

Overholdelse av taushetsplikten er spesielt viktig i tilfeller der det vil kunne være til *skade* for en person dersom opplysninger om personen kommer *uvedkommende* i hende.

Med skade menes her problemer med hensyn til personlig integritet, helse, omdømme, rettigheter, osv.

Det er straffbart å bryte denne taushetsplikten etter straffelovens §121; straffen kan være bøter eller fengsel inntil 6 måneder.

Taushetsplikten gjelder også etter at ansettelsesforholdet har opphørt.

3.3.7 Brudd på reglement/arbeidsavtaler

Sikkerheten i kommunen er en svært viktig del av ansvaret til *hver enkelt arbeidstaker*, og begrensningen av risiko for feil, uhell, dårlig kvalitet, osv er nært knyttet til den enkeltes holdning og årvåkenhet, samt praktisering av gjeldende sikkerhetsbestemmelser.

For å beskytte kommunens informasjon og øvrige verdier er det derfor av største viktighet at alle medarbeidere utviser aktsomhet i sitt arbeid.

Eventuelle brudd på disse bestemmelser skal meddeles nærmeste overordnede; slike brudd kan også få konsekvenser for arbeidstakers ansettelsesforhold i kommunen.

4 SYSTEMTEKNISK SIKRING

4.1 Sikkerhetskopiering og oppbevaring av kopier

Sikkerhetskopiering (backup) av kommunens data foretas av IT-avdelingen. De har også ansvaret for å kontrollere at sikkerhetskopieringen er *riktig* utført, og at alle data er lagt over på backup. De har likeså ansvaret for å teste 'roll-back', dvs at kopierte data kan benyttes ved eventuelle behov for rekonstruksjon etc.

Det er ikke tillatt lagret *personsensitiv* informasjon på den enkelte brukers PC/bærbare PC, mobiltelefon eller USB minnebrikke - dersom det ikke er installert *krypteringsløsninger* eller benyttes passord-løsninger for å sikre dette. *Slik lagring er den enkelte brukers eget ansvar.*

4.2 Aktivitetslogging

IT-systemene som benyttes i kommunen bør inneholde funksjoner for *logging* av aktiviteter i den utstrekning dette ansees nødvendig for å kunne *forebygge, oppdage* og *reducere skade som følge av eventuelle misbruk og feil*. For IT-systemer der det foregår behandling av sensitive personopplysninger *skal* det foretas slik logging.

Det er de respektive *autorisasjonsansvarlige* som i samarbeid med IT-avdelingen har ansvaret for å vurdere behovet for logging, etablere rutiner for dette og foreta nødvendig kontroll i ettertid. Eksempler på relevante aktiviteter som kan/bør logges:

- *inn-/utlogging*
- *transaksjoner, sletting av data, endring av kodeverk og nøkkeldata*

Registrering av uautorisert bruk og eventuelle forsøk på slik bruk, skal ifølge Datatilsynet lagres i minst 3 måneder. Tilsvarende gjelder registrering av mulige andre hendelser som har eller kan ha betydning for informasjonssikkerheten i kommunen.

4.3 Sikringstiltak mot datavirus

IT-avdelingen har ansvaret for nødvendig sikring mot datavirus etc. på servere og nettverk. Det er scanning av evt. datavirus av all ekstern e-post til og fra kommunen på egen e-mailserver og automatisk oppdatering og 'utrulling' av antivirus-programmet til servere og klienter. Bruk av *tynne klienter* i kommunen innebærer at datavirus etc. ikke kan ramme disse 'klientene'.

På kommunens egne *bærbare* PCer etc. er det også installert nødvendig kontroll mot bl.a. datavirus og spam.

Dersom bruker oppdager eller får mistanke om datavirus, skal IT-avdelingen kontaktes umiddelbart – og PC skal *ikke* benyttes før dette er klarert.

4.4 Destruksjon av sensitive data

Ved salg eller kassering av datautstyr skal data på harddisk slettes på forsvarlig måte.

Ved disk-krasj, skal disk som inneholder følsomme data, destrueres evt. leveres til forbrenning. Datalagringsmedier skal makuleres evt. leveres til forbrenning. USB minne- pinner evt. mobiltelefoner etc. med sensitive opplysninger skal behandles på tilsvarende måte.

- *Harddisker som flyttes mellom soner eller som inneholder sensitive personopplysninger og skal gjenbrukes, overskrives enten med IBAS-software eller Killdisk. (www.killdisk.com)*
- *Kommunen har etablert 'Green mobile'-løsning; denne innebærer at sensitive data på mobiltelefoner som skal kasseres, blir slettet på forsvarlig måte – og at mobiltelefonene blir kassert/destruert i henhold til de fastsatte miljøkrav*

IT-avdelingen har ansvaret for disse rutiner.

4.5 Logisk tilgangskontroll

Tilgangskontroll-rutinene skal sikre at informasjon kun er tilgjengelig for *autorisert* personell og at de ikke *utilsiktet kan leses, endres eller slettes* ved konvertering, behandling, lagring, utskrift eller distribusjon.

Alle IT-system i Rakkestad kommune skal inneholde mekanismer for logisk tilgangskontroll, og skal omfatte nødvendig *brukeridentifikasjon, autentisering og autorisasjonskontroll*. IT-avdelingen har ansvaret for rutinene knyttet til den logiske tilgangskontrollen.

4.5.1 Brukeridentifikasjon/autentisering

Hver enkelt IT-bruker skal tildeles en unik kode for identifikasjon i forbindelse med pålogging til PC, server og nettverk.

Bruker skal logge seg ut eller 'legge ned' skjermbildet når han/hun forlater arbeidsplassen. Passord skal benyttes for å aktivisere skjermbildet.

4.5.2 Autorisasjonskontroll

Autorisasjon innebærer en godkjenning som gir brukerne tilgang til en bestemt type informasjon basert på en vurdering av de rettigheter den enkelte medarbeider skal ha.

Autorisasjonen (eller *autorisasjonsprofilen*) skal angi hvilke IT-systemer, programrutiner og dataelementer vedkommende bruker har lovlig tilgang til, og hvilke operasjoner (lese, skrive, oppdatere, osv) brukeren har lov til å utføre.

Autorisasjonskontrollen skal påse at kun autorisert personell får tilgang til IT-systemene - og kun til de program og den informasjon de er autorisert for. Tilsvarende rutiner gjelder for å unngå at brukerne kan utføre rutiner og operasjoner de *ikke* er autorisert for. Det skal i ettertid kunne foretas stikkprøvebaserte kontroller for å sikre at eventuelle forsøk på *misbruk* av tildelte autorisasjoner blir avdekket.

Det er kommunens respektive autorisasjonsansvarlige som sammen med IT-avdelingen tildeler brukerne slike tilgangsrettigheter. Ved ansettelsesopphør skal rettighetene til vedkommende bruker slettes snarest.

4.5.3 Regler vedrørende bruk av passord og påloggingsrutiner

All tilgang til kommunens IT-systemer krever brukeridentifikasjon og passord; IT-avdelingen sørger for tildeling av dette ved første gangs bruk – deretter er bruker selv ansvarlig for endring og hemmelighold av eget passord.

Passordet er brukerens egen personlige *sikkerhetsnøkkel*, som skal sikre at uvedkommende *ikke* får tilgang til IT-systemene.

Følgende regler gjelder:

- *alle brukere må taste inn brukernavn og passord ved oppkobling mot PC og mot server; enkelte systemer krever i tillegg ekstra passord*
- *passord bør være minimum **6 tegn** langt og bør være en kombinasjon av tall/bokstaver*
- *passordet bør byttes hver 3. måned; ved bytte av passord skal det ikke være mulig å benytte de **5** sist brukte passord*
- *ved 3 ganger feil pålogging, skal videre forsøk sperres; brukeren må normalt kontakte IT-avdelingen for å få logget seg på igjen*
- *lån ikke bort bruker-ident eller passord; det vil i så fall være å anse som brudd på kommunens sikkerhetsbestemmelser*
- *dersom PC blir stående lengre enn f.eks. 10 minutter uten aktivitet, bør (skal) skjermbildet sperres vha av skjerm-sparer for å sikre mot mulig innsyn fra uautorisert personell; bruker må taste egetdefinert passord for å komme tilbake til siste skjermbilde*

4.6 Kommunikasjonssikring

4.6.1 Rutiner for kommunikasjonssikring

Kommunens rutiner for kommunikasjonssikring skal

- sikre at kommunens nettverk, dvs utstyr og program, fungerer stabilt og med tilfredsstillende svarstider
- sikre at uvedkommende ikke har fysisk adgang til nettverksutstyr, modem, koblingsskap, osv. - uten nødvendig kontroll
- sikre at Personopplysningslovens (POL) og Normens (www.normen.no) krav til sikring etterleves, herunder kravene i den såkalte sonemodellen til Datatilsynet:

- **Sikre soner** - for behandling/lagring av sensitive opplysninger (eks helse, barnevern, osv.)
- **Intern sone** - for behandling og lagring av opplysninger som i hovedsak ikke skal være sensitive men som kan være i en 'gråsoner' mht sensitivitet (eks PP-relaterte elevopplysninger i skolen, ansattopplysninger osv.)
  - **Eksternt nettverk/DMZ** - for oppkobling mot internet evt andre eksterne nettverk

- Mellom sikret sone og **ekstern** sone skal det minst være 2 sikkerhetsbarrierer
- Det er krav til **kryptering** av sensitiv informasjon som sendes over eksterne nettverk
- skal sikre at uautorisert tilgang til nettverk og applikasjoner ikke skjer, og at eventuelle forsøk på slik tilgang logges, oppdages og følges opp
- skal sikre at det finnes rutiner som snarest sikrer snarlig oppstart etter eventuelle feil/driftsavbrudd

Nettverkløsningen i Rakkestad kommune er dermed i overensstemmelse med Datatilsynets sonemodell:

- De '**sikre**' sonene er definert som sikre fordi datasystemene som brukes der behandler spesielt personsensitive data og som derved er underlagt sikkerhetskravene både til konfidensialitet, integritet og tilgjengelighet i POL og i Helseregisterloven/Normen for informasjonssikkerhet
- De **interne** sonene i kommunen benytter datasystemer som i hovedsak **ikke** behandler sensitive personopplysninger; her vil det dog også kunne foregå behandling av personopplysninger som **kan** være sensitive, deriblant PP-relaterte opplysninger om elever i skolen, om ansatte etc. Slike opplysninger er også underlagt sikkerhetskravene til

konfidensialitet og integritet i POL. Brukere i intern-sone skal ikke ha tilgang til sikre soner, dvs at det ikke skal være mulig å initiere tjenester fra intern-sone mot sikker sone

- Brukere på sikret nett som skal nå Internett må logge seg på egen, dedikert sesjon på intern sone; de vil i denne sesjonen ikke ha tilgang til de respektive fagsystemene. Brukerne har tilgang til e-post i sikker sone, men vil ikke kunne sende med **vedlegg**. Dermed har kommunen en tilfredsstillende løsning i forhold til å sikre seg mot **utilsiktet** utlevering av sensitive personopplysninger
- Kryptering mellom Sykehjem/sikker sone og sentral server i Rakkestad kommune foregår over Citrix ICA protokoll med "Basic encryption", som er en enkel krypteringsstandard men allikevel en fullverdig krypteringsmekanisme som skal hindre hackere i å fange opp datastrømmer i klartekst. Innholdet må også dekodes for å bli lesbart. Alle brukere i sikker sone benytter Citrix ICA for å nå sentral server og fagapplikasjoner. All datakommunikasjon i Sikker sone foregår over egen lukket fiber og kryptert trådløst radiosamband. Denne løsningen tilfredsstiller kravene til sikker (kryptert) kommunikasjon slik de er beskrevet i forskriftene til POL
- I de 'sensitive' fagsystemene er mulighetene for å 'klippe og lime' fjernet; dermed etterlever kommunen også kravet i POL mht. å sikre mot mulige uautoriserte endringer ('manipuleringer') av sensitive personopplysninger

4.6.2 Bruk av elektronisk post (e-post)

Ved bruk av elektronisk post (e-post) gjelder følgende retningslinjer i kommunen:

- e-post kan fritt brukes til meldinger som ikke inneholder sensitive/taushetsbelagte opplysninger (eks. beskjeder, meldinger, arbeidsutkast til saksdokument, møte-innkallinger, osv.)
- det er **ikke** tillatt å sende sensitiv informasjon via e-post (da den pt ikke krypteres)
- journalpliktig e-post til den enkelte ansattes e-postadresse skal registreres
- journalpliktig e-post som kommer til kommunens postmottak-adresse (Postmottak@rakkestad.kommune.no) skal tas ut på papir, journalføres og leveres rette vedkommende; meldingen kan i tillegg videresendes elektronisk til mottaker såfremt den ikke inneholder sensitiv, taushetsbelagt informasjon
- vær skeptisk til e-postsendinger spesielt med **ukjent** avsender: slike vedlegg skal **ikke** åpnes! Ved eventuelle datavirus-angrep eller ved mistanke om dette, skal datautstyr ikke benyttes før IT-avdelingen har foretatt nødvendige undersøkelser

Kommunens rettigheter mht innsyn i ansattes e-post

E-post som er sendt og mottatt via en arbeidstakers e-postboks er *ikke uten videre* tilgjengelig for arbeidsgiver/leder. Det er imidlertid viktig å vite om arbeidsgivers rett til innsyn i e-post, hjemmeområde (H-disk) eller andre elektroniske medier. Dette gjelder også annet utstyr som er stilt for arbeidstakers disposisjon for bruk i arbeidet som PDA, mobiltelefon, minnepinne o.l. Bestemmelsene for innsyn i arbeidstakers e-postkasse og filer reguleres av *Personopplysningsloven*.

Det er vanligvis to årsaker til at en arbeidsgiver ønsker innsyn i en arbeidstakers e-post eller filer:

1. Når det er nødvendig for å ivareta den daglige driften i virksomheten (kommunen) eller andre berettigede interesser. Eksempler på dette kan være at arbeidsgiver har god grunn til å tro at det har kommet virksomhetskritisk e-post til en arbeidstakers e-postkasse ved fravær.
2. Når det er begrunnet mistanke om at arbeidstakeren benytter e-postboksen eller arbeidsgivers utstyr på en måte som innebærer grovt brudd på arbeidsforholdet. For eksempel om arbeidsgiver har mistanke om at e-postkassen benyttes til å gjennomføre straffbare forhold.

En av forutsetningene for at innsyn kan foretas er at det er *arbeidsgiver som er eier* av utstyret eller at det er utstyr som er levert av arbeidsgiver og som benyttes under arbeid for arbeidsgiver.

Se Vedlegg 9 for ytterligere informasjon om kommunens regler for innsynsrett i e-post etc.

5 FYSISK SIKRING

5.1 Generelt

Formålet med de fysiske sikringstiltak i Rakkestad kommune er:

- å verne om liv og helse til ansatte, klienter og andre som måtte befinne seg i kommunens lokaler
- å sikre eiendeler og verdier som kommunen forvalter eller formidler, herunder bygninger, lokaler, inventar, IT-utstyr og annet utstyr, mot tap eller verdiforringelse
- å sikre mot tap av dokumenter og elektronisk informasjon gjennom tyveri etc
- å hindre eller forsinke inntrenger evt. annen uautorisert adgang gjennom tilfredsstillende låsemekanismer evt. alarmsystemer

Arealer, lokaler eller eiendeler skal ha tilstrekkelig fysisk sikring. Omfanget av de fysiske sikringstiltak bestemmes og vil være avhengig av mulige/aktuelle trusler og risiko, samt aktiviteten på stedet. De respektive ledere er hovedansvarlige for at nødvendige fysiske sikringstiltak vurderes og iverksettes på kommunens tjenestesteder.

5.2 Adgangskontroll

Adgangskontroll i kommunen innebærer nødvendig kontroll med at uvedkommende ikke kommer seg ukontrollert inn til - eller oppholder seg uten nødvendig tilsyn i – kontorsoner, tekniske rom etc. som ikke er tilgjengelige for publikum. Det skal også være nødvendig kontroll med varer og materiale som fraktes ut og inn av kommunens lokaler.

For øvrig gjelder følgende regler for adgangskontroll i kommunens lokaler:

- ikke-ansatt personell skal som hovedregel **ikke** oppholde seg uten tilsyn i lokaler som ikke er åpne for publikum; dette omfatter også møtedeltakere, osv. og gjelder i kommunen generelt

- *i kontorsoner der uvedkommende og uautorisert personell i perioder vil kunne oppholde seg, skal kontordører og dører inn til skriverrom, postrom etc. være avlåst når kontorene ikke er bemannet*
- *teknikere, håndverkere etc. skal som hovedregel alltid følges av autorisert personell fra kommunen. Tilsvarende gjelder dersom det er behov for at teknikere, håndverkere etc er tilstede i kommunens lokaler etter normal arbeidstid*

5.3 Brannsikring

Brannsikring i kommunens lokaler innebærer tiltak som skal

- *forebygge brann og branntilløp*
- *redde liv og avverge skade på person dersom brann har oppstått*
- *redusere eventuelle skadevirkninger og veilede/hjelp medarbeidere og annet personell som oppholder seg i kommunens lokaler*
- *sørge for opplæring av medarbeidere og klienter/beboere i brannforebyggende tiltak – herunder jevnlig brannøvelser*

Ved brann/branntilløp skal evt. åpne vinduer og dører lukkes umiddelbart for å redusere lufttilførsel og dermed brannutviklingen. Mindre branner/branntilløp slokkes med håndslukkeapparat. Ved større brann- og røykutvikling skal lokalene forlates i henhold til den interne branninstruksen.

Det er installert varme-/røykvarslere med automatisk melding til 110-sentralen (Alarmsentral Brann Øst) ved utslag på disse i kommunehuset inkl serverrommet, på sykehjemmet (påbudt sikring) og på Bergenhus skole, Innbruddsalarm er koblet til samme sentral, likeså temperatur-alarm på serverrommet i kommunehuset.

Det er utarbeidet branninstruks på alle tjenestesteder. Det er utpekt brannansvarlige på hvert enkelt sted.

Det skal jevnlig foretas brannøvelser i alle kommunale bygg.

5.4 Informasjonshåndtering

- *Datalagringsmedier i kommunen skal oppbevares slik at de beskyttes mot tyveri, skade, brann/høy temperatur, osv.*
- *Viktige og fortrolige dokumenter bør oppbevares i brann-/vannsikre skap/rom og for øvrig sikres slik at de ikke er tilgjengelige for uvedkommende.*

6 PERSONOPPLYSNINGSLOVEN M/FORSKRIFTER og INNSYNSRETT

6.1 Personopplysningsloven

Personopplysningsloven (POL) med forskrifter trådte i kraft 1.1.2001 og gjelder for all behandling av personopplysninger der konfidensialitet, tilgjengelighet og integritet er nødvendig for å hindre fare for tap av liv og helse, økonomisk tap eller tap av anseelse og personlig integritet – og der behandlingen helt eller delvis skjer med elektroniske hjelpemidler. Hovedregelen er at all slik behandling skriftlig skal *meldes* til Datatilsynet. Sensitive personopplysninger som behandles *manuelt* er også meldepliktige.

Ref pkt 2.2. side 15 vedr. kommunens oppfyllelse av meldeplikten.

Personopplysningsloven er også harmonisert med kravene i den norske og internasjonale sikkerhetsstandarder NS-ISO 27001 og EU-direktiv 95/46 EF om beskyttelse av fysiske personer i forbindelse med behandling av personopplysninger og omfatter bl.a. følgende forhold:

- *Rådmannen har hovedansvaret for at lovens og forskriftens bestemmelser følges*
- *det skal utpekes sikkerhetsansvarlig bl.a. for å kontrollere at sikkerhetskravene etterleves*
- *sikkerhetsmål og sikkerhetsstrategi skal dokumenteres og godkjennes av kommunens ledelse*
- *Det skal føres oversikt over alle personopplysninger som behandles i kommunen.*
- *Ved endringer som har betydning for informasjonssikkerheten, skal det gjennomføres **risikovurdering** av mulige interne og eksterne trusler/ svakheter knyttet til bruken av sensitive personopplysninger*
- *Det skal jevnlig (årlig) foretas **sikkerhetsrevisjon** bl.a. for å vurdere om organisering, sikkerhetstiltak og bruk av partner og leverandører er i overensstemmelse med kommunens og lovverkets sikkerhetskrav. Dersom revisjonen avdekker bruk som ikke er forutsatt, skal dette behandles som **avvik***
- *IT-systemene m/infrastruktur skal **konfigureres** slik at tilfredsstillende informasjonssikkerhet oppnås*
- *sensitiv informasjon som overføres over nettverk skal **krypteres***
- *personell som ikke er autorisert for tilgang til slik informasjon skal heller ikke ha **tilgangsmulighet** til informasjonen*
- *IT-utstyr hvor det lagres slik informasjon skal være særdeles **godt sikret mot adgang fra uvedkommende***

- det skal etableres godkjente **sikkerhetsbarrierer** (fysiske/logiske) mellom de soner hvor slik informasjon behandles (=sikrede soner), øvrige soner (=interne soner) og eventuell ekstern tilknytning
- forsøk på uautorisert bruk skal **loggføres**, slik at det i ettertid kan foretas kontroller av eventuelle forsøk på ikke-godkjent tilgang etc.
- det skal etableres rutiner som fanger opp alle relevante **avvikssituasjoner** knyttet til bruken og driften av kommunens IT-systemer
- det skal etableres rutiner for **internkontroll**

forholdet til **partnere** eller **leverandører** skal reguleres i avtaler/kontrakter som også omfatter sikkerhetskrav, herunder undertegning av taushetserklæring fra alt involvert personell

- hvert 3. år skal meldepliktige behandlinger innrapporteres/registreres på nytt på Datatilsynets meldedatabase (www.datatilsynet.no). Dette kravet gjelder ikke for kommuner som har etablert ordning med Personvernombud

Ref også Vedlegg 7 som omhandler Normen for informasjonssikkerhet.

6.2 Innsynsrett

I henhold til *Personopplysningsloven (POL) § 18* har kommunens egne ansatte og klienter/brukere på *skriftlig forespørsel* rett til å få opplyst hvilke informasjon som er lagret eller som bearbeides om egen person.

Unntak fra denne innsynsretten er:

- Register som *kun* anvendes til statistikkformål, forskning eller generelle planleggingsformål (ref. *POL §18, siste ledd*)
- Opplysninger som det må ansees *utilrådelig* at vedkommende får kjennskap til av helsehensyn eller av hensyn til forholdet til personer som står dem nær (ref. *POL §23, pkt.c*)

Svar på henvendelser om innsyn skal ekspederes snarest mulig og senest innen én – 1 måned.

Ansvarlig leder plikter å påse at taushetspliktbestemmelsene i henhold til lovverket blir fulgt i forbindelse med utlevering av opplysninger som omfattes av dette.

VEDLEGG 1 – Taushetserklæringer for ansatte i Rakkestad kommune

De til enhver tid gjeldende skjema for taushetserklæringer arkiveres sammen med sikkerhetskånboken og blir tatt med ved senere revideringer.

Den ansatte undertegner en eller flere erklæringer etter hvilket arbeid han/hun har og derav hvilke lover vedkommende er underlagt.

Vedlegg:

- *Taushetserklæring etter Forvaltningsloven § 13*
- *Taushetserklæring etter Sosialtjenesteloven § 8 – 8 og Lov om barneverntjenester § 6 –7*
- *Taushetserklæring etter Helsepersonelloven kap. 5 og Pasientrettighetsloven*

Taushetserklæring

Rakkestad kommune

for fast ansatte og vikarer

Forvaltningen har taushetsplikt av hensyn til den som søker hjelp eller bistand, av sikkerhetshensyn, av tillitshensyn, men slik at saksbehandler får mest mulig tilgang til opplysninger som bidrar til at saken blir så godt opplyst som mulig.

FORVALTNINGSLOVEN § 13

Enhver som utfører tjeneste eller arbeider for et forvaltningsorgan, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han/ hun i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite noe om:

- 1- noens personlige forhold eller
- 2- tekniske innretninger og fremgangsmåter, samt drifts- eller forretningsforhold som det vil være konkurransemessige betydninger å hemmeligholde av hensyn til den som opplysningen angår.

Som personlige forhold regnes ikke fødested, fødselsdato og personnummer, statsborgerskap, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted, med mindre det kan røpe et klientforhold som må anses som personlig. Kongen kan ellers gi nærmere forskrifter om hvilke opplysninger som skal regnes som personlige, om hvilke organer som kan gi privatpersoners opplysninger som nevnt i punktum foran og opplysninger om den enkeltes personlige status for øvrig, samt vilkårene for å gi slike opplysninger.

Taushetsplikten gjelder også etter at vedkommende har avsluttet tjenesten eller arbeidet. Han/hun kan heller ikke utnytte opplysningene som nevnt i denne paragraf i egen virksomhet eller i tjeneste eller arbeid for andre.

Se også på de begrensningene i taushetsplikten i fht

- § 13 a - begrensninger i taushetsplikten når det ikke er behov for beskyttelse
- § 13 b - begrensninger av taushetsplikten ut fra private eller offentlige interesser
- § 13 c - informasjon om taushetsplikt, oppbevaring av opplysninger undergitt taushetsplikt
- § 13 d - opplysninger til bruk for forskning
- § 13 e - forskeres taushetsplikt
- § 13 f - bestemmelser om taushets- og opplysningsplikt m.m. i andre lover

Som ansatt i Rakkestad kommune, erklærer jeg herved at jeg er gjort kjent med og har forstått nedenstående bestemmelser om taushetsplikt . Og at jeg som ansatt i kommunene er bundet av den taushetsplikten som følger av Forvaltningslovens § 13. Overtredelse av taushetsplikten straffes etter straffeloven § 121

.....
navn

.....
fødselsdato

.....
sted/dato

.....
underskrift

(Erklæringen underskrives i 2 eksemplarer, arbeidstaker beholder ett, og det andre leveres arbeidsgiver)

Taushetserklæring

Rakkestad kommune

for fast ansatte og vikarer

SOSIALTJENESTELOVEN § 8-8

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for sosialtjenesten eller en institusjon etter denne loven, har taushetsplikt etter forvaltningsloven §§13 til 13e.

Taushetsplikten gjelder også fødested, fødselsdato, personnummer, statsborgerskap, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted. Opplysning om en klients oppholdssted kan likevel gis når det er klart at det ikke vil skade tilliten til sosialtjenesten eller institusjonen å gi slike opplysninger.

Opplysninger til andre forvaltningsorganer jf. forvaltningsloven § 13 b nr. 5 og 6, kan bare gis når dette er nødvendig for å fremme sosialtjenestens eller institusjonens oppgaver, eller forebygge vesentlig fare for liv eller alvorlig skade for noens helse.

Dersom et barns interesse tilsier det, kan fylkesmannen eller departementet bestemme at opplysninger skal være undergitt taushetsplikt, selv om foreldrene samtykker til at de gjøres kjent.
§ 8-8a - opplysningsplikt til barneverntjenesten

LOV OM BARNEVERNTJENESTER § 6-7

Enhver som utfører tjenester eller arbeider for et forvaltningsorgan eller en institusjon etter denne loven, har taushetsplikt etter forvaltningsloven §§ 13 til 13e

Taushetsplikten gjelder også fødested, fødselsdato, personnummer, statsborgerskap, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted. Opplysning om en klientens oppholdssted kan likevel gis når det er klart at det ikke vil skade tilliten til barneverntjenesten eller institusjonen å gi slik opplysning.

Opplysninger til andre forvaltningsorganer jf. forvaltningsloven § 13b nr. 5 og 6, kan bare gis når dette er nødvendig for å fremme barneverntjenestens eller institusjonenes oppgaver, eller for å forebygge vesentlig fare for liv eller alvorlig skade for noens helse. Uten hinder av taushetsplikten skal barneverntjenesten av eget tiltak gi opplysninger til sosialtjenesten når det er grunn til å tro at en gravid kvinne misbruker rusmidler på en slik måte at det er overveiende sannsynlig at barnet blir født med skade, jf lov om sosiale tjenester § 6-2 a. Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføring av lov om sosiale tjenester, plikter barneverntjenesten å gi slike opplysninger

Som ansatt i Rakkestad kommune, erklærer jeg herved at jeg er gjort kjent med og forstått overnevnte bestemmelser om taushetsplikt som følge av Sosialtjenesteloven § 8-8 og Barnevernloven § 6-7
Overtredelse straffes etter straffelovens § 121

..... navn
.....
fødselsdato

.....
.....
sted/dato underskrift

(Erklæringen underskrives i 2 eksemplarer, arbeidstaker beholder ett, og det andre leveres arbeidsgiver)

Taushetserklæring

Rakkestad kommune

for fast ansatte og vikarer

I følge Helsepersonelloven er alle som yter helsehjelp i form av handlinger som har forebyggende, diagnostisk, behandlende, helsebevarende eller rehabiliterende mål, helsepersonell.

HELSEPERSONELL LOVEN KAP.5

§ 21 Hovedregel om taushetsplikt

Helsepersonell skal hindre at andre får adgang eller kjennskap til opplysninger om folks legems- eller sykdomsforhold eller andre personlige forhold som de får vite om i egenskap av å være helsepersonell.

§ 22 Samtykke til å gi informasjon

Taushetsplikten etter §21 er ikke til hinder for at opplysninger gjøres kjent for den opplysningen direkte gjelder, eller for andre i den utstrekning den som har krav på taushet samtykker.

§ 23 Begrensningene i taushetsplikten

§ 24 Opplysninger etter en persons død

§ 25 Opplysninger til samarbeidende personell

§ 26 Opplysninger til virksomhetens ledelse og til administrative systemer

§ 27 Opplysninger til sakkyndig

§ 28 Opplysninger til arbeidsgiver

§ 29 Opplysninger til andre formål

PASIENTRETTIGHETSLOVEN

Alle som har henvendt seg til helsevesenet med anmodning om helsehjelp, eller som helsetjenesten gir eller tilbyr helsehjelp i det enkelte tilfelle, pasienter og har dermed krav på taushet.

§ 3-6 Rett til vern mot spredning av opplysninger

Opplysninger om legems- og sykdomsforhold samt andre personlige opplysninger skal behandles i samsvar med gjeldene bestemmelser om taushetsplikt. Opplysningene skal behandles med varsomhet og respekt for integriteten til den opplysningen gjelder.

Taushetsplikten faller bort i den utstrekning den som har krav på taushet, samtykker

Dersom helsepersonell utleverer opplysninger undergitt lovbestemt opplysningsplikt, skal den opplysningen gjelder, så langt forholdene tilsier det informeres om at opplysningene er gitt og hvilke opplysninger det dreier seg om.

Som ansatt i Rakkestad kommune, erklærer jeg at jeg er gjort kjent med og forstått de overnevnte bestemmelsene om taushetsplikt som følger:

-Helsepersonelloven kapitel 5

-Pasientrettighetsloven § 3-6

Overtredelse av taushetsplikten straffes etter straffeloven § 121

.....
navn

.....
fødselsdato

.....
sted/dato

.....
underskrift

(Erklæringen underskrives i 2 eksemplarer, arbeidstaker beholder ett, og det andre leveres arbeidsgiver)

VEDLEGG 2 - Taushetserklæring for konsulenter etc.

Taushetserklæring

Rakkestad kommune

for konsulenter og servicepersonell

Jeg forstår

- at jeg i mitt engasjement i kommunen vil kunne få tilgang til informasjon som ikke må bli kjent for uvedkommende
- at mitt engasjement i kommunen krever ansvarsfølelse og lojalitet samt respekt for vern av informasjon og øvrige verdier

Jeg forplikter meg til

- å vise aktsomhet i behandlingen av alle oppgaver jeg utfører for kommunen
- å bevare taushet om alle opplysninger og forhold jeg får kjennskap til gjennom mitt engasjement i kommunen
- vise stor aktsomhet i min omtale av kommunen

Jeg er klar over at:

- forsettlig eller uaktsomt brudd på denne taushetsplikten kan medføre straffeansvar
- taushetsplikten også gjelder etter at mitt engasjement i kommunen er avsluttet

-----
Konsulent/serviceperson

Denne taushetserklæring er utstedt og underskrevet i 2 eksemplarer, hvorav hver av partene beholder hvert sitt.

Dato/sted,

-----
for kommunen

Sikkerhet er DITT ansvar

12 viktige sikkerhetsregler i Rakkestad kommune

1. du er selv ansvarlig for kvaliteten på eget arbeid
2. kun autorisert personell skal ha tilgang til kommunens datasystemer, dette gjelder også ved bruk av interne og eksterne nettverk (internet etc.), bærbart datautstyr og eventuelle hjemmearbeidsplasser
3. husk å sikre viktig/sensitiv informasjon ved bruk av bærbart datautstyr (inkl mobiltelefon og USB-minnebrikker), ved oppkobling fra usikrede internettforbindelser, på reise, i kurssammenheng, osv.
4. passordet er din personlige 'sikkerhetsnøkkel' og skal holdes utilgjengelig for andre
5. logg deg ut og slå av PCen når du går for dagen; husk også at uvedkommende ikke skal se skjermbildet når du arbeider med fortrolig informasjon
6. la ikke fortrolige utskrifter, telefaxer, etc ligge åpent tilgjengelig
7. kast ikke fortrolige dokument, CDer, minnebrikker etc. i papirkurv, men makulér dem i henhold til kommunens instruks for dette
8. CDer, filer etc. du ikke kjenner innholdet av skal alltid kontrolleres for datavirus etc. før du tar dem i bruk og e-post-vedlegg fra ukjente avsendere skal ikke åpnes
9. piratkopiering av programvare er forbudt i henhold til Lov om opphavsrett
10. uvedkommende skal ikke uten nødvendig kontroll ha adgang til steder hvor datautstyr, skrivere etc. er plassert
11. snakk ikke om følsomme, virksomhetsrelaterte saker til uvedkommende, herunder opplysninger om klienter og beboere

12. vær årvåken i det daglige arbeid - og si fra om noe unormalt oppdages

VEDLEGG 4 – Generelle regler for bruk av internet

RAKKESTAD KOMMUNE

Generelle retningslinjer for bruk av internet

- ***Bruk internet til nyttige og jobbrelaterte formål***
- ***Det skal vises respekt for andre personers livssyn, nasjonalitet og rase, og andre personer skal ikke forulempes eller fornærmes; dette gjelder også for sosiale medier som Facebook o.l.***
- ***husk å sikre viktig/sensitiv informasjon ved oppkobling fra usikrede internettforbindelser, på reise, i kurssammenheng, osv.***
- ***Det skal ikke lastes ned, søkes tilgang til eller spres pornografisk, voldelig, rasistisk eller blasfemisk materiale***
- ***Husk at du på internet er en synlig representant for kommunen og at du setter spor på alle nettsider du besøker***
- ***Dokumenter eller annen informasjon som inneholder personopplysninger og som er underlagt regulatoriske krav, skal ikke sendes over nettet. Det samme gjelder informasjon du ikke er sikker på kan offentliggjøres***
- ***Det skal ikke sløses med ressurser på nettet. Unødig surfing, sending av e-post (, videoopptak, masseutsendinger etc.) og annet skal unngås***
- ***Ved mistanke om datavirus skal IT-avdelingen kontaktes umiddelbart og PC etc. skal ikke benyttes***
- ***Nedlasting av programvare skal begrenses. Det er ikke lov å lagre eller kjøre/laste ned programvare som ikke er godkjent av IT-avdelingen. Nedlasting av programvare uten gyldige lisenser er likeledes ikke tillatt***

- ***Vær oppmerksom på at bilder, lyd og tekst kan være belagt med kopirestriksjoner. Å laste ned eller videresende slikt materiale er ikke tillatt uten at godkjennelse for dette er innhentet***
- ***Dersom det oppdages ulovlig bruk av nettet, skal dette varsles nærmeste overordnede***

VEDLEGG 5 – Sikring av hjemmearbeids-PCer etc.

Spesielle krav til sikring av hjemmearbeids-PCer og bærbart datautstyr

Hjemmearbeids-PCer etc. som benyttes til jobbrelevante oppgaver skal som hovedregel behandles og sikres på lik linje med tilsvarende utstyr på kommunens arbeidsplasser. Slik bruk bør i all hovedsak også foretas på *separate* PC; dette gjelder spesielt dersom det unntaksvis foretas behandling av sensitive opplysninger/personopplysninger.

Bruk av hjemmearbeids-PCer og bærbare PCer er ennå lite utbredt i kommunen, men slik bruk vil gradvis øke. Derfor er det utarbeidet noen generelle råd om relevante sikringstiltak for bruk av slikt utstyr (ref her også www.nettvett.no):

- *hjemmearbeids-PC og bærbare PCer skal ikke tas i bruk til jobbrelevante oppgaver før nærmeste overordnede og IT-avdelingen har gitt sin godkjenning til dette*
- *passord skal benyttes og endres i overensstemmelse med kommunens regler for dette*
- *dersom det arbeides med opplysninger som er underlagt Personopplysningsloven etc., skal slikt utstyr i hovedsak ha en sikkerhet som i størst mulig grad samsvarer med sikkerheten på tilsvarende arbeidsplass i kommunen*
- *det er ikke tillatt å **lagre** sensitive personopplysninger på hjemmearbeids-PCer og bærbart utstyr, og **bruk** av slike opplysninger skal kun skje i samråd med autorisasjonsansvarlig og IT-avdelingen*
- *ved bruk av internet og e-post fra slikt utstyr, bør (skal) det installeres krypterings-/brannmurløsninger dersom det arbeides med følsomme informasjon; IT-avdelingen vil bistå med å få vurdert, anskaffet og installert dette*
- *det skal installeres programvare for sikring mot datavirus; sørg også for at antivirusprogrammet oppdateres jevnlig; IT-avdelingen vil gi råd og bistå her*
- *vær skeptisk til e-postsendinger spesielt med **ukjent** avsender: ikke åpne vedlegg fra slike! Ved eventuelle datavirus-angrep eller ved mistanke om dette, skal ikke utstyret benyttes før IT-avdelingen har foretatt nødvendige undersøkelser*
- *slå av strømmen på datautstyr når det ikke er i bruk; på bærbare PCer er det ikke nok å lukke lokket og la PCen stå i hvilemodus: ved et mulig tyveri vil dette muliggjøre enkel tilgang til det som er lagret på PCen dersom kryptering ikke benyttes*
- *sørg for tilfredsstillende fysisk sikkerhet rundt bruken og oppbevaringen av datautstyret; dette gjelder også USB minnebrikker etc. Bærbart datautstyr bør sikres på best mulig måte i forhold til tyveri etc; slikt utstyr bør aldri forlates dersom uvedkommende er i nærheten. Det bør heller ikke forlates lett synlig i bil etc. På flyreiser etc. bør datautstyr du ikke bærer på deg tas med som håndbagasje – og holdes under oppsyn. Vær også OBS ved bruk og oppbevaring av slikt utstyr på møterom, hotellrom, på konferansesteder, osv.*
- *det er ikke tillatt å benytte piratkopiert programvare i kommunen; dette gjelder selvsagt også på hjemmearbeids-PCer og evt. bærbart datautstyr*

- *backup av viktige program og datafiler bør tas jevnlig også på hjemmearbeids-PCer – og lagres på betryggende måte*
- *hjemmedata-utstyr (og for øvrig alt annet elektrisk og elektronisk utstyr) skal alltid tilkobles jordet kontakt*
- *ha lett tilgang til brannslukningsutstyr (håndslukkeapparat) på hjemmearbeidsplassen – og i hjemmet for øvrig*
- *hjemmearbeidsplasser bør i rimelig grad - og avhengig av bruk/hva det arbeides med - avskjermes i forhold til uvedkommende (også andre familiemedlemmer)*

For ytterligere råd knyttet til hjemmekontor- og bærbart datautstyr, gjengis nedenfor **Datatilsynets egen, interne instruks for bruk av hjemmekontorutstyr:**

- *Det skal ikke behandles eller lagres sensitive personopplysninger på slikt utstyr.*
- *Saksdokumenter skal ikke varig lagres på lokal disk på hjemmekontor. Lagring utover 60 døgn skal begrunnes.*
- *Det skal brukes brukernavn og passord for å få tilgang til hjemmekontorutstyr*
- *Det skal ikke installeres programmer på datamaskinen uten at det er godkjent av systemansvarlig*
- *Det skal til enhver tid benyttes antivirusprogram. Dette skal jevnlig oppdateres og kjøres*

VEDLEGG 6 - Rutiner for Internkontroll

Internkontroll-rutiner i Rakkestad kommune

Rutinene for internkontroll skal i hovedsak sikre rettighetene til 3. part, dvs den registrerte selv. Kravene til slik internkontroll er definert i Personopplysningslovens (POL) § 14 og nærmere spesifisert i kapittel 3, §3-1 i forskriftene til loven.

Tiltakene skal tilpasses kommunens art, aktiviteter og størrelse og i det omfang det er nødvendig for å etterleve kravene i loven slik det står beskrevet i forskriftene.

For Rakkestad kommune vil de tiltak som iverksettes for å sikre informasjonssikkerheten, sammen med øvrige rutiner knyttet til behandling av personopplysninger i kommunen, i all hovedsak også dekke de nedenstående kravene til et internkontroll-system, som består av:

- **Styrende dokumentasjon (mål/strategi, ansvar/myndighet, organisering osv.)**
- **Gjennomførende dokumentasjon (prosedyrer og instruksjer)**
- **Kontrollerende dokumentasjon (rapporter, sjekklister, logger, osv.)**

Internkontrollen i kommunen innebærer at:

- *Rådmannen og virksomhetslederne har den nødvendige kjennskap til gjeldende regler for behandling av personopplysninger*
- *Tiltak for å sikre tilfredsstillende behandling av personopplysninger dokumenteres; denne dokumentasjonen skal være tilgjengelig for de den måtte angå*
- *Det er etablert rutiner for å oppfylle de registrertes rettigheter, herunder rutiner for*
  - *innhenting og kontroll av de registrertes samtykke, jfr. POL §§ 8, 9 og 11*
  - *vurdering av formålet med behandling av personopplysninger i samsvar med POL § 11a*
  - *vurdering av personopplysningenes kvalitet i forhold til det definerte formålet, samt oppfølging av eventuelle avvik*
  - *oppfyllelse av begjæringer om innsyn og informasjon, jfr. POL §§ 16 til 24*
  - *oppfyllelse av krav fra den registrerte om reservasjon mot visse former for behandling av personopplysninger, jfr. POL §§ 25 og 26*
  - *oppfyllelse av lovens regler om meldeplikt, jfr. POL §§ 31- 33*
- *leverandører som måtte få tilgang til personopplysninger på oppdrag fra kommunen, skal behandle slike opplysninger i samsvar med inngåtte avtaler, kravene i Personopplysningsloven og med kommunens rutiner for dette*

VEDLEGG 7 - Normen for informasjonssikkerhet

Normen for informasjonssikkerhet – www.normen.no – omhandler et styringssystem for informasjonssikkerhet. I all hovedsak er dette systemet i overensstemmelse med kravene til internkontroll definert i Personopplysningslovens (POL) § 14 og nærmere spesifisert i kapittel 3, §3-1 i forskriftene til POL – ref Vedlegg 6. Kommunens fokus på informasjonssikkerhet og ulike sikkerhetstiltak har som en overordnet målsetting å etterleve såvel Datatilsynets som Normens krav til internkontroll og sikkerhetsstyring. Pr juni 2011 er hovedtyngden av disse krav implementert i Rakkestad kommune.

Her er hovedpunktene i 'normen:

- Kommunens ulike sikkerhetstiltak/styringssystem for informasjonssikkerhet skal sikre at personvernet og sikkerhetsarbeidet blir en kontinuerlig prosess og ivaretatt på en systematisk og dokumentert måte. Systemet omfatter en *styrende*, en *gjennomførende* og en *kontrollerende* del – i samsvar med Datatilsynets internkontroll-krav

1. Styrende del

- *Beskrivelse av ledelse og organisering av informasjonssikkerhet*
- *Beskrivelse av og oversikt over formålet med behandlingene*
- *Fastsettelse av sikkerhetsmål og -strategi*
- *Fastsettelse av nivå for akseptabel risiko*

2. Gjennomførende del

- *Prosedyrer*
- *Dokumentasjon av sikkerhetstiltak*
- *Opplæring*

3. Kontrollerende del

- *Risikovurdering*
- *Sikkerhetsrevisjon*
- *Avvikshåndtering*
- *Ledelsens gjennomgang*

1.1 Organisering og styring av informasjonssikkerhet

- *Ansvarsforhold beskrives slik at det er tydelig hvem som er ansvarlig på ulike nivåer og hva de er ansvarlig for (hva dette ansvaret innebærer)*
- *Formål med behandling av helse- og personopplysninger beskrives slik at det er tydelig hva helse- og personopplysningene benyttes til*
- *Mål for informasjonssikkerhet defineres. På grunnlag av målene skal det fastsettes et nivå for akseptabel risiko (akseptkriterier) slik at det er mulig å kontrollere om sikkerhetsmålene nåes*
- *Strategien skal vise valg og prioritering av sikkerhetstiltak*

2.1 Gjennomføring

- *Det skal føres oversikt over helse- og personopplysninger som behandles i virksomheten.*
- *I oversikten skal hjemmelsgrunnlaget for behandlingen angis og tidspunkt for når melding evt. konsesjonssøknad er sendt Datatilsynet*
- *Oversikt over partnere og leverandører skal dokumenteres. Virksomheten skal etablere klare ansvarsforhold mellom partnere og leverandører som beskrives i en særskilt avtale*
- *Konfigurasjonskart og beskrivelse av den IT-tekniske løsningen skal utarbeides. Løsningen skal baseres på valgt sikkerhetsstrategi og risikovurderinger*
- *Prosedyrer for informasjonsbehandlingen skal dokumenteres og innføres*
- *Risikovurderinger skal gjennomføres for å kartlegge risikoområder og klarlegge sannsynligheten for og konsekvens av uønskede hendelser (sikkerhetsbrudd). Hver enhet og hvert nivå ved respektive ledelse skal gjennomføre risikovurderinger periodisk og etter fastsatte maler og retningslinjer.*
- *Risikovurdering skal som minimum gjennomføres før*

- *etablering av nye informasjonssystemer eller registre som inneholder helse- og personopplysninger*
- *organisatoriske endringer som kan påvirke informasjonsbehandlingen*
- *større konfigurasjons- og systemendringer*

3.1 Kontroll og oppfølging

- *Ledelsen skal utarbeide og vedta en plan for risikovurderinger*
- *Ledelsen skal foreta kontroll av risikovurderingene og påse at resultatet av risikovurderingene er i henhold til fastlagte akseptkriterier*
- *Sikkerhetsrevisjoner skal gjennomføres jevnlig og minimum årlig. Ledelsen skal utarbeide og vedta en plan for sikkerhetsrevisjoner i virksomheten*
- *Avvikshåndtering iverksettes ved sikkerhetsbrudd og/eller når oppgaver utføres i strid med gjeldende prosedyrer eller "vanlig praksis". Virksomheten skal ha en egen prosedyre for håndtering av avvik*
- *Ledelsens gjennomgang skal gjennomføres iht utarbeidet møteplan. Formålet med ledelsens gjennomgang er å avdekke om sikkerheten ivaretas iht mål, strategier og prosedyrer og beslutte handlingsplaner for det videre sikkerhetsarbeidet. Ledelsens gjennomgang skal gjennomføres minimum årlig og i sammenheng med årlig økonomi- eller virksomhetsplanlegging*

VEDLEGG 8 - Rutine for avviksbehandling i Rakkestad kommune
(omfatter bruk/administrasjon av IT-systemer/informasjonsystemer)

Rutine for avviksbehandling i Rakkestad kommune

Formål

Denne rutinen skal sikre at uregelmessigheter i bruk eller administrasjon av kommunens IT-systemer som skyldes brudd på sikkerhet, eller mistanke om brudd på sikkerhet, blir gjenstand for rapportering, gransking og utbedring.

Rutinen skal benyttes ved alle typer brudd på sikkerhet/informasjonsikkerhet i kommunen.

Ansvar og myndighet

Det er kommunens *sikkerhetsansvarlig* som er ansvarlig for denne avviksrutinen – og for eventuelle *endringer* i denne.

Sikkerhetsansvarlig er også ansvarlig for vedlikehold av rutinen og for godkjenning av eventuelle tilpasninger.

Aktivitet	Ansvar/utførende
<p><i>Definisjoner og eksempler</i></p> <p><u>Avvik</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Manglende samsvar mellom det som faktisk skjer og det som er beskrevet i kommunens Retningslinjer for informasjonssikkerhet 2. Uønskede hendelser som er et brudd på eller kan innebære en fare for brudd på informasjonssikkerheten <p><u>Avviksbehandling</u></p> <p>Systematiske tiltak for å fjerne årsaken til feil eller mulige sikkerhetsbrudd</p> <p>Eksempler på avvik knyttet til informasjonssikkerhet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - utilsiktet utlevering av personopplysninger - forsøk på bruk av IT-systemer uten nødv. autorisasjon - oppgaver utført i strid med gjeldende rutiner - forsøk på uautorisert inntrenging (hacking etc.) i IT-systemene - bruk av konsulenter etc. uten godkjent kontrakt - angrep av datavirus	

Aktivitet	Ansvar/utførende
<p>1. Strakstiltak ved oppdagelse av avvik Den som oppdager et avvik, foretar de strakstiltak som er mulige – om nødvendig i samarbeid med nærmeste overordnede</p>	Alle ansatte
<p>Dersom en uilsiktet hendelse kan berøre andre ansatte/avdelinger, skal disse varsles snarest mulig.</p>	Alle ansatte
<p>2. Start avviksrapport Den ansatte som oppdager et avvik, skal snarest rapportere dette i den form/på den måte som til enhver tid gjelder. Rapport skal leveres avdelingsleder.</p> <p>Alle avviksrapporter skal unntas offentlighet etter Off.lovens § 6.2a.</p>	Alle ansatte
<p>Vurdering og gjennomføring av ytterligere strakstiltak skal skje umiddelbart etter mottak av rapport eller annet varsel</p>	Avdelingsleder
<p>3. Analyse og korrigerende tiltak Avdelingsledelse informerer sikkerhetsansvarlig og øvrig ledelse om hendelsen.</p>	Avdelingsleder
<p>Avdelingsledelse iverksetter nødvendig vurdering/analyse av årsaksforhold og evt. ytterligere korrigerende tiltak.</p>	Avdelingsleder
<p>Om nødvendig gjennomføres en risikovurdering basert på den aktuelle hendelsen.</p>	Avdelingsleder
<p>4. Rapportering Kopi av ferdig utfylt rapportformular sendes sikkerhetsansvarlig.</p> <p>Dersom et sikkerhetsbrudd har ført til uautorisert utlevering av personopplysninger (eks. feil mottaker eller feil informasjon) eller det er mistanke om slik utlevering, skal Datatilsynet ha melding om dette avviket. Sikkerhetsansvarlig skal ha kopi av denne meldingen</p>	Avdelingsleder Avdelingsleder
<p>5. Etterkontroll Det skal etter en tid foretas etterkontroll av iverksatte tiltak for å få bekreftet at disse fungerer som forutsatt. Tidsintervall mellom hendelse og etterkontroll bestemmes av hendelsens art.</p>	Avdelingsleder
<p>6. Endring av regelverk Dersom en avviksregistrering kan tyde på at det eksisterende regelverk bør justeres, skal sikkerhetsansvarlig ha melding om dette.</p>	Avdelingsleder
<p>Sikkerhetsansvarlig skal vurdere og evt. ta initiativ til aktuelle endringer</p>	Sikkerhetsansvarlig

--	--

Aktivitet	Ansvar/utførende
<p>7. Dokumentasjonskrav</p> <p>Avviksbehandling skal kunne dokumenteres i en rapport som inneholder disse elementene:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dato/tid/sted for avviket - hvem rapporterer - opplysninger om selve avviket - utførte strakstiltak - årsaksanalyse - korrigerende tiltak basert på årsaksanalyse/-vurdering - resultat fra etterkontroll - oversikt over hvilke medarbeidere som har vært involvert i avviksbehandlingen <p>Det er utarbeidet et eksempel på skjema for avviksrapportering og behandling – se neste side, skjema Avviksrapport</p>	<p>Avdelingsleder</p>
<p>8. Statistikk</p> <p>Den enkelte avdeling skal føre en samlet oversikt over avvikshendelser innenfor eget ansvarsområde.</p> <p>Sikkerhetsansvarlig skal ha en samlet oversikt over alle hendelser innen kommunen.</p> <p>Statistikk skal periodisk analyseres for å vurdere om det er et mønster i hendelser som bør medføre nye sikringstiltak eller reaksjoner</p> <p>For avdelingen foretas slik analyse av avdelingsleder.</p> <p>For kommunen totalt skal slik analyse foretas av sikkerhetsansvarlig</p>	<p>Avdelingsleder</p> <p>Sikkerhetsansvarlig</p> <p>Avdelingsledelse</p> <p>Sikkerhetsansvarlig</p>
<p>9. Ledelsens gjennomgang</p> <p>Samlerapport over avvik og statistisk materiale skal forelegges ledelsen minst en gang pr år i forbindelse med andre vurderinger av sikkerhetstiltak og dokumentasjon.</p> <p>Sikkerhetsansvarlig påser at dette blir gjort for kommunens ledelse.</p>	<p>Sikkerhetsansvarlig</p>

Resultatdokumenter

- Rapport fra avviksbehandling. Arkiveres i lokalt saksarkiv
- Statistisk materiale. Arkiveres hos hhv. avdelingsleder og sikkerhetsansvarlig
- Evt. meldinger til Datatilsynet. Arkiveres hos avdelingsleder

Referanser

- Rutine for ledelsens gjennomgang
- Rutine for dokumentasjonskontroll
- Datatilsynet: Personopplysningsloven m/forskrifter gjeldende fra 01.01.2001
- Skjema for avviksrapportering

Avviksrapport i Rakkestad kommune

Utfylt rapport skal unntas fra offentlighet etter Off.lovens § 6.2a.

For behandling av rapport, se **Rutine for avviksbehandling**.

Hvis plassmangel, lag en henvisning og bruk vedlegg.

I høyre kolonne påføres navn på den/de som deltar i aktiviteter under behandlingen av avviket.

Virksomhet/avdeling:

Aktivitet

Navn

Rapportinformasjon

Navn på melder:

Dato/tid/sted:

Evt. maskinident:

Beskriv avviket:

Årsaksanalyse/-vurdering:

Når foretatt:

Av hvem:

Resultat:

Tiltak iverksatt etter årsaksanalyse:

Rapport til Datatilsynet? (Ja/Nei):

Etterkontroll:

Fastsatt til (dato/tid):

Foretatt (dato/tid):

Resultat:

Arbeidsgivers innsynsrett i e-post m.m.

Informasjon om arbeidsgivers innsynsrett.

E-post som er sendt og mottatt via din e-postboks er ikke uten videre tilgjengelig for din arbeidsgiver, eller for din leder. Det er imidlertid viktig å vite om din arbeidsgivers rett til innsyn i din e-postkasse, hjemmeområde (H-disk) eller andre elektroniske medier. Dette gjelder også annet utstyr som er stilt for arbeidstakers disposisjon for bruk i arbeidet som PDA, mobiltelefon, minnepinne o.l. Bestemmelsene for innsyn i arbeidstakers e-postkasse og filer reguleres av personopplysningsloven.

Det er vanligvis to årsaker til at en arbeidsgiver ønsker innsyn i din e-post eller i dine filer:

1. Når det er nødvendig for å ivareta den daglige driften i bedriften eller andre berettigede interesser. Eksempler på dette kan være at arbeidsgiver har god grunn til å tro at det har kommet virksomhetskritisk e-post til din e-postkasse ved ditt fravær.
2. Når det er begrunnet mistanke for at arbeidstakeren benytter e-postboksen eller arbeidsgivers utstyr på en måte som innebærer grovt brudd på arbeidsforholdet. For eksempel om arbeidsgiver har mistanke om at e-postkassen benyttes til å gjennomføre straffbare forhold.

En av forutsetningene for at innsyn kan foretas er at det er arbeidsgiver som er eier av utstyret eller at det er utstyr som er levert av arbeidsgiver og som benyttes under arbeid for arbeidsgiver.

Det er Personopplysningsforskriften som definerer virkeområdet.

Personopplysningsforskriften §9-1:

Med arbeidstakers e-postkasse menes e-postkasse arbeidsgiver har stilt til arbeidstakers disposisjon til bruk i arbeidet ved virksomheten. Reglene gjelder tilsvarende for arbeidsgivers adgang til gjennomføring av og innsyn i arbeidstakers personlige område i virksomhetens datanettverk og i andre elektroniske kommunikasjonsmedier eller elektronisk utstyr som arbeidsgiver har stilt til arbeidstakers disposisjon til bruk i arbeidet ved virksomheten. Bestemmelsene gjelder også for arbeidsgivers innsyn i opplysninger som arbeidstaker har slettet fra de nevnte områdene, men som finnes lagret på sikkerhetskopier eller lignende som arbeidsgiver har tilgang til.

Reglene gjelder både overfor nåværende og tidligere arbeidstakere, samt andre som utfører, eller har utført, arbeid for arbeidsgiver.

Når arbeidsgiver skal gjennomføre innsyn i arbeidstakers e-postkasse eller filer må arbeidsgiver følge et sett med retningslinjer:

- *Arbeidstaker skal så langt som mulig varsles og få anledning til å uttale seg før arbeidsgiver gjennomfører innsyn.*
- *Varslet skal inneholde begrunnelse for hvorfor vilkårene for innsyn anses å være oppfylt og orientere om arbeidstakers rettigheter etter forskriften.*
- *Arbeidstaker skal så langt som mulig gis anledning til å være tilstede under gjennomføringen av innsynet, og har rett til å la seg bistå av tillitsvalgt eller annen representant. Arbeidstaker kan fritt avstå fra å være tilstede.*
- *Innsyn skal alltid gjennomføres med minst 2 personer tilstede.*
- *Innsyn må gjennomføres på en slik måte at dataene så lang som mulig ikke endres og at frembrakte opplysninger kan etterprøves.*
- *Dersom innsyn i e-postkassen viser at det ikke foreligger dokumentasjon som arbeidsgiver har rett til innsyn i etter vilkårene, skal e-postkassen og dokumenter i denne straks lukkes. Eventuelle kopier skal slettes.*

Dersom en arbeidsgiver foretar innsyn uten varsel, for eksempel om den ansatte ikke er mulig å få tak i, eller tidsaspektet tilsier at man ikke rekker å varsle før et evt. innsyn må foretas skal den ansatte underrettes i etterkant.

Underretningen skal, i tillegg til informasjon om vilkårene som er ansett oppfylt, inneholde opplysninger om hvilken metode for innsyn som ble benyttet, hvilke e-poster eller andre dokumenter som ble åpnet samt resultatet av innsynet.

Her er noen råd og anbefalinger til deg som arbeidstaker:

- *privat bruk av kommunens e-postsystem bør begrenses til et minimum. De ansatte oppfordres til å bruke privat e-post til private ting og kommunens e-post til offentlige meldinger, så langt dette er mulig.*
- *merk private e-poster med "privat" eller lagre disse i separate mapper slik at det tydelig fremkommer at disse er privat.*
- *husk at alt du foretar deg på arbeidsgivers datasystem kan spores tilbake til deg.*

INNSYNSRAPPORT RAKKESTAD KOMMUNE

Hvem ble det foretatt innsyn hos (fullt navn):	
Navn på tilstedværende under innsynet	Enhet/funksjon
1.	
2.	
3.	
Innsynet ble foretatt:	
Dato	
Sted	
Fra kl.	Til kl.
Oppsummering av innsynet (Hva ble det foretatt innsyn i ?) *	
Øvrige kommentarer:	
Sted og dato	Underskrift av de som var tilstede:

* F.eks. hvilke dokumenter ble åpnet eller skrevet ut ? Ble de kopiert over til fellesområde ?
 Metodebruk, f.eks. ble det søkt etter stikkord og/eller dato? Hvorvidt man fant det man så etter..?

Den det ble foretatt innsyn hos skal ha kopi av rapporten.

INNSYNSBEGJÆRING RAKKESTAD KOMMUNE

Innsyn begjæres av:	
Hvem skal det begjæres innsyn hos:	
Innsynet begjæres i: Virksomhetsrelatert e-post ☐ Virksomhetsrelatert dokumenter på h-disk ☐ Mobiltelefon/minnepinne ☐ Annet ☐ Spesifiser: _____	
Begrunnelse for begjæringen/formålet med innsynet:	
Gis den ansatte informasjon i forkant: JA ☐ NEI ☐	
Hvis NEI – oppgi begrunnelse:	
Sted og dato:	Underskrift:

